

Nombia kpaakpaa ŋan Mateo be ŋmarase nε Mateo

Yesu duuluj man balaj

Luka 3:23-38

¹ Gyoo Defidi na Aberaham be naanabii Yesu Kristo duuluj man balaj yaa.

² Aberaham lolana Asiki
te Asiki mɔ lola GyeƆpo
te GyeƆpo mɔ lola Gyuda na ɔ naabia.

³ Gyuda lolana Peresi na Sera baj
be naa yεna Tama nε,
te Peresi mɔ lola Hesarɔn,
te Hesarɔn mɔ lola Ram.

⁴ Ram lolana Aminadabo
te Aminadabo mɔ lola Nasɔn
te Nasɔn mɔ lola Salimɔn.

⁵ Salimɔn na ɔ wεεle Rahabo lolana Boase
te Boase na ɔ wεεle Ruute mɔ lolana Obedi
te Obedi mɔ lolana Gyese.

⁶ Gyese mɔ lolana gyoo Defidi te gyoo Defidi mɔ lolana Solomɔn. Solomɔn ɔ naa yεna Yuria lialo ŋon gyoo Defidi ba mo yala nε.

⁷ Solomɔn mɔ lolana Rehoboam
te Rehoboam mɔ lolana Abigya
te Abigya mɔ lolana Asa.

⁸ Asa lolana Gyehosafate
te Gyehosafate mɔ lolana Gyehoram
te Gyehoram mɔ lolana Yusia.

⁹ Yusia lolana Gyotam
te Gyotam mɔ lolana Ahase

te Ahase mɔ lolana Hesehia.

¹⁰ Hesehia lolana Manase

te Manase mɔ lola Amɔn

te Amɔn mɔ lola Gyosia.

¹¹ Gyosia lolana Gyekonia na ɔ naabia debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ Iseraetena yoo man mo gyu Babilɔn tɛɛle man nɛ.

¹² Ba ke kyaŋ Iseraetena gyu Babilɔn tɛɛle man wɔle nɛ

te Gyekonia lola Selateli

te Selateli mɔ lola Serubabeli.

¹³ Serubabeli lolana Abiudi

te Abiudi mɔ lola Eliakim

te Eliakim mɔ lola Asɔ.

¹⁴ Asɔ lolana Sadoki

te Sadoki mɔ lola Akim

te Akim mɔ lola Eliudi.

¹⁵ Eliudi mɔ lolana Eliasa

te Eliasa mɔ lola Matan

te Matan mɔ lola Gyekɔpo.

¹⁶ Gyekɔpo mɔ lolana Gyosɛfo.

Te Gyosɛfo yala Mɛɛre ŋon ɔ ba lola Yesu

ŋon bɛɛ baake e nyi Kristo nɛ.

Ŋon yɛna nyeelɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ.

¹⁷ Mena dɔɔ lee Aberaham dɔɔ kelii gyoo Defidi dɔɔ yɛɛ kalola kegyakaare kufu anaara. Te lee gyoo Defidi dɔɔ kelii debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ Iseraetena gyu Babilɔn nɛ yɛɛ kalola kegyakaare kufu anaara. Te lee debaŋ keŋ bɔɔ kyaa Babilɔn kelii debaŋ keŋ bɔɔ lola Kristo mɔ nɛ yɛɛ kalola kegyakaare kufu anaara.

Yesu Kristo kalola wose man nombia

Luka 2:1-7

¹⁸ Yesu Kristo kalola wose man nombia yaa. Gyosɛfo na Yesu ɔ naa Mɛɛre yakowɔ see nyi baa yala dɔŋa. Mɔna Gyosɛfo ta kpeo ta e ya, te Wurubuarɛ felin yela Mɛɛre kyaŋa fulu. ¹⁹ Na Gyosɛfo yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ

Wurubuarε siaman, te ɔ bεε gyae nyi waa do Mεεre desεη balan man dɔɔ ya nε, ɔ yεε wa agyuen nyi waa yo bεε e keη ηolo na ηolo ba gyem ya. ²⁰ Deban keη Gyosεfo na mo mena agyuen kei nε, te de Gbenjyoo Wurubuarε kpilale ηolo kaa lese ɔ wose wola e dosεε man, te ɔ yako e nyiaa, “Defidi ɔ naanabii Gyosεfo, na yee Mεεre ke yala ya. Nawolo nyi Wurubuarε felin yele la te ɔ kyanja fulu kei. ²¹ Waa lola bu baale na n ka do e yele nyi Yesu. Nawolo nyi ηon ne gyae la waa lese ɔ balan lee be nombiakumεε man.”

²² Keηa pou kɔηawɔ mena, na kpene keη de Gbenjyoo Wurubuarε be tεε ɔ dekpεηkpenjyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see nε ke kɔη mena ampanj. Nombia ηenanj yεna nyiaa, ²³ “Alebu ηon ɔ te doo ta na baale see ya nε waa kyanj fulu na waa lola bu baale na baa baake e nyi Imanuele.” Keη nawolo nyi “Wurubuarε kyaa de man.” ²⁴ Mena dɔɔ Gyosεfo kefonj nε, ɔ moo Mεεre yala ηgba mena keη de Gbenjyoo Wurubuarε kpilale ηon be yako e nε. ²⁵ Mɔna ηon na Mεεre te doo ηgba alo na baale nε ya kaboen a ɔ lola bu baale. Te Gyosεfo doo e yele nyi Yesu.

2

Siakaralaten a baale kaa doo Yesu nɔɔ

¹ Ba lola Yesu bo BeTeLeHeM donɔɔ keη ke kyaa Gyudia tεεle man nε man. Deban kenan na gyoo Herode ne diina gyoori. Be ka lola Yesu nε, te di weeya ala ya te siakaralaten a baale ban ba gyeη kyolobiise wose man nombia nε lee weese dεεlee yanaj kɔη Gyerusalεm donɔɔ man, ² kaa bɔɔse balan nyiaa, “Alej te ba lola bu ηon waa kaa bese Gyudaten a gyoo nε? Da te naa kyolobii ηolo weese dεεlee yanaj keη na wola daa nyi be ta lola e, mena dɔɔ te de kɔηawɔ de kaa som e.” ³ Gyoo Herode na ban pou be kyaa Gyerusalεm donɔɔ man ke

nyii nombia keŋa nɛ, takaa wɔ nideli. ⁴ Mena dɔɔ gyoo Herode baake Gyudatena saese kegyiise na ba mmaraa wolala pou yilaa te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Aleŋ te baa lola nyeelɛɛre ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ?”

⁵ Keŋte be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Bɛteleɛɛm donɔɔ keŋ ke kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ.” Nawolo nyi Wurubuarɛ dekpeŋkpeŋgyɔɔre ŋolo yakowɔ see lee Bɛteleɛɛm wose man nyiaa, ⁶ Wurubuarɛ kpa, “ɛmɛɛ Bɛteleɛɛmtena baŋ ɛ kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ ɛ yɛɛ gyoorobiawɔ.

Nawolo nyi ɛ man te gyoo dinaa ŋon waa kɛɛ me balan Iseraetena dɔɔ nɛ waa lee.”

⁷ Mena dɔɔ gyoo Herode moo Siakaralatenaa baŋ lee yenaŋ, te ɔ bɔɔse wɔ na waa gyeŋ debaŋ kitii keŋ kyolobii ŋon ba lee. ⁸ Be ke tiranɔɔ fa e taŋ nɛ, ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ gyu na ɛ ke kɛɔ bu ŋon nideli. Akpaa ɛ naa e na ɛ bese kaa yako maŋ, na maŋ mɔ ke gyu ka som e.” Keŋte ɔ lɔɔ wɔ gbɛɛ te be laŋa Bɛteleɛɛm donɔɔ man. ⁹ Be ke nyii gyoo ŋon nɔɔwoya taŋ nɛ, ba korowɔ mo be gbɛɛ bee gyu. Te kyolobii ŋon bɔɔ naa weese dɛɛlee yenaŋ nɛ, tɛɛwɔ be siaman menɛɛ te ke ka seŋawɔ botɔɔ keŋ bu ŋon doo nɛ adido. ¹⁰ Ba kena kyolobii ŋon mena nɛ, yɛɛ wɔ gyoŋ nideli. ¹¹ Be ke gyu ka gyoo dekpaŋalaŋ keŋ man nɛ, be naa bu ŋon na ɔ naa Mɛɛre keŋte ba buŋawɔ som bu ŋon. Be gyuuu ba akpose te ba lese kɔba yayam, na oliifi na adudo kyɛɛ bu ŋon. ¹² Kenan wɔle nɛ, Wurubuarɛ faree wɔ dosɛɛ man nyi be na bese gyu ka mo gyoo Herode gyaŋ bela ya, mena dɔɔ ba moo gbɛɛ wɔle kpoo man gyu be dɛɛ.

Be ka mo Yesu yeu gyu Igyipite tɛɛle man

¹³ Siakaralatenaa baŋ ke laŋ wɔle nɛ, de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ kpilale ŋolo kaa lese ɔ wose wola Gyosɛfo dosɛɛ man te ɔ yako e nyiaa, “Koro mo bu ŋon na ɔ naa

na ε ke yeu gyu Igyipite tεεle man, na ε ke kyaa botɔɔ kelii debaη keη maa yako ηon nyi yaa koro botɔɔ. Nawolo nyi gyoo Herode waa keo bu ηon waa ko.” ¹⁴ Mena dɔɔ Gyosefo korowɔ nelim kenaη te ɔ moo bu ηon na ɔ naa te be yeuwɔ gyu Igyipite tεεle man, ¹⁵ te be kyaawɔ botɔɔ kaboena gyoo Herode yeηawɔ. Keηa pou kɔηawɔ mena na kpene keη de Gbeηgyoo be tεε ɔ dekpeηkpeηgyɔɔre dɔɔ yako see ne ke kɔη mena ampaη. ɔ yakowɔ nyiaa, “Igyipite tεεle man te ma lese me bu lee.”

¹⁶ Gyoo Herode kena nyi Siakaralaten a baη ta mo adao di ɔ dɔɔ, keη be ta bese kɔη kaa mo ɔ gyaη bela ya ne ɔ gyeηa baη nideli. Keηte ɔ kpila ɔ yoonɔɔtena nyi baa gyu BeTeLeHeM donɔɔ man, na ke donɔɔsebia ηan benaa na ke ne, na baa koe bia baala baη pou be ta bee ta kela kulutooneη ala ya ne, nawolo nyi mena debaη kenaη man te Siakaralaten a baη yako e nyi be naa kyolobii ηon. ¹⁷ Kei yele la kpene keη Wurubuarε dekpeηkpeηgyɔɔre GyereMia be yako see ne kɔηawɔ ampaη. ɔ yakowɔ nyiaa,

¹⁸ “De nyii yeesa na kewii na kayeyεε dinaa Rama tεεle man.

Rahεle ne wii ɔ bia te ɔ te bεε nyi be na kyɔleε e ya,
nawolo nyi ɔ bia pou te munu.”

Be ka bese kɔη Nasarεte donɔɔ man

¹⁹ Gyoo Herode yeη wɔle ne, Wurubuarε kpilale ηolo kaa lese ɔ wose wola Gyosefo doseε man Igyipite tεεle man te ɔ yako e nyiaa, ²⁰ “Koro na n ka mo bu ηon na ɔ naa, na ε ka bese gyu Iserae tεεle man. Nawolo nyi balaη baη nafa bεε gyaε bu ηon baa ko ne ta yekee.” ²¹ Mena dɔɔ Gyosefo desina ɔ wose, te ɔ moo bu ηon na ɔ naa te be laηa Iserae tεεle man. ²² Mɔna Gyosefo ke nyii nyi gyoo Herode bu Akelɔse kyaa la ɔ kya nawɔɔ man ɔ ne di gyoori Gyudia tεεle dɔɔ ne, ɔ yee botɔɔ ke gyu. Te

keŋ Wurubuarɛ be faree e dosɛɛ man dɔɔ nɛ, ɔ kpasewɔ gyu Galelia tɛɛle man. ²³ Te ɔ gyuuwɔ ke kyaa donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Nasarɛte nɛ man. Kei yela kpene keŋ Wurubuarɛ be tɛɛ wa akpenkpenɣyɔɔra dɔɔ yako see nɛ, kɔŋawɔ ampanɔ. Be yakowɔ nyiaa, “Baa baake e nyi Nasarɛte baale.”

3

Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon ke desina gbɛɛ fa Yesu ke kɔŋ

Maake 1:1-8; Luka 3:1-18; Gyɔn 1:19-28

¹ Debaŋ kenanɔ man nɛ, Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre kɔŋawɔ ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia Gyudia depampaa dinaa keŋ man. ɔ yakowɔ nyiaa, ² “ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ gyan, nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keŋ ta benaa.” ³ Gyɔn kei yɛna ŋon Wurubuarɛ dekpenkpenɣyɔɔre Yesaya be yako ɔ wose man nombia nyiaa,

“Ŋolo ne fae yeesa depampaa dinaa keŋ man nyiaa,
ɛ desina de Gbenɣyoo gbɛɛneŋ.
ɛ yela ɔ gbɛɛneŋ pou ka tenee.”

⁴ Kurumɔɔ tɔne te ba moowɔ ŋara Gyɔn kegba, te wonembu tɔne te ɔ moowɔ yɛɛ abɔɔɔ kpanɔ ɔ tenɔ man. Akpataana na teebɔɔ yɛna ɔ weenɛɛ. ⁵ Balaŋ lee Gyerusalem donɔɔ man na Gyudia tɛɛlese man, na donɔɔse ŋan ŋe kyaa Gyɔɔdan boo keŋ yenaase nɛ kɔŋ ɔ gyan. ⁶ Bɛɛ kaa tɔlɛɛ be nombiakumɛɛ ŋan pou bɔɔ yɛɛ nɛ fa e, na ɔ te sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ Gyɔɔdan boo keŋ man.

⁷ Gyɔn kena balaŋ burum baŋ bɔɔ lee Farasiitena na Sadukiitena akpii ŋan man kɔŋ ɔ gyan nyi waa sɔ wɔ Wurubuarɛ loŋ nɛ ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Kyoa, ɛmɛɛ baŋ ɛ dana nombiakumɛɛ ŋgba doma nɛ. Amɔte faree na

7 ƚon nyi yaa yeu lee WurubuarE denjele kewoƚ keƚ keƚ gyaee ke koƚ balan doo ne man?" 8 E yee nombia kpaakpaa ƚan nawolo nyi e te kyeekee lee e gbeneƚ kumee man koƚ WurubuarE gyan. 9 E na yee ya agyueƚ nyi keƚ e yee Aberaham o naanasewo doo te WurubuarE lee ƚon ya. Mee yako ƚon e ke nyii nyiaa, WurubuarE waa tale yela boya adon keƚa ka bese naanase fa Aberaham. 10 E kee, WurubuarE tan desina o debeƚa see waa tunji daase lo. Mena doo dan kamae keƚ ke bee se bia kpaakpaa ya na, waa tunj ke lo na baa keretii ke do boalan man. 11 Keƚte Gyon besewo yako wo nyiaa, man doo lon te me dana mee so ƚon WurubuarE lon na kawola nyi e te kyeekee lee e gbeneƚ kumee man koƚ WurubuarE gyan. Mona man wole na ƚon o kela man ne waa koƚ, keƚ man tekaboe gba nyi maa tela otenate nkyokotase gba ya. ƚon doo, WurubuarE felin na boalan te waa mo so ƚon WurubuarE lon. 12 o dana o pampaa o nyinmaa man waa mo feefu wa amola na waa lese amola bia ƚan do o kpee man, na waa kuu wura ƚan ka do boalan keƚ ke bee yem ya ne man.

Yesu WurubuarE lonkeso

Maake 1:9-11; Luka 3:21-22; Gyon 1:31-34

13 Gyon kee so balan WurubuarE lon keƚ ne, te Yesu leewo Galelia teelee man koƚ Gyodan boo nooman nyi Gyon waa so e WurubuarE lon. 14 Mona Gyon gyaewo waa yee na Yesu ke kyeekee wa agyueƚ. Keƚte o boose Yesu nyiaa, "Nyan te kaboena nyi nya so man WurubuarE lon. Weera te nyan besewo koƚ me gyan nyi man maa so neƚ WurubuarE lon?" 15 Keƚte Yesu tiranoo fa Gyon nyiaa, "Deban kei man ne, nyan yee ke mena. De yee nne na, WurubuarE kegyaebii yaa dee yee baa." Keƚte Gyon mo seewo. 16 Gyon ke so Yesu WurubuarE lon tan, te Yesu

ka mo waa lee loŋ keŋ man pɛ, te adido torowɔ. Keŋte ɔ naa Wurubuarɛ felin̄ ŋon moo duwuluŋ dinɔɔ tisi kaa gyakaa ɔ dɔɔ. ¹⁷ Botɔɔ te be nyii Wurubuarɛ kolosiwɔ lee adido yako nyiaa, “Kei yɛna me bu ŋon mɛɛ gyae lee me konɔɔ man, te ɔ na gyoo me sia nideli.”

4

ɔbɔnsam kekeɛɛse Yesu

Maake 1:12-13; Luka 4:1-13

¹ Keŋte Wurubuarɛ felin̄ ŋon yela Yesu gyuu depampaa dinaa daale man. Botɔɔ te ɔbɔnsam keɛɛse e keɛ. ² Yesu ke bake ɔ nɔɔ weeya sɔŋola (40) nelim na ka weese wɔle nɛ, tanam kyaŋa e nideli. ³ Botɔɔ te ɔbɔnsam kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, “Akpa nyan̄ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon na, yela boya keŋa ka bese weenɛɛ.” ⁴ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wurubuarɛ nombia aŋmarasen̄ see ne yako daa nyiaa,

‘Na weenɛɛ ŋaagen̄ ne faa na walaŋ nyeedoŋ ya,
mɔna Wurubuarɛ nɔɔwoya kamasɛ mɔ ne fa walaŋ
nyeedoŋ.’ ”

⁵ Botɔɔ te ɔbɔnsam moo Yesu gyu Gyerusalem donɔɔ man, te ɔ moo e gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nyeeman adido adido, ⁶ te ɔ yako e nyiaa,

“Akpa nyan̄ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon na,
fuŋ n wose lee kebo ke lɔ tɛɛle man,
nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmarasen̄ see ŋan
ne yako daa nyiaa,

‘Nyan̄ dɔɔ Wurubuarɛ waa kpila ɔ kpilala,
na be kaa gyee neŋ nideli,
na baa kɔlee neŋ keŋ nyi n be gyae n ka mo n nae gyɔ
na boe koran̄ gba ya.’ ”

⁷ Kenjte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wurubuarɛ nombia aɲmarasɛɲ see na bese yako daa nyiaa, ‘Na kɛɛse n Gbɛɲgyoo Wurubuarɛ ɲon kɛɛ ya.’ ”

⁸ Botɔɔ te ɔbɔnsam besewɔ mo Yesu gyu bula dinaa daale nyee dɔɔ, te ɔ wola e tɛɛle kei dɔɔ gyoorobiiri na ka kyeo pou. ⁹ Kenjte ɔ yako Yesu nyiaa, “Akpa n buɲ me nawɔɔ tɛɛ som maɲ na, maa mo abɔɔ kɛɲa pou fa neɲ.”

¹⁰ Kenjte Yesu yako e nyiaa, “ɔbɔnsam ta lee me siaman, nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aɲmarasɛɲ see ne yako daa nyiaa, de Gbɛɲgyoo Wurubuarɛ waagerɲ te kaboena nyi dee buɲ e na dɛɛ som e.” ¹¹ Botɔɔ te ɔbɔnsam leewɔ Yesu gyaɲ laɲ, te Wurubuarɛ kpilala kɔɲawɔ kaa kɛɛ ɔ dɔɔ.

Yesu kefi ɔ tom keyɛɛ aɛɛɛ Galelia tɛɛle man

Maake 1:14-15; Luka 4:14-15

¹² Yesu ke nyii nyi ba te kyaɲ Gyɔn Wurubuarɛ loɲɔɔre ɲon tɔ deni nɛ, te ɔ besewɔ gyu Galelia tɛɛle man. ¹³ Yesu ka lee Nasarɛte donɔɔ man nɛ, ɔ gyuuwɔ ke kyaa Kapanum donɔɔ man. Donɔɔ kei kyaa Galelia depaa nɔɔman, te ka benaa na Sebulɔn na Nafitali tɛɛlese. ¹⁴ Kei yela kpene keɲ Wurubuarɛ dekpenɲkpenɲgyɔɔre Yesaya be yako see lee tɛɛle kenɲ wose man nɛ kɔɲawɔ ampaɲ. Yesaya yakowɔ see nyiaa,

¹⁵ “ɛmɛɛ balaɲ baɲ ɛ kyaa Sebulɔn na Nafitali tɛɛlese ɲan ɲe kyaa benaa na Galelia depaa, botɔɔ keɲ balaɲ baɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ boe nɛ, na Gyɔɔdan boo dingyiɲ nɛ, ɛ tei kɛbo.

¹⁶ Balaɲ baɲ be doo ditiɲtɛɛ man nɛ te naa keɲmaɲee dinaa daale.

Balaɲ baɲ mɔ be kyaa botɔɔ keɲ yeɲ ne di gyoori nɛ, keɲmaɲee te kɔɲ fa wɔ.”

¹⁷ Lee debarɛ kenarɛ te Yesu fiasɛɛ ɔ ne kolosi Wurubuarɛ nombia nyiaa, “ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛnɛnɛ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuarɛ gyan, nawolo nyi Wurubuarɛ gyoori keɛ ta benaa.”

Yesu ke baake ɔ kaseela gyanɛba nyibarɛ ban
Maake 1:16-20; Luka 5:1-11

¹⁸ Wee daale Yesu keta Galelia boo nɔɔ nɔɔ nɛ, ɔ naa Simɔn ŋon ɔ yele daale bela yɛna Pita nɛ, na ɔ naabu Anderiase na bɛɛ lɔ asawu boo keɛ man, nawolo nyi be yɛɛ kpɛɛ kyanarawɔ. ¹⁹ Keɛte Yesu yako wɔ nyiaa, “ɛ kaa sila man, na maa yela ɛ ke yilaa balarɛ fa man.” ²⁰ Debokenarɛ man te be tinaa ba asawuse ŋan yela te be kaa sila Yesu. ²¹ ɔ ke gyu ɔ siaman kyomii nɛ, ɔ naa Sebedeo bia Gyemisi na ɔ naabu Gyɔn na ban na be kya Sebedeo doo degbele man bee desina ba asawuse te Yesu baake wɔ, ²² debokenarɛ man te be tinaa degbele keɛ na be kya yela, te be sila Yesu larɛ.

Yesu ke kyɔ kaweesɛ
Luka 6:17-19

²³ Keɛte Yesu kila Galelia tɛɛle keɛ pou, na ɔ na wola wɔ Gyudatena ɔsom denɛɛ man. ɔ kolosi Wurubuarɛ nombia kpaakpaa lee Wurubuarɛ gyoori keɛ wose man, te ɔ kyɔɔ kaweesɛ kpookpoo balarɛ wose man. ²⁴ Mena dɔɔ Yesu yele leewɔ Siria tɛɛle keɛ dɔɔ pou. Keɛte balarɛ moo kaweesetena kpookpoo, ŋba ban bɛɛ wee keleuleuse na ɔtakasɛ na ban ba yenaase ba yekee nɛ kɔna e, te ɔ kyɔɔ wɔ te ɔ gberaa felɛnkumɛɛ lee baale mɔ man. ²⁵ Mena dɔɔ balarɛ burum lee Galelia, na Dekapolise tɛɛle man na Gyerusalɛm donɔɔ man na Gyudia tɛɛle man, na Gyɔɔdan dingyin kaa sila e.

5

Yesu kawola balaj bula dɔɔ

Luka 6:20-23

- ¹ Yesu kena balaj burum baj nɛ, ɔ gyenja bula daale gyu ke kyaa ke dɔɔ. Kenje ɔ kaseela baj kɔɔjawɔ kaa kyaa kilisi e. ² Botɔɔ te ɔ gyuuusu ɔ nɔɔ ɔ na wola wɔ nyiaa,
- ³ “ɛmɛɛ baj ɛ ba mo ɛ wose pou lo Wurubuarɛ dɔɔ nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te Wurubuarɛ gyoori kej yɛɛ ɛ wui.
- ⁴ ɛmɛɛ baj ɛ ne di walaɲsa nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa kyɔlɛɛ ɲon.
- ⁵ ɛmɛɛ baj ɛ ne yɔkɔse ɛ wose nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te tɛɛle kei gyae kaa bese ɛ wui.
- ⁶ ɛmɛɛ baj ɛ loo gyakaa nideli nyi ɛ ke yɛɛ kpene kej tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa fa ɲon abɔɔ ɲan ɛ ne gyae lee ɛ konɔɔ man nɛ.
- ⁷ ɛmɛɛ baj ɛ ne wii balaj waraɲase nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa wii ɛmɛɛ mɔ waraɲase.
- ⁸ ɛmɛɛ baj dukum kamasɛ be doo ɛ konɔɔse man ya nɛ ɛmɛɛ na nyeebam, nawolo nyi ɛmɛɛ ne gyae la ɛ kena Wurubuarɛ.
- ⁹ ɛmɛɛ baj ɛ ne ye le wosefɛɛrenɛ ne kɔɲ balaj nsana nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te baa baake nyi Wurubuarɛ bia.
- ¹⁰ ɛmɛɛ baj bɛɛ naase ɲon diyem nyi ɛ ne yɛɛ kpene kej tenɛɛ Wurubuarɛ siaman dɔɔ nɛ, ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te Wurubuarɛ gyoori kej yɛɛ ɛ wui.”

¹¹ “Emεε bar̄ balar̄ na tee r̄on te bεε naase r̄on diyem te bεε ker̄εε ε n̄ose yako nombiakumεε gyakaa ε d̄o, nawolo nyi ker̄ e silana man̄ d̄o nε, emεε na nyeebam. ¹² ε yela ke yεε r̄on gyor̄ nideli, nawolo nyi kom ker̄ Wurubuarε waa t̄o r̄on adido nε ka boe. Mena ker̄ bεε naase r̄on diyem nε, mena ke te be naase Wurubuarε akper̄kper̄gyoora bar̄ bōo kyaa p̄ete ε be k̄or̄ nε diyem.”

Emεε yena tεεle kei d̄o yabia na ka ker̄manjee

Maake 9:50; Luka 14:34-35

¹³ “ε yεε r̄gba yabia nε fa balar̄ tεεle kei d̄o. M̄ona akpaa yabia gyor̄ ker̄ da lee ke man na, n be gyae n ke tale yela ka ke yεε gyor̄ bela ya. Dek̄or̄ mena na yabia kenar̄ be dei fa kolo na kolo ke yεε bela ya. Bee fun̄ ke bo leki, na balar̄ ke sakatee ke lar̄.”

¹⁴ “ε yεε r̄gba ker̄manjee nε fa balar̄ tεεle kei d̄o. Don̄o ker̄ ke gyakaa bula d̄o nε bεε weese ya. ¹⁵ r̄olo bεε kyanjee kanea na waa mo kolo wuu ke d̄o ya, m̄ona o na mo ke bo gyakaa kolo d̄o adido, na ke nyir̄ naa fa balar̄ bar̄ pou be kyaa dekpanalar̄ man nε. ¹⁶ Mena m̄o te ε yela balar̄ kena ε ker̄manjee ker̄. Kei ne gyae la ke yela balar̄ kena ε nombia kpaakpaa r̄an ε ne yεε nε, na baa nyir̄ lese ε kya r̄on o kyaa adido nε yele.”

Yesu te k̄or̄ o kaa w̄lεε Wurubuarε mmaraase r̄an ya

¹⁷ Ker̄te Yesu besewo yako wo nyiaa, “ε na gyuer̄ nyi me k̄or̄ae me kaa bεε Wurubuarε mmaraase, yaa nombia r̄an Wurubuarε akper̄kper̄gyoora be yako see nε ya. Ma te k̄or̄ nyi me kaa bεε r̄a ya, m̄ona me k̄or̄ae na maa yela nombia r̄enar̄ pou ke k̄or̄ r̄gba ba ke yako see nε. ¹⁸ Ampar̄ yaa mεε yako r̄on ε ke nyii nyiaa, adido na tεεle kei pou nyir̄a te w̄lεε ta ya nε, mmaraase r̄an man dokolor̄, yaa ker̄marasebii dokolor̄ koor̄ gba be gyae ka feefo lee r̄e man ya, kelii debar̄ ker̄ nombia r̄enar̄ pou

gyae ke kɔŋ, ŋgba mena keŋ bɔɔ yako see nɛ. ¹⁹ Mena dɔɔ walaŋ kamaɛ ŋon ɔ bɛɛ nyi ɔ be di Wurubuarɛ mmaraase keŋa man kamaɛ dɔɔ ya, te ɔ wola balaŋ mɔ nyi be na di ŋe dɔɔ ya nɛ, na mena walaŋ ŋonaŋ waa yɛɛ walaŋ kemaasabii Wurubuarɛ gyoori keŋ man. Mɔna walaŋ kamaɛ ŋon ɔ di Wurubuarɛ mmaraase ŋan kamaɛ dɔɔ, te ɔ wola balaŋ mɔ nyi baa di ŋe dɔɔ nɛ, baa baake e nyi walaŋ kegyia Wurubuarɛ gyoori keŋ man. ²⁰ Mena dɔɔ mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, akpaa ɛ gbɛɛneŋ ta tenee Wurubuarɛ siaman kela Gyudatena mmaraa wolala baŋ, na Farasiitena dikpii keŋ balaŋ ya nɛ, ɛ be gyae ɛ ka gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya.”

Yesu kawola lee baŋ wose man

²¹ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyi, “ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, benenŋ benenŋ keŋ na, Wurubuarɛ yako de naanaɔ nyi, ‘ɛ na ko walaŋ ya, te walaŋ kamaɛ ŋon ɔ ko walaŋ na, maa bu e fɔɔ.’ ²² Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, ‘Walaŋ kamaɛ ŋon ɔ gyeŋ baŋ do ɔ dɔɔ na baa bu e fɔɔ, te walaŋ kamaɛ ŋon ɔ tee ɔ dɔɔ nyi ɔ yɛɛ ohuhoo e na, baa mo e gyu kegyiise siaman na be kaa di ɔ nombia. Te walaŋ kamaɛ ŋon ɔ baake ɔ dɔɔ nyi Diyinŋte na, ɔtenate benaa na boalaŋ man kagyoo.’ ²³ Mena dɔɔ nyi akpaa nyaŋ ŋon n mo kolo kɔŋ Wurubuarɛ kedeese boe keŋ tɛɛ n kaa deesi, te n tɔɔse nyi ɛmɛɛ na ŋolo dana nombia na, ²⁴ tina nya abɔɔ ŋan yela kedeese boe keŋ tɛɛ botɔɔ, na n ke gyu n dɔɔ ŋon gyaŋ na ɛ kaa desina ya nsana, pɛna n kaa mo nya abɔɔ ŋan deesi fa Wurubuarɛ. ²⁵ Nyi akpaa ŋolo de samenaa neŋ na, yɛɛ kakyenŋ na ɛ ke desina ya nsana pɛna nombia kedi wee keŋ kelii. Na mena ya wee kenanŋ de lii na, waa mo neŋ ka do nombiadiiri ŋon nyinŋmaa man, na ŋon mɔ ka mo neŋ ka do kotɔɔtɔtena nyinŋmaa man, na baa mo neŋ

ketɔ deni. ²⁶ Ampaŋ yaa mɛɛ yako neŋ n ke nyii nyiaa, n be gyae n ka lee deni kenaŋ man ya, kaboena n ke tɔ kom keŋ pou baa do neŋ nɛ taŋ.”

Yesu kawola lee yale kewɔlɛɛ wose man

Mateo 19:9; Maake 10:11-12; Luka 16:18

²⁷ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyi alo na baale de yala dɔŋa na, ŋolo na lee ɔ dɔɔ wɔle ya. ²⁸ Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyi walaŋ kamaɛ ŋon ɔ kɛɛ alo te ɔ gyakaa e loo na, ɔtenate te yɛɛ dukum Wurubuarɛ siaman. Nawolo nyi Wurubuarɛ siaman na ɔ gyae e baa. ²⁹ Akpaa n dunoluŋ sibir ne yeke la te n ne yɛɛ dukum na kulu ke leki. Dei nyi nya lee kadeŋ na n ke kyaa Wurubuarɛ gyaŋ kela nyi baa mo n dibiliŋ pou ka do boalaŋ man. ³⁰ Te akpaa nyi n dunoluŋ baam ne yeke la te n ne yɛɛ dukum na kara ke leki. Dei nyi nya lee kadeŋ na n ke kyaa Wurubuarɛ gyaŋ kela nyi baa mo n dibiliŋ pou ka do boalaŋ man.”

³¹ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, ‘Walaŋ kamaɛ ŋon waa beɛ ɔ wɛɛle na, kaboena nyi waa fa e tɔne na kawola nyi ɔ te beɛ e.’ ³² Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyi akpaa alo te gyae baala ya te ɔ baale de beɛ e na, ɔ te yeli alo ŋon te wɔlɛɛ yale mmaraase Wurubuarɛ siaman. Te nyaŋ ŋon mɔ n yala alo ŋon ɔ baale be beɛ e na, Wurubuarɛ siaman na n gyae ŋolo wɛɛle baa.”

Yesu kawola lee ntamse kekaŋ wose man

³³ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ nyiiwɔ Wurubuarɛ nombia besewɔ yako gyaŋgba keŋ nyiaa, walaŋ kamaɛ ŋon ɔ kaŋ ntam fa de Gbeŋgyoo Wurubuarɛ na, waa yɛɛ kakyen na waa di ke dɔɔ. ³⁴ Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, ɛ na kaŋ ntam korakora gba ya. ɛ na kaŋ adido ntam ya, nawolo nyi botɔɔ te Wurubuarɛ kyaa ɔ

ne di gyoori balan pou dɔɔ. ³⁵ Ɛ na kaŋ tɛƐle mɔ ntam ya, nawolo nyi botɔɔ yɛna Wurubuarɛ nae dɛɛ see. Ɛ na kaŋ Gyerusalem donɔɔ mɔ ntam ya, nawolo nyi keŋ yɛna gyoo dinaa ŋon donɔɔ. ³⁶ Ɛ na kaŋ ɛ nyee ntam ya, nawolo nyi ŋolo be gyae waa tale yela ɔ nyeenyɔɔse dokolorɔ ke biri yaa ka wolose ya. ³⁷ Nombii keŋ kaboena nyi nya sɛɛ ‘Ayi’ na sɛɛ nyi ‘Ayi’ te keŋ kaboena nyi nya bɛɛ nyi ‘Koa’ na, bɛɛ nyi ‘Koa.’ Nombii da lee keŋa wɔle na, lee walaŋkum ŋon gyaŋ.”

Na mo dukum tɔ dukum kom ya

Luka 6:29-30

³⁸ Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, akpaa n dɔɔ de yɛƐɛ n sibii na nyaŋ mɔ yɛƐɛ ɔ wui tɔ kom. Te akpaa n dɔɔ de kulu n keli na, nyaŋ mɔ kulu ɔ wui tɔ kom. ³⁹ Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, akpaa ŋolo de yɛɛ neŋ nombiikum na, nyaŋ na mo nombiikum tɔ e kom ya. Te akpaa ŋolo da ŋmera neŋ n dunoluŋ lakaa man na, besena n demena mɔ wui kpu e. ⁴⁰ Nyi ŋolo de samena neŋ nyi waa Ɛo n kegba wurikyim na, kpee n kegba atatate keŋ mɔ kpu e. ⁴¹ Akpaa ŋolo da ŋere neŋ nyi ɛmɛɛ na e ke ta nawɔɔtɔɔse kufu na, sɛɛ na ɛmɛɛ na e ke ta nawɔɔtɔɔse sao. ⁴² Akpaa ŋolo da sola neŋ kolo na fa e, te akpaa ŋolo de kɔŋ ɔ kaa paa n kolo na, na bɛɛ ya.”

Yesu kpa dɛɛ gyae balan baŋ bɛɛ kɔla daa

Luka 6:27-28, 32-36; 1 Korintotena 13

⁴³ Keŋte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Ɛ nyii Wurubuarɛ nombia yakowɔ nyiaa, gyae n dɔɔ na n ke kɔla ŋon ɔ ne kɔla neŋ nɛ. ⁴⁴ Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, ɛ gyae balan baŋ bɛɛ kɔla ŋon nɛ, na ɛ ke fane fa baŋ bɛɛ naase ŋon diyem nɛ, ⁴⁵ na kawola nyi ɛ yɛɛ ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ bia gbagbawɔ. Nawolo nyi ɔ ne yeƐ

weese ne gyɔɔ fa balan kumεε na balan kpaakpaa pou, te ɔ ne yele ɔga ne ηεε fa balan ban be gbεεneη tenεε ɔ siaman, na ban be gbεεneη ba tenεε ɔ siaman ya nε pou. ⁴⁶ Nyi akpaa ε ne gyae balan ban bεε gyae ηon nε baageη bo na, ε na gyueη nyi ε ke nyiη kolo kpaakpaa lee Wurubuarε gyaη ya, nawolo nyi nombiakumεεyεεra mɔ koran ne gyae ban bεε gyae wɔ nε. ⁴⁷ Te akpaa ε do ε gyoona baageη nɔɔ na, wonη te ε ne yεε kela balan akan ban? Na mena te balan ban bɔɔ gyeη Wurubuarε ya nε mɔ ne yεε yee? ⁴⁸ Mena dɔɔ ε yεε balan kpaakpaa keη nombiikum kamase na doo ε man ya kelii ɔto, ηgba ε kya ηon ɔ kyaa adido nε.”

6

Yesu kawola lee deeli keyεε wose man

¹ Keηte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “ε keε nideli nyi ε be yεε deeli balan man, na baa nyiη naa ηon ya. Akpaa ε yεε mena na, ε be gyae ε ke nyiη kom ketɔ kamase lee ε kya ηon ɔ kyaa adido nε gyaη ya. ² Mena dɔɔ akpaa ε yεε deeli fa diyemte ηolo na, ε na mo ke gyɔ dekpeηkpeη ηgba mena keη balan ban bεε beo ba wose nε ne yεε Gyudatena ɔsom denεε na abɔnterese man, na balan kenyiη keλεε wɔ nε ya. Ampaη yaa mεε yako ηon nyiaa, be taη nyiη ba kom ketɔ pou. ³ Mɔna akpaa n yεε deeli fa diyemte ηolo na, na yele n dɔɔ kpaakpaa gba koran ke nyii ya. ⁴ Yela kedoo walaη ηon n be yεε deeli keη fa e nε, εmεε na e ε bala nsana. Dekɔη mena na, n kya Wurubuarε ηon ɔ ne naa kpene keη n be yεε weese nε, waa tɔ neη kom.”

Yesu kawola lee kefane wose man

Luka 11:2-4

⁵ Keŋte Yesu yako wɔ nyi, “Akpaɛ ɛ ne fane nɛ, ɛ na yɛɛ ɲgba mena keŋ balan̄ ban̄ bɛɛ beo ba wose ne yɛɛ nɛ ya. Nawolo nyi bɛɛ gyae Gyudatena ɔsom denɛɛ man, na abɔnterese man keta seŋee fane na balan̄ kenying naa wɔ. Ampan̄ yaa mɛɛ yako ɲon nyi be tan̄ tɔ wɔ ba kom pou.

⁶ Mɔna akpaɛ ɛ ne gyae ɛ ke fane na, ɛ gyu ɛ denɛɛ man na ɛ ketɔ disim na ɛ ke fane fa ɛ kya ɲon ɛ bɛɛ naa e na ɛ sia fonɛɛ ya nɛ. Akpaɛ ɛ yɛɛ mena na, ɛ kya ɲon ɔ ne naa kpene keŋ ɛ be yɛɛ weese nɛ, waa tɔ ɲon kom.

⁷ Akpaɛ ɛ ne fane na, ɛ na kolosi nɔɔwoya burum ɲan ɲɔɔ tan̄ tɔnɔɔ, ɲgba mena keŋ balan̄ ban̄ bɔɔ gyen̄ Wurubuarɛ ya ne yɛɛ nɛ ya. Ban̄ gyen̄ nyi akpaɛ be kolosi nɔɔwoya burum na, te Wurubuarɛ waa nyii wɔ. ⁸ Mena dɔɔ ɛ na yɛɛ ɲgba be kɛɛ yɛɛ nɛ ya, nawolo nyi ɛ kya Wurubuarɛ wulaa ɔ gyen̄ kpene keŋ ne hia ɲon koran̄ gba pɛte ɛ ne bɔɔse e.” ⁹ “ɛ ne gyae ɛ ke fane na, ɛ yako nyiaa, ‘De kya ɲon n kyaa adido,

dɛɛ fane nyi balan̄ pou baa lese n yele.

¹⁰ Lese n gyoori debɔɔ,
yela baa yɛɛ n kegyaebii tɛɛle dɔɔ,
ɲgba mena keŋ bɛɛ yɛɛ adido nɛ.

¹¹ Fa daa gyen̄ wee kei weenɛɛ.

¹² Mo de nombiakumɛɛ kyɛɛ daa,
ɲgba mena keŋ daa mɔ na mo kyɛɛ balan̄
ban̄ bɛɛ yɛɛ nombiakumɛɛ tia daa nɛ.

¹³ Na yele dɛɛ yala kekɛɛsekɛɛ man ya.

Mɔna lese daa lee walan̄kum ɲon nyin̄maa man.’ ”

¹⁴ Nawolo nyi akpaɛ ɛ mo balan̄ nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ na, ɛ kya ɲon ɔ kyaa adido nɛ mɔ waa mo ɛmɛɛ mɔ ɛ nombiakumɛɛ kyɛɛ ɲon. ¹⁵ Mɔna akpaɛ ɛ ta mo balan̄ nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ ya na, ɛ kya ɲon ɔ kyaa adido nɛ mɔ be gyae waa mo ɛmɛɛ mɔ wui nombiakumɛɛ kyɛɛ ɲon ya.

Yesu kawola lee nɔɔkebake wose man

¹⁶ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyi, “Akpaɛ ɛ ne bake ɛ nɔɔ nɛ, ɛ na nyaje ɛ sia ngba mena kenj balan baj bɛɛ beo ba wose nɛ ne yɛɛ nɛ ya. Bɛɛ nyaje be sia na balan ke nyinj naa nyi bɛɛ bake be nɔɔ. Ampaɗ yaa mɛɛ yako ngon nyi be taɗ nyinj ba kom ketɔ. ¹⁷ Mɔna akpaɛ n bake n nɔɔ nɛ, faafo n sia na n ke tiu nuɗ na n ke fulaa n nyee. ¹⁸ N yɛɛ mena na balan ba gyem nyi n ne bake n nɔɔ ya. Mɔna n kya ngon n bɛɛ naa e na n sia fonɛɛ ya, te ɔ ne naa kpene kamaɛ kenj n ne yɛɛ weese nɛ waa tɔ neɗ kom.”

ɛ mo ɛ sia gyakaa abɔɔ ɗan ɗe kyaa Wurubuarɛ man nɛ dɔɔ

Luka 12:33-34

¹⁹ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ na gyae abɔɔ see tɛɛle kei dɔɔ fa ɛ wose ya. Nawolo nyi tɛɛle kei dɔɔ na, paapaase na kandorɔse gyae ke tale wɔlɛɛ ɗa, yaa ɗmɛɛlatena mɔ baa tale kaa ɗmɛɛle ɗa. ²⁰ Mɔna ɛ gyae abɔɔ see ɛ wose Wurubuarɛ man, botɔɔ kenj paapaase na kandorɔse be wɔlɛɛ ɗa ya, te ɗmɛɛlatena mɔ be gyae baa tale gyu ke ɗmɛɛle ɗa ya nɛ. ²¹ Nawolo nyi botɔɔ kenj nya abɔɔ kpaakpaɛ doo nɛ, botɔɔ mɔ te n loo gyakaa.”

Sia yɛna n wose kenj kenjanje

Luka 11:34-36

²² Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Sia yɛɛ ngba kanea nɛ fa deniwalan wose. N sia dei na n wose pou doo kenjanje man. ²³ Mɔna n sia de wɔlɛɛ na, n wose pou doo ditiɗtɛɛ tuum man. Nyi akpaɛ kanea kenj doo n man nɛ da gyoo ditiɗtɛɛ na, kenan na ditiɗtɛɛ dinaa ta gyoo neɗ.”

ɛ na mo ɛ konɔɔ pou gyakaa ɛ wose man abɔɔ dɔɔ ya

Luka 12:22-31; 16:13

²⁴ “Walaŋ be kyaa keŋ waa tale som gbeŋgyoona bala ya. Dekoŋ mena na, waa kɔla ŋolo na waa gyae ŋolo nombia, yaa waa som ŋolo nideli kela ŋolo. Ɛ be gyae Ɛ ke tale som Wurubuarɛ na kɔba bom ya.

²⁵ Mena dɔɔ te mɛɛ yako ŋon nyiaa, Ɛ na yeyɛɛ na Ɛ kekyaa man kedi na kenyoɔ, na abɔɔ ŋan Ɛ ka do ya. Nyeedoŋ ne hia kela weenɛɛ, te deniwalaŋ wose mɔ ne hia kela abɔɔ ŋan waa do. ²⁶ Ɛ keɛ gyebuse, bɔɔ ne duu abɔɔ ya te bɔɔ ne kɔɔ ya te bɔɔ dana kpeese yaa denɛɛ ŋan man baa see weenɛɛ ya. Mɔna Ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido ne ne fa wɔ weenɛɛ. Kaboena ya gyeŋ nyi, Ɛ wose ne hia kela gyebuse. ²⁷ Ɛ man woŋti te lee ɔ kayeyɛɛ man ne, waa tale mo debaŋ dokoloŋ kooŋ pɛ kpu na ɔ weeya ŋan Wurubuarɛ be fa e ne? ²⁸ Woŋ dɔɔ te Ɛ na yeyɛɛ na abɔɔ ŋan Ɛ ka do. Ɛ keɛ mena keŋ kyeŋkyeŋkɔɔse na bee, ŋe bɛɛ yɛɛ tom ya te ŋe bɛɛ loo kanyaŋse mɔ ya. ²⁹ Mɔna mɛɛ yako ŋon Ɛ ke nyii nyiaa, Gyoo Solomɔn gba na ɔ wosekenyiŋ koraŋ ne, ɔ te nyiŋ kyeŋkyeŋkɔɔse keŋa man dokoloŋ kyeo ya. ³⁰ Weera dɔɔ te Ɛ bɛɛ lɛɛ Wurubuarɛ di nideli ya. Nyi akpaa mena te Wurubuarɛ ne mia ŋalese ŋan Ɛ kena ŋa gyɛŋ kyoo na be ta too ŋa na, kenaŋ na Ɛ tɔɔse nyi Wurubuarɛ waa mia ŋon kela ŋalese ŋenaŋ. ³¹ Mena dɔɔ Ɛ na yeyɛɛ na kpene keŋ Ɛ ke di, yaa kpene keŋ Ɛ ke nyɔɔ yaa kpene keŋ Ɛ ka do ne dɔɔ ya. ³² Nawolo nyi mena abɔɔ keŋa te tɛɛle kei dɔɔ balan ban bɔɔ gyeŋ Wurubuarɛ ya ne sia ne yɛɛ ŋe dɔɔ, mɔna Ɛ kya Wurubuarɛ gyeŋ nyi mena abɔɔ keŋa ne hia ɛmɛɛ mɔ. ³³ Mena dɔɔ Ɛ tangbɛɛ mo Ɛ loo pou gyakaa Wurubuarɛ gyoori keŋ na ɔ gbɛɛneŋ ŋan tenɛɛ ne dɔɔ. Nyi akpaa Ɛ yɛɛ mena na, Wurubuarɛ waa mo abɔɔ akaŋ ŋan pou kpu ŋon. ³⁴ Mena dɔɔ Ɛ na yeyɛɛ na kyoo wui nombia ya, te Ɛ na mo gyɛŋ wui nombia kpu kyoo wui man ya. Nawolo nyi wee kamaɛ na ke wui nombia.”

7

Ɛ na mo Ɛ wose yƐƐ nombiadiira ya

Luka 6:37-38, 41-42

¹ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ na yƐƐ Ɛ wose balan nombiadiira na Ɛ ke bu wɔ fɔɔ ya, na Wurubuarɛ mɔ be di Ɛ nombia na waa bu ŋon fɔɔ ya. ² Nawolo nyi gbɛɛ keŋ man Ɛ ka mo di Ɛ tebia nombia na, mena mɔ te Wurubuarɛ waa mo di Ɛ nombia. Nombii keŋ Ɛ ka mo yƐƐ Ɛ tebia nɛ, keŋ ke te Wurubuarɛ mɔ waa mo yƐƐ ŋon. ³ Weera dɔɔ te n ne naa woŋsilibii keŋ doo n dɔɔ sibii man, te n be famenɛ na daakpee keŋ doo nyaŋ gbagba n sibii man ya? ⁴ Sena te n ke tale yako n dɔɔ nyi, ‘Me dɔɔ yela maa lese woŋsilibii lee n sibii man, keŋ nyaŋ gbagba be famenɛ na daakpee keŋ doo n sibii man ya?’ ⁵ Nyaŋ walaŋ ŋon n na beo n wose, kaboena nyi nya tangbɛɛ lese daakpee keŋ doo n sibii man nɛ, pɛna n kena nideli na n ka lese woŋsilibii keŋ doo n dɔɔ sibii man nɛ.

⁶ Ɛ na mo kpene keŋ ke yƐƐ kolo kpaakpaa ke Wurubuarɛ siaman nɛ fa babaase ya, na mena ya na baa besena bo kɔŋ Ɛ dɔɔ na baa doŋee ŋon. Ɛ na mo Ɛ kegyaŋase kpaakpaa nyaŋan mɔ fuŋ lɔ kekuiriise ya, na mena ya na baa sakatee ŋa bo.”

Ɛ sola Wurubuarɛ kolo na waa fa ŋon

Luka 11:9-13

⁷ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ sola Wurubuarɛ kolo na Ɛ nyaŋmaa gyae ke kaŋ ke. Ɛ keo kolo lee ɔ gyaŋ na Ɛ ke nyaŋ ke, te Ɛ gyɔ e disim na waa toro fa ŋon. ⁸ Nawolo nyi walaŋ kamaɛ ŋon ɔ bɔɔse e kolo na ɔ nyaŋmaa ne kaŋ ke. ŋon ɔ gyae kolo lee ɔ gyaŋ na ɔ ne nyaŋ ke, te ŋon mɔ ɔ gyɔ e disim na waa toro fa e. ⁹ Ɛ man woŋti kyaa la keŋ nyi ɔ bu da sola e weenɛɛ na waa mo boe fa e? ¹⁰ Yaa Ɛ man woŋti kyaa la keŋ nyi ɔ bu da sola

e kpebii na waa mo dom fa e? ¹¹ Akpaa εμεε ban ε yεε nombiakumεεyεεrawo koran gyeη aboo kpaakpaa ka mo fa ε bia na, de yaa sena te ε kya ηon o kyaa adido ne be gyae waa mo aboo kpaakpaa ηan kela keηa ne fa ban bεε sola e ne ya. ¹² Wurubuarε mmaraase na Wurubuarε akpenkpengyooora nombia ηan pou boo wolo ne ηa nyee yεna nyi, kpene keη n ne gyae nyi balan baa yεε fa neη na, keη te kaboena nyi nyan mo nya yεε fa wo.”

Denanoo bobookyee keη

Luka 13:24

¹³ Keηte Yesu besewo yako wo nyiaa, “ε yεε kakyen na ε ka mo denanoo bobookyee keη man gyoo Wurubuarε man. Nawolo nyi denanoo keη ka keereε te ke gbεεnaa feleε te ke doo keta be taη ban ya ne, na mo balan bo gyu kayeyεε keη be taη oto ya ne man. Mōna ke man te balan burum doηεε. ¹⁴ Te denanoo bobookyee keη ke gbεεnaa yεε peperee te ke doo keta dana ban ne, na moona balan gyu nyeedoη keη be taη oto ya ne man. Mōna balan ban bεε naa ke te bεε moo ke man gyoo ne, be ta boo ya.”

Daη kamaε na ke bii keη keε see

Luka 6:43-44

¹⁵ Keηte Yesu besewo yako wo nyiaa, “ε keε ε wose man nideli lee akereε akpenkpengyooora ban wose man. Akpaa be koη ε gyan na, bεε yokoε ba wose ηgba namense ne moηa be konooε man na be yεε ηgba gbougbose ne. ¹⁶ Be nombia ηan bεε yεε ne te ε ka mo gyeη wo. ηolo bεε ko mango bia lee akutu daη man ya, mena mo te boo ne ko apaη lee abotoo woηse man ya. ¹⁷ Mena mo te daη kpaakpaate kamaε na se bia kpaakpaa, te daη kum mo na see bia kumεε. ¹⁸ Daη kpaakpaate be gyae ke tale see bia kumεε ya, te daη kum mo be gyae ke tale see bia kpaakpaa ya. ¹⁹ Daη kamaε keη bεε se

bia kpaakpaa ya nɛ, bɛɛ kara ke na be ta mo do boalan.
²⁰ Mena dɔɔ nombia ɲan balan benan ne yɛɛ nɛ, te ɛ ka mo gyeɲ wɔ.”

Walan ɲon waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keɲ man

²¹ “Na walan kamasɛ ɲon ɔ ne baake man nyi ‘Me Gben-gyoo, me Gben-gyoo’ nɛ, ne gyae la waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keɲ man ya. Mɔna walan ɲon ɔ ne yɛɛ kpene keɲ me kya ɲon ɔ kyaa adido ne gyae nɛ, ɲon waageɲ ne gyae la waa gyoo Wurubuarɛ gyoori keɲ man. ²² Nombia kedi wee dinaa keɲ man nɛ, balan burum baa kaa yako nyiaa, ‘De Gben-gyoo, na n yele man te de kolosi Wurubuarɛ nombia yee? Yaa na n yele te da moowɔ gegi felin-kumɛɛ lee balan man yee? Na n yele te da moowɔ yɛɛ gyakolon nombia na nombia dinaana yee?’ ²³ Botɔɔ te maa toro yako wɔ nyiaa, ‘Mɔɔ gyeɲ ɲon ya, ɛ lee me siaman. ɛmɛɛ nombiakumɛɛyɛɛra!’ ”

Denɛɛ maara bala

Luka 6:47-49

²⁴ Kenɛ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Mena dɔɔ walan kamasɛ ɲon ɔ ne nyii me nɔɔwoya keɲa te ɔ ne di ɲe dɔɔ nɛ, ɔ yɛɛ ɲgba siakaralate ɲon ɔ be ban ɔ deni gyakaa boe dɔɔ nɛ. ²⁵ ɔga ɲɛɛwɔ te booneɲ wuuwɔ te felin dinaa gyɔɔ deni keɲ, mɔna ka te yale ya. Nawolo nyi ɔ see ka mokɔɔ gyakaa boe dɔɔ. ²⁶ Mɔna walan kamasɛ ɲon ɔ ne nyii me nɔɔwoya keɲa te ɔ bee di ɲe dɔɔ ya nɛ, ɔ yɛɛ ɲgba diyinɛ ɲon ɔ be ma ɔ deni gyakaa anjasa dɔɔ nɛ. ²⁷ ɔga ɲɛɛwɔ te booneɲ wuuwɔ te felin dinaa gyɔɔ deni keɲ te ka leewɔ yala worom tekerii pou.”

²⁸ Yesu ke yako nombia keɲa taɲ nɛ, ɔ kawola keɲ doo balan dikpii keɲ nɔɔ. ²⁹ Nawolo nyi ɔ wolawɔ ɲgba walan ɲon ɔ dana don nombia ɲan dɔɔ nɛ, be yɛɛ ɲgba mena keɲ ba mmaraa wolala ban na wolo nɛ ya.

8

Yesu kekyo akuntunte nolo kawee

Maake 1:40-45; Luka 5:12-16

¹ Yesu ke tisi lee bula kej dɔɔ kɔɔ nɛ, balan burum kaa sila e. ² Keɔte akuntunte nolo kaa burawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, “Me Gbenɔgyoo, akpaa n ne gyae na nyan ke tale kyɔ man me kawee.” ³ Botɔɔ te Yesu teneɔ ɔ nyinmaa tina e te ɔ yako e nyiaa, “Mɛɛ gyae, n kawee dɛɛ taɔ.” Debokenaɔ man te balee nɔn kawee taɔawɔ. ⁴ Keɔte Yesu tɔɔ e kiin nyi, “Na yele walaɔ na walaɔ ke nyii ya, mɔna mo n wose gyu kawola Wurubuarɛ sae nɔn, na n ke deesi fa Wurubuarɛ nɔba mena kej Mosesi ba wola nɔn nɛ, na ke di adansɛɛ fa walaɔ kamasɛ nyi n kawee te taɔ.”

Yesu kekyo Romantena yoonɔɔte kegyia nolo tobaale kawee

Luka 7:1-10

⁵ Yesu ke gyu ka gyoo Kapanum donɔɔ man nɛ, Romantena yoonɔɔtena kegyia nolo kɔɔawɔ kaa waase nyiaa, ⁶ “Me Gbenɔgyoo lɛɛ man, nawolo nyi me tobaale te tekerii ɔ doo deni man ɔ ne naa diyem nideli.” ⁷ Keɔte Yesu yako e nyiaa, “Maa kɔɔ na me kaa kyɔ e ɔ kawee.” ⁸ Botɔɔ te yoonɔɔtena kegyia nɔn yako e nyiaa, “Me gbenɔgyoo, na haa n wose ya. Nawolo nyi ma tekaboe nyi nya kɔɔ me dɛɛ ya. Mena dɔɔ nyan betaa gyusu n nɔɔ faree kawee kej, me tobaale nɔn waa koro. ⁹ Nawolo nyi man gbagba mɔ yɛɛ walaɔ nɔn me doo baale tɛɛ, te yoonɔɔtena mɔ doo me tɛɛ. Me yako nolo nyi waa gyu yenaɔ daale na ɔ ne gyu, te me yako nolo nyi waa kɔɔ na ɔ ne kɔɔ. Kpene kamasɛ kej me yako be man nolo nyi waa yɛɛ na, kej te ɔ ne yɛɛ.” ¹⁰ Yesu ke nyii nɔɔwoya keɔna nɛ, doo ɔ nɔɔ te ɔ yako balan dikpii kej be silana e nɛ nyiaa, “Ampaɔ yaa mɛɛ yako nɔn nyiaa,

Iserae tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ ma te naa ta walaŋ ɲon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ di ɲgba balee kei nɛ ya.” ¹¹ Mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, balaŋ burum baa lee weese dɛɛlee na weese dɛɛyalaɛ kɔŋ, na baŋ na Aberaham na Asiki na Gyekɔpo kaa kyaa Wurubuarɛ gyoori keŋ man na baa di bom. ¹² Te ɛmɛɛ Gyudatena baŋ nafaɔ kaboena nyi yaa kyaa Wurubuarɛ gyoori keŋ man nɛ, baa lese ɲon debɔɔ ka see ditɪŋtɛɛ keŋ man. Botɔɔ te ɛ ke kyaŋ ɛ nyeeya wii nideli. ¹³ Keŋte Yesu yako yoonɔɔtena kegyia ɲon nyiaa “Ta gyu dɛɛ, mena keŋ n be lɛɛ maŋ di nɛ dɔɔ gyae ke kɔŋ mena fa neŋ.” Debokenaŋ man te ɔ tobaale ɲon kawee taŋawɔ.

Yesu kekyɔ balaŋ burum kaweesɛ

Maake 1:29-34; Luka 4:38-41

¹⁴ Kenaŋ wɔle te Yesu korowɔ gyu Pita dɛɛ. ɔ ke gyu nɛ, na Pita wa awu doo ɔ na wee kpaŋalaŋ. ¹⁵ Keŋte Yesu kyana e ɔ nyiŋmaa man te kpaŋalaŋ keŋ taŋawɔ. Keŋte ɔ korowɔ kɛɛ be dɔɔ.

¹⁶ Kelii balinɔɔ nɛ, ba moo balaŋ baŋ felɪŋkumɛɛ doo be man nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. ɔ moo nombii dokolon koon bo gegi felɪŋkumɛɛ ɲan pou, te ɔ kyɔɔ kaweesetena baŋ mɔ pou. ¹⁷ ɔ ke yɛɛ kei yela nombia ɲan Wurubuarɛ dekpenkpenkyɔɔre Yesaya be yako see nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Yesaya yakowɔ nyiaa, “ɲon lɛɛ na de kaweesɛ pou, te ɔ moo de kaale mɔ seele.”

Balaŋ baŋ be kaboena nyi baa sila Yesu

Luka 9:57-62

¹⁸ Yesu kena nyi balaŋ burum te kilisi e nɛ, ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyi baa ton gyu boo keŋ diŋgyiŋ. ¹⁹ Keŋte Wurubuarɛ mmaraa wolale ɲolo kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, “De Gbenkyoo, yenaŋ kamaɛ keŋ n ke gyu na, maa sila neŋ gyu.” ²⁰ Keŋte Yesu yako e nyiaa,

“Nyanyase dana bɔɔneŋ te gyebuse mɔ dana asaase, mɔna Deniwalaŋ Bu ŋon be taŋ botɔɔ keŋ waa mo ɔ nyee teeli ya.” ²¹ Botɔɔ te Yesu silala baŋ man ŋolo mɔ yako e nyiaa, “Me gbɛngyoo, yela maa taŋgbɛɛ gyu kewuu me kya pɛna me kaa sila neŋ.” ²² Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Sila maŋ, na n ke yela woya kewuu ba woya.”

Yesu keyɔkɔse felin̄ epo dɔɔ

Maake 4:35-41; Luka 8:22-25

²³ Botɔɔ te Yesu gyoowɔ degbele man, te ɔ kaseela baŋ mɔ gyoowɔ kpu na e. ²⁴ Karatetee dokoloŋ te felin̄ dinaa daale korowɔ ne gyɔɔ loŋ keŋ dɔɔ, te gyɔɔ loŋ do degbele keŋ man. Debaŋ kenan̄ na Yesu te doo dosoroŋ. ²⁵ Mena dɔɔ Yesu kaseela baŋ gyuuwɔ ke gyuuu e yako e nyiaa, “De Gbɛngyoo lɛɛ daa, dɛɛ gyae dɛɛ munu.” ²⁶ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ dɔɔ ɛ kelɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te ɛ dana gyakoloŋ mena?” Botɔɔ te ɔ korowɔ te ɔ fae felin̄ keŋ na loŋ keŋ te ŋe yɛɛwɔ yididi. ²⁷ Balaŋ baŋ wose yeŋa wɔ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Walaŋ won̄ti yɛna kei, te felin̄ na loŋ koraŋ ne nyii e nɛ?”

Yesu kekyɔ balaŋ baŋ felin̄kumɛɛ doo be man nɛ

Maake 5:1-20; Luka 8:26-39

²⁸ Yesu ka toŋ gyu boo keŋ dingyiŋ Gadaratena tɛɛle man nɛ, baala bala baale leewɔ amuseese man kɔŋ kaa gyan̄ee na e. Na felin̄kumɛɛ doo balaŋ kɛwɔ man, te ba wose dana gyakoloŋ. Mena dɔɔ ŋolo bɛɛ tale mo gbɛɛ kenan̄ man ya. ²⁹ Ba kena Yesu nɛ be fae yeesa nedoŋ nyiaa, “Wurubuarɛ Bu, won̄ te n ne gyae de gyan̄? N kɔŋae n kaa naase daa diyem pɛna debaŋ keŋ kelii?” ³⁰ Debaŋ kenan̄ na, kekuiriise dikpii dinaa daale seŋɛɛ botɔɔ yenaŋ bee dii. ³¹ Keŋte felin̄kumɛɛ ŋan waase Yesu nyiaa, “Akpa n ke gegi daa na, yela de kaa gyoo kekuiriise dikpii kei man.” ³² Keŋte Yesu yako felin̄kumɛɛ ŋan nyiaa,

“Ɛ lee ta.” Mena dɔɔ felɪŋkumɛɛ ɲan leewɔ balan ban man gyu ka gyoo kekuiriise ban man, te be dikpii keŋ pou yeuwɔ tisi bula kyolonkyolon keŋ gyu ka gyoo lon keŋ man te be munuwɔ pou. ³³ Keŋte balan ban bɛɛ kɛɛ kekuiriise ban dɔɔ nɛ, yeuwɔ gyu donɔɔ man te be yako nombia ɲan be kɔŋ nɛ pou na kpene keŋ be kɔŋ balan ban felɪŋkumɛɛ doo be man dɔɔ nɛ fa balan. ³⁴ Mena dɔɔ donɔɔ keŋ man balan pou leewɔ kɔŋ kaa gyanee na Yesu. Ba kena e nɛ, be waase e nyi waa lee be tɛɛle dɔɔ.

9

Yesu kekyɔ yenan dayenasate ɲolo kawee

Maake 2:1-12; Luka 5:17-26

¹ Yesu gyooowɔ degbele man te ɔ tonja boo keŋ gyu ɲon gbagba ɔ donɔɔ man. ² Keŋte balan baale seele yenan dayenasate ɲolo ɔ dofoŋon dɔɔ kɔŋ Yesu gyan. Yesu kena mena keŋ balan ban be lɛɛ e di nɛ, ɔ yako kaweele ɲon nyiaa, “Me bu, nyiŋ konɔɔ. Me ta mo n nombiakumɛɛ kyɛɛ neŋ.” ³ Botɔɔ te Wurubuarɛ mmaraa wolala ban be kyaa botɔɔ nɛ ɲorokoteewɔ nyiaa, “Balee kei ne kolosi mmusuo nombia.” ⁴ Na Yesu gyen kpene keŋ bɛɛ gyuen ba nyeeya man nɛ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ na gyuen nombiakumɛɛ ɛ nyeeya man? ⁵ Nombia keŋa man worŋti woɛla na keyako? ‘Me ta mo n dukum kyɛɛ neŋ, yaa koro seŋ na n ke ta?’ ⁶ Mɔna mɛɛ gyae ɛ ka gyen nyi, maŋ Deniwalaŋ Bu dana doŋ tɛɛle kei dɔɔ nyi maa mo dukum kyɛɛ.” Mena dɔɔ ɔ yako kaweele ɲon nyiaa, “Koro seŋ, gate n dofoŋon na n ke ta gyu n dɛɛ.” ⁷ Keŋte balee ɲon korowɔ seŋ te ɔ laŋa ɔ dɛɛ. ⁸ Balan dikpii keŋ kena nombia keŋa nɛ, doo be nɔɔ te ba lese Wurubuarɛ ɲon ɔ ba mo mena doŋ kei fa balan nɛ ye.

Yesu ke baake Mateo

Maake 2:13-17; Luka 5:27-32

⁹ Yesu ka lee botɔɔ ɔ ne lam nɛ, ɔ naa balee ŋon bɛɛ baake e nyi Mateo nɛ, na ɔ kyaa ɔ lempoo dɛɛɛɛ man. Te Yesu yako e nyiaa, “Koro sila maŋ” Keŋte Mateo korowɔ sila e.

¹⁰ Wee daale Yesu ke kyaa Mateo dɛɛ ɔ ne dii nɛ, lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra burum kɔŋawɔ kaa di bom na Yesu na ɔ kaseela baŋ. ¹¹ Farasiitena baŋ kena mena nɛ be bɔɔse Yesu kaseela baŋ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛ Gberŋgyoo ŋon ne dii bom na lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra?” ¹² Yesu ke nyii nombia keŋa nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, “Kaweasetena te kaboena nyi baa kyɔ wɔ kawee. Balaŋ baŋ bɔɔ na wee ya nɛ dɔɔ, bɔɔ ne hia kawee kekyɔ ya. ¹³ Mɔna ɛ gyu na ɛ kaa gyueŋ kpene keŋ Wurubuarɛ nombii aŋmaraseŋ see kei na wolo nɛ man. Be ŋmarasewɔ nyiaa, Wurubuarɛ kpa, ‘Na kedeesa te maŋ Wurubuarɛ ne gyae lee ɛ gyaŋ ya. Keŋ mɛɛ gyae yɛna nyi yaa wii dɔŋa waraŋase.’ Ma te kɔŋ nyi me kaa baake balaŋ baŋ be gbɛɛneŋ wulaa tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ ya, mɔna me kɔŋae me kaa baake nombiakumɛɛyɛɛra.”

Be bɔɔse Yesu nɔɔkebakɛ wose man nombia

Maake 2:18-22; Luka 5:33-39

¹⁴ Wee daale nɛ, Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kaseela kɔŋawɔ kaa bɔɔse Yesu nyiaa, “Weera dɔɔ te daa na Farasiitena ne bake de nɔɔ, te n kaseela baŋ dɔɔ baŋ bɛɛ bake be nɔɔ ya?” ¹⁵ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Sena te balaŋ baŋ be kyaa alowɔletɛɛ nɛ baa wii walaŋsa keŋ alowɔle baale kyaa be gyaŋ? Mɔna debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ baa mo alowɔle baale ŋon lee be gyaŋ. Mena debaŋ kenan man na baa bake be nɔɔ. ¹⁶ Ŋolo bɛɛ kara kanyaŋ wɔle mo taa kakyenŋbelaa keŋ ba yem

nɛ ya. Akpaa ɔ yɛɛ mena na, kanyan wɔle keɲ gyae ke wɔŋee bene keɲ tirii na bɔɔ keɲ ke wolose kpu. ¹⁷ Mena mɔ te ɲolo bɛɛ mo solon wɔle do wonembu tɔne ogele bene man ya. ɔ yɛɛ mena na, solon wɔle keɲ gyae ke yela wonembu tɔne ogele keɲ ke bɛɛ, na solon keɲ ke leki na wonembu tɔne ogele keɲ ke wɔlɛɛ. Mena dɔɔ kaboena bo nyi baa mo solon wɔle do wonembu tɔne ogele wɔle man, na ɲe popou be nyin wɔlɛɛ ya.”

Yesu kegyuusu alebubii ɲolo, na ɔ kekyɔ alo ɲon fatabo ne gyɔ e nɛ kawee

Maake 5:21-43; Luka 8:40-56

¹⁸ Yesu kɛɛ kolosi nombia kɛɲa fa wɔ nɛ, Gyudatena ɔsom kegyia ɲolo kaa buɲawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ sola e nyiaa, “Me bu alebu ta yem debokeiman. Mɔna kɔɲ na n kaa mo n nyinmaa gyakaa ɔ dɔɔ, na waa nyin nyeedon.” ¹⁹ Mena dɔɔ Yesu korowɔ sila e, te ɔ kaseela ban mɔ sila e gyu. ²⁰ Botɔɔ na te alo ɲolo ɲon fatabo ne gyɔ e kulutooneɲ kufu ala nɛ, moowɔ Yesu wɔle te ɔ moo ɔ nyinmaa tina Yesu kegba nɔɔbii. ²¹ Nawolo nyi alo ɲon yakowɔ ɔ nyeeman nyiaa, “Akpaa me nyin tina ɔ kegba koran na, me kawee gyae ke tan.” ²² Keɲte Yesu gɛɛsewɔ kɛɛ te ɔ naa alo ɲon te ɔ yako e nyiaa, “Me bu yela n wɔe ke fɛɛ neɲ. N kelɛɛ man di dɔɔ te n nyin kawe kekyɔ.” Debokenan man te alo ɲon kawee tanawɔ. ²³ Yesu ke gyu ka gyoo Gyudatena ɔsom kegyia ɲon dɛɛ, te ɔ kena ban bɛɛ wola kefereese na ban bee wii lia ɲan tɛɛ nɛ, ²⁴ ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ popou ɛ lee. Nawolo nyi alebu ɲon ta yeɲa ta ya, ɔ doo dosoron bo.” Keɲte balan ban pou bono Yesu. ²⁵ Balan ban ka lee debɔɔ man nɛ, Yesu gyuuwɔ deni keɲ man woo ɲon doo nɛ, te ɔ kyanɲa e ɔ nyinmaa man te alebu ɲon fonawɔ. ²⁶ Mena nombia kɛɲa yaaseewɔ tɛɛle kenan dɔɔ pou.

Yesu kekyɔ kaweesɛ

²⁷ Yesu ka lee botɔɔ ɔ ne gyu nɛ, siayɛlɛɛsatena bala baale sila e na bɛɛ fae yeesa baake nyiaa. “Gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waraŋase.” ²⁸ Yesu ke gyu ka gyoo dekpaŋalaŋ man nɛ, siayɛlɛɛsatena baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “ɛ ne lɛɛ maŋ di nyi maa tale gyuusuu ɛ sia?” Keŋte be tiranɔɔ fa e nyi, “Ayi de Gbenjyoo.” ²⁹ Keŋte Yesu moo ɔ nyiŋmaa tina be sia te ɔ yako wɔ nyiaa, “Mena keŋ ɛ be lɛɛ di nɛ, dɛɛkɔŋ mena fa ŋon.” Keŋte be sia gyuusuwɔ. ³⁰ Botɔɔ te Yesu faree wɔ nideli nyi, “ɛ na yele ŋolo na ŋolo ke nyii nombia keŋa ya.” ³¹ Mɔna baŋ moo ɔ wose man nombia kpeŋkpeleŋ fa balaŋ tɛɛle kenaŋ pou dɔɔ.

³² Be ka lee botɔɔ bee gyu nɛ, ba moo walaŋ ŋon felinƙum doo ɔ man te ɔ bɛɛ tale kolosi ya nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. ³³ Yesu ke gegi felinƙum keŋ lee balee ŋon man nɛ, te ɔ kolosiwɔ. Balaŋ dikpii keŋ kena mena nɛ, nombia ŋan doo be nɔɔ te be yakowɔ nyiaa, “Da te naa ta mena nombia keŋa see Iserae tɛɛle kei dɔɔ ya.” ³⁴ Mɔna Farasiitena baŋ yakowɔ nyiaa, “Felinƙumɛɛ pou gyoo ŋon doŋ yaa ɔ na mo gegi felinƙumɛɛ nɛ.”

Yesu kewii balaŋ waraŋase

³⁵ Keŋte Yesu tɛɛwɔ kila donɔɔse na akuraase ŋan pou man, na ɔ na wola wɔ Gyudatena ɔsom denɛɛ man. ɔ ne kolosi Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia kpaakpaa fa wɔ, te ɔ kyɔɔ kaweesɛ kpookpoo kamaɛ mɔ. ³⁶ ɔ kena balaŋ dikpii keŋ nɛ, be nombia yɛɛ e waraŋase. Nawolo nyi bɛɛ yeyɛɛ te bɔɔ dana walaŋ ŋon waa lɛɛ wɔ ya. Be nombia yɛɛ ŋgba namense baŋ bɔɔ dana gbenjyoo ya nɛ. ³⁷ Botɔɔ te ɔ yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Wɔɔman abɔɔ ŋan boe na kekɛɛɛ, mɔna tomyɛɛra baŋ ta boo ya.

³⁸ Mena dɔɔ ɛ fane fa wɔɔte ɲon, na waa lese balan ke kɔɲ ɔ wɔɔ keɲ man kaa yɛɛ tom.”

10

Yesu kekpila ɔ kaseela kufu bala ban

*Maa*ke 3:13-19; *Luka* 6:12-16

¹ Yesu baake ɔ kaseela kufu bala ban kɔɲ ɔ gyan, te ɔ faa wɔ donɲ keɲ baa mo gegi felɲkumɛɛ lee balan man, na baa kyɔ kaweesee kamaɛ. ² Kpilala kufu bala ban yela yaa. Gyanɲbate ɲon yɛna Simɔn, ɲon ɔ yelee daale mɔ yɛna nyi Pita nɛ, na ɔ naabu Anderiase, na Sebedeo bu Gyemisi na ɔ naabu Gyɔn, ³ na Filipo na Batolomeo na Tomase na Mateo ɲon nafa ɔ yɛɛ lempoolɛɛre e nɛ, na Alfeose bu Gyemisi na Tadeose, ⁴ na Simɔn ɲon ɔ ne gyae ɔ balan nideli nɛ, na Gyudase Isekarɔte ɲon waa kaa lese Yesu fa nɛ.

⁵ Mena kpilala kufu bala kɛwɔ te Yesu kpilawɔ te ɔ fa-ree wɔ nyiaa, “ɛ na gyu balan ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ gyan ya, te ɛ na gyu Samariatena mɔ donɔɔ kamaɛ man ya. ⁶ Mɔna ɛ tanɲbɛɛ gyu Iseraetena ban gyan. Be yɛɛ ɲgba namense ban bɔɔ yoo nɛ. ⁷ ɛ gyu na ɛ kolosi Wurubuarɛ nombia fa wɔ nyiaa, ‘Wurubuarɛ gyoori keɲ ta benaa.’ ⁸ ɛ kyɔ kaweesetena na ɛ ke gyuuu balan ban bɔɔ yekee nɛ, na ɛ ke kyɔ ban bɛɛ wee kawee yayam nɛ, na ɛ ke gegi felɲkumɛɛ lee balan man. Ba moo mena donɲ kei fa ɲon bo yakaa keɲ ɛ te tɔ kom ya, mena dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ mo fa wɔ yakaa keɲ ɛ na lɛɛ wɔ kolo ya. ⁹ ɛ na mo kɔba na kɔba tela ya. ¹⁰ ɛ na mo akpo ya, te ɛ na mo keɲba alate yaa nkyokota alate yaa gbutu alate tela ya. Nawolo nyi kaboena nyi baa tɔ tomyɛɛre kamaɛ kom.

¹¹ Donɔɔ yaa akuraa kamaɛ keɲ man ɛ gyoo nɛ, ɛ tanɲbɛɛ bɔɔse walaɲ ɲon ɔ kaboena te waa lɛɛ ɲon nɛ dɔɔ, na ɛ ke kyaa ɔ gyan kaboena e ka mo lee donɔɔ

kenanɲ man. ¹²Ɛ gyoo dekpɲalanɲ kenanɲ man nɛ, Ɛ do dekpɲalanɲmantena banɲ nɔɔ nyiaa, Wurubuarɛ wosefɛɛɛɛɛɛɛɛɛ dɛɛ kyaa Ɛ man. ¹³Nyi akpaa dekpɲalanɲmantena benanɲ de lɛɛ ɲon nideli na, Ɛ sola Wurubuarɛ wosefɛɛɛɛɛɛɛɛɛ fa wɔ. Te akpaa ba te lɛɛ ɲon nideli ya na, Ɛ yela wosefɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ keɲ ka bese kɔɲ Ɛ gyanɲ. ¹⁴Mɔna donɔɔ yaa akuraa kamaɛ keɲ ke man balanɲ de bɛɛ ba te lɛɛ ɲon ya, yaa be te nyii Ɛ nombia ɲan ya nɛ, nyi akpaa Ɛ na lee botɔɔ na Ɛ kpiisi Ɛ nawɔɔ aɲasa lɔ wɔ, na kawola nyi be ta fom Wurubuarɛ. ¹⁵Ampɲan yaa mɛɛ yako ɲon nyi wee keɲ Wurubuarɛ waa di balanɲ nombia nɛ, waa naase mena balanɲ benanɲ diyem kela Sodom na Gomoratena diyem keɲ bɔɔ naa kaalanɲ nɛ.

¹⁶Ɛ kɛɛ, mee kpila ɲon baa ɲgba namense nɛ, nyi yaa gyu gbougbose man. Mena dɔɔ Ɛ yela Ɛ sia ke kara ɲgba doma nɛ, na Ɛ ke yɔkɔse Ɛ wose ɲgba awulurɲna nɛ. ¹⁷Mena dɔɔ Ɛ kɛɛ Ɛ wose man nideli lee balanɲ wose man. Nawolo nyi baa mo ɲon gyu kegyiise siaman na baa di Ɛ nombia, na baa tuku ɲon bɔ ɔsom denɛɛ man. ¹⁸Lee manɲ dɔɔ, baa mo ɲon gyu tɛɛle kegyiise na gyoonɛɲ siaman. Kei gyae ke yela Ɛ ke nyiɲ gbɛɛ kolosi Wurubuarɛ nombia ɲan fa wɔ, na banɲ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ. ¹⁹Mɔna nyi akpaa be kyanɲ ɲon ka seɲ be siaman nɛ, Ɛ na wɔlɛɛ na kpene keɲ Ɛ ke yako, na mena keɲ Ɛ ke yako ke ya. Debanɲ kenanɲ de lii nɛ, Wurubuarɛ waa wola ɲon kpene keɲ Ɛ ke yako. ²⁰Nawolo nyi na ɛmɛɛ ne gyae la Ɛ ke kolosi ya. Wurubuarɛ felinɲ ɲon ne gyae la waa ta Ɛ dɔɔ kolosi. ²¹Mena debanɲ kenanɲ nɛ, naa lolo bia baa lese dɔɲa fa yeɲ. Kya waa lese ɔ bu fa yeɲ, te bia mɔ baa koro seɲ ba lolala nyeeɲa dɔɔ na baa lese wɔ fa yeɲ. ²²Lee manɲ dɔɔ balanɲ pou baa kɔla ɲon. Mɔna walanɲ ɲon ɔ yɛɛ kakyeɲ seɲ keɲkeɲ ɔ kelɛɛdi man kelii ɔto nɛ, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔ nyee. ²³Nyi akpaa be naase ɲon diyem donɔɔ daale man na, Ɛ yeu gyu donɔɔ wɔle man. Ampɲan yaa mɛɛ yako ɲon

nyiaa, ε be gyae ε ke yEE tom Iserae donɔɔse ηan man pou tanj, pεte manj Deniwalaη Bu ηon maa bese kɔη ya. ²⁴Walaη ηon ɔ ne kasee abɔɔ nε ɔ ba kela ηon ɔ na wola e nε ya, te gbenji mɔ ba kela ɔ gbenjyoo ya. ²⁵Kaboena nyi kaseele waa yEE ηgba ɔ wolale nε, na gbenji mɔ ke yEE ηgba ɔ gbenjyoo nε. Te akpaa bEE baake dekpaηalaηte ηon nyi ηon yena felin̄kumEE gyoo BElisebu na, wonj dɔɔ te bɔɔ mo yela kumEE gyakaa ɔ dekpaηalaηmantena baη dɔɔ ya?

Walaη ηon ɔ kaboena nyi yaa yee e

Luka 12:2-9

²⁶Mena dɔɔ ε na yee wɔ ya. Nawolo nyi kolo be kyaa keη bɔɔ wuu ke dɔɔ keη nyi bɔɔ gyae baa gyuusu ke ya, te nombia aweeseη ηaale mɔ be kyaa keη be gyae ka lee debɔɔ ya. ²⁷Nombii kamaε keη me yako ηon nelim na ε yako ke weesetεteη, te nombii kamaε keη me kolosi ke adadawoya man do ε deηjela man na, ε mo ke gyo dekpenkpenj. ²⁸ε na yee balaη baη baa tale ko deniwalaη kaageη bo, mɔna bɔɔ tale yEE kolo kpu bela nε ya. Mɔna ε yee Wurubuarε ηon ɔ ko walaη tanj na, ɔ dana doη nyi waa fuη e na ɔ woo pou ka do boalaη keη bEE yem ya nε man. ²⁹Akpelee koya yEE aηmoη? Na kapere te bEE yɔɔ akpeleese bala yee? Mɔna akpaa Wurubuarε te fa gbEE ya na, be man dokoloη gba be gyae waa yala yeη ya. ³⁰ε nyeenyɔɔse koraj nε, Wurubuarε gyeη ηe yaanɔɔle. ³¹Mena dɔɔ ε na yee ya, nawolo nyi ε dana tɔnɔɔ kela akpeleese burum.

³²ε man walaη kamaε ηon ɔ lEE man do denibalaη siaman nyi me yEE ɔ Gbenjyoo e nε, manj mɔ maa lEE e do me kya ηon ɔ kyaa adido nε siaman. ³³Mɔna walaη kamaε ηon ɔ te lEE manj do denibalaη siaman nyi me

yEE ɔ Gbenjyoo e ya nE, maŋ mɔ maa bEE e me kya ŋon ɔ kyaa adido nE siaman.

³⁴ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, ε na gyueŋ nyi wosefEEreŋ yaa ma moowɔ kɔŋ tEEle kei dɔɔ ya. Koa, na wosefEEreŋ ya, mɔna yoo te ma moowɔ kɔŋ, ŋgba mena keŋ WurubuarE nombia aŋmaraseŋ see ne yako nE. ³⁵ Bia baala baa koro seŋ tia be kyaa, na bia alebia mɔ ka koro seŋ tia be naɔ, na bia ala mɔ ka koro seŋ tia ba awuna. ³⁶ Walaŋ dekpajaŋ man balaŋ gbagba ne gyae la baa kɔla e.

³⁷ Akpaa ŋolo ne kɔŋ me gyaŋ ɔ kaa sila maŋ te ɔ ne gyae ɔ kya yaa ɔ naa kela maŋ na, ɔ tekaboena nyi waa yEE me kaseele ya. Te walaŋ ŋon mɔ ɔ ne gyae ɔ bu tobaale yaa ɔ bu alebu kela maŋ na, ɔ tekaboena nyi waa yEE me kaseele ya. ³⁸ Te walaŋ kamase ŋon ɔ ta mo ɔ ɔpaŋdaŋ keŋ ka seŋEE fa kaale na yeŋ nE na waa sila maŋ ya na, ɔ tekaboena nyi waa yEE me kaseele ya. ³⁹ Walaŋ kamase ŋon ɔ mo ŋon gbagba doŋ ɔ ne keɔ ɔ nyeedoŋ nE, ke gyae ka lee ɔ nyiŋmaa man. Mɔna walaŋ kamase ŋon ɔ mo ɔ wose fa yeŋ lee maŋ dɔɔ nE, waa bese nyiŋ ɔ nyeedoŋ keŋ.

⁴⁰ Walaŋ kamase ŋon ɔ lEE ŋon na maŋ yaa ɔ lEEwɔ, te ŋon ɔ lEE maŋ na WurubuarE ŋon ɔ be kpila maŋ nE yaa ɔ lEEwɔ. ⁴¹ Walaŋ kamase ŋon ɔ lEE WurubuarE dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre, nyi keŋ ɔ yEE WurubuarE dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre e dɔɔ nE, WurubuarE dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre kom te WurubuarE waa mo tɔ walaŋ ŋonaŋ. Te walaŋ kamase ŋon ɔ lEE walaŋ ŋon ɔ gbEEneŋ tenEE WurubuarE siaman nyi keŋ ɔ gbEEneŋ tenEE WurubuarE siaman dɔɔ nE, walaŋ ŋon ɔ gbEEneŋ tenEE WurubuarE siaman nE kom te WurubuarE waa mo tɔ walaŋ ŋonaŋ. ⁴² Walaŋ kamase ŋon ɔ fa balaŋ kewɔ man

ηολο λοη defεεσα leenωω τωω nyi keη ω yεε me kaseele e δωω nε, Wurubuarε waa τω e kom.”

11

Gyωn Wurubuarε λοησωωre kekpila ω kaseela gyu Yesu gyan

Luka 7:18-35

¹ Yesu ke kolosi nombia keηηa fa ω kaseela kufu bala ban tan nε, ω leewω botωω gyu donωωse akan ηan kyaa Galelia tεεle man nε ke kolosi Wurubuarε nombia fa wω, te ω wola wω ηe man nideli.

² Mena deban kenan na ba te kyan Gyωn Wurubuarε λοησωωre τω deni. ω ke nyii kpene keη Yesu ne yεε nε, ω kpila ω kaseela nyi ³ baa gyu ke bωωse Yesu nyiaa, “Nyan yεna walaη ηon Wurubuarε be yako see nyi nyan ke kωη nε yaa, dεε kεε walaη wole gbεε?” ⁴ Be ke gyu ke bωωse Yesu nε te ω tiranωω fa wω nyiaa, “ε bese gyu ke yako Gyωn kpene keη ε be nyii na ε deηela, na ηan ε be naa na ε sia. ⁵ Siayελεεsatena ne naa, ωtakasese ne tεε, ban bεε wee kawee yayam nε kaweeε te tan, te deηela atωωsatena ne nyii. Woya ne foηii, te bεε yako Wurubuarε nombia ηan mω fa ayematena. ⁶ Walaη kamaε ηon ω bεε lεε man aηmaareη nyi man yεna ηon Wurubuarε be kpili ya nε, ηon na nyeebam.”

⁷ Gyωn kpilala ban ka bese bee gyu nε, Yesu kolosi Gyωn wose man nombia fa balaη dikpii keη te ω bωωse wω nyiaa, “ε ke gyu Gyωn gyan depampaa dinaa keη man nε, won te ε gyaewω nyi ε kena? ηale keη felin ne gyω ke wosi nε? ⁸ Akpaa na keη ya na, won te ε gyuuwω ε kaa kεε? Walaη ηon ω doona abωω kpaakpaa nyinjan yaa? Ban bee mia mena nε, ne kyaa bo gyoonerη dεε. ⁹ ε yako man maa nyii, won te nafω ε gyuuwω nyi ε kaa kεε? Wurubuarε dekpenkpenηyωωre? Apan yaa mεε yako ηon nyi, ηon

ε be naa nε gba kela Wurubuarε dekpenkpenjgyɔɔre.
¹⁰ Nawolo nyi Gyɔn kei yεna ηon bɔɔ yako ɔ wose man
 nombia Wurubuarε nombia aηmaraseη see man nε nyiaa,
 ‘Wurubuarε kpa, mee kpila me kpilale ke ta n siaman,
 ηon ne gyae la waa desina n gbεε fa neη.’

¹¹ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, mεε yako ηon
 ε ke nyii nyiaa, balan baη bɔɔ lolo tεεle kei dɔɔ nε,
 ηolo be kyaa keη nyi ɔ kela Gyɔn Wurubuarε loηsɔɔre
 ya. Mɔna Wurubuarε gyoori keη man nε, walaη ηon
 ɔ yεε kemaasa e koran nε, ɔ kela Gyɔn kei. ¹² Leenaη
 Gyɔn Wurubuarε loηsɔɔre debaη kaa lii na gyεη kei nε,
 balan na mo kale na doη nombia bo gyane na Wurubuarε
 gyoori keη nombia ηan, te balan baη mɔ bεε gyae ke
 nε, na mo siadoη bo baa gyoo ke man. ¹³ Nawolo nyi
 Wurubuarε akpenkpenjgyɔɔra, na Wurubuarε mmaraase
 ηan pou kolosi Wurubuarε gyoori keη wose man nombia,
 pεte Gyɔn Wurubuarε loηsɔɔre kɔηawɔ. ¹⁴ Akpaa ε ke
 sεε lεε mena nombia keηa di na, ηon Gyɔn yεna Elia ηon
 Wurubuarε dekpenkpenjgyɔɔre ηolo be yako see nyi waa
 bese kɔη nε. ¹⁵ Nyanaη ηon n dana deηela anenyiη dei na,
 tei.

¹⁶ Kenje Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, wonη te maa mo gyεη wee
 kei balan maa na? Sena te be wɔε? Be yεε ηgba bia kyaa
 la abɔntere man bee yoi nε, na bεε fae yeesa yako dɔηa
 nyiaa,

¹⁷ De kpee allowɔle nɔɔneηse fa ηon
 mɔna ε te sɔε ya!

De kpee lia nɔɔneηse mɔ fa ηon,
 mɔna ε te wii ya.

¹⁸ Gyɔn Wurubuarε loηsɔɔre ηon kɔηawɔ na ɔ ne kyaa
 bake ɔ nɔɔ. ɔ te nyɔɔ solonη kamaε ya te ε kpa nyi
 ‘Feliηkumεε doola ɔ man.’ ¹⁹ Maη Deniwalaη Bu ηon
 kɔηawɔ mee dii mεε nyɔɔ, te ε kpa nyi, ‘ε kεε balee

kei. Ɔ yEE kedikumte na solonɔwɔre e. Ɔ gyoona yEna lempoolEEra na nombiakumEEyEEra.’ Mɔna walaŋ ɔn Ɔ dana WurubuarE nyansa nE, Ɔ tom na wola la.”

Donɔɔse ɔnan man ne balan te lEE Yesu di ya nE

Luka 10:13-15

²⁰ Donɔɔse ɔnan man Yesu be yEE gyakolon nombia nE, ne man balan burum te lEE e di na baa kyEEkee lee be gbEeneŋ kumEE man, na baa kɔŋ WurubuarE gyaŋ ya. Keŋte Yesu kolosiwɔ tia wɔ nyiaa, ²¹ “EmEE Korasintena na BEEsaidatena, E laako! Nawolo nyi gyakolon nombia ɔnan WurubuarE be yEE E gyaŋ nE, nyi akpaa beŋ yEE ɔna Tae na Sidɔn donɔɔse man na nafɔ beŋ te wulaa do titere abɔɔ kyaa mo tɔŋ buraa ba wose, na kawola nyi ba te kyEEkee ba agyueŋ lee be gbEeneŋ kumEE man kɔŋ WurubuarE gyaŋ. ²² Mɔna mEE yako ɔn E ke nyii nyiaa, wee keŋ WurubuarE waa kaa di balan nombia nE, waa wii Taetena na Sidɔntena waraŋase kela ɔn. ²³ Te nEneE emEE Kapanumtana, E gyeŋ nyi WurubuarE waa kelee ɔn gyina ɔn adido? Koa, waa yɔkɔse ɔn, na waa mo ɔn do boalaŋ keŋ bEE yem ya nE man, na E kena diyem kekpaakekpa. Nafɔ gyakolon nombia ɔnan mɔɔ yEE E man yaa meŋ yEEwɔ Sodom donɔɔ man nE, nafɔ gyeŋ ke deŋ sEE ke kyaa. ²⁴ Mɔna mEE yako ɔn E ke nyii nyi wee keŋ WurubuarE waa kaa di balan pou nombia nE, waa wii Sodomtana waraŋase kela ɔn.”

Yesu kpa balan baa kɔŋ Ɔ gyaŋ na be kaa fEEfo

Luka 10:21-22

²⁵ Mena deban kenaŋ man te Yesu fanewɔ nyiaa, “Me kya, adido na ateta pou Gbenɔyoo, mEE fa neŋ karaŋ nawolo nyi n ta mo abɔɔ keŋa weese nyansatena na baŋ ba gyeŋ nombia nE, te n lese ɔna wola balan baŋ be dinɔɔ yEE ɔnba bia nE. ²⁶ Taata, ma gyeŋ nyi kei yEna nyaŋ

gbagba n kegyaebii.” ²⁷ Botɔɔ te Yesu yako balan ban nyiaa, “Me kya ta mo kpene kamaɛ do man me nyinmaa man. Ɔlo ba gyeɲ man ɔ bu Ɔon ya, me kya waageɲ koon gyeɲa na man. Ɔlo mo ba gyeɲ kya Ɔon ya, man ɔ bu Ɔon na ban maa lese me kya Ɔon wola wo nɛ, baageɲ ne gyae la baa gyeɲ e.”

²⁸ Keɲte Yesu besewɔ yako nyiaa, “ɛmɛɛ ban ɛ seelena kasolɔse yunɲinɲan te ne takaa Ɔon nɛ, ɛ koɲ me gyaɲ na maa yela ɛ ke fɛɛfo. ²⁹ ɛ koɲ na daa na Ɔon ke yɛɛ noɔdokolon na ɛ ke kasee man, na ɛ ke nyin wosefɛɛreɲ. Nawolo nyi ma woɛ, te ma te yɔkoɔse ma wose mo lee me konɔɔ man. ³⁰ Nawolo nyi gbɛɛ keɲ doɔ maa mo Ɔon ta nɛ, be tan ban ya te kasolɔ keɲ maa bake seele Ɔon nɛ, be gyae ke yɛɛ Ɔon yun ya.”

12

Yesu kawola lee keɛɛfowee wose man

Maake 2:23-28; Luka 6:1-5

¹ Te di weeya ala ya nɛ, Yesu na ɔ kaseela gyuuwo ka mo woɔ daale man. Na weenɛɛ Ɔan seɲɛɛ woɔ kenan man nɛ yɛɛ Ɔgba kefaa nɛ. Tanam kyaɲa ɔ kaseela ban te ba kpera Ɔaale posaa bɛɛ tao. Na wee kenan yɛɛ Gyudatena keɛɛfowee ke. ² Farasiitena ban kena mena nɛ be yako Yesu nyiaa, “Kɛɛ! N kaseela ne yɛɛ kpene keɲ da mmaraa bɛɛ fa gbɛɛ nyi deɛ yɛɛ da keɛɛfowee ya.” ³ Botɔɔ te Yesu mo boɔse wo nyiaa, “ɛ te kala ta lee Wurubuarɛ nombia anmaraseɲ see Ɔan man kpene keɲ gyoo Defidi be yɛɛ deban keɲ tanam be kyaɲ Ɔon na ɔ balan ban nɛ yee? ⁴ ɔ gyoowo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keɲ man te ɔ ka moo weenɛɛ Ɔan boɔ mo deesi fa Wurubuarɛ, keɲ nafɔ tekaboena nyi walaɲ Ɔon ɔ te yɛɛ Wurubuarɛ sae e ya waa di ya nɛ, te ɔ diiwo te ɔ moo Ɔaale mo fa ɔ balan ban be silana e nɛ. ⁵ Yaa ɛ ta bese ta kala

lee Wurubuarε mmaraa tɔne kej man nyi, saese banj be kyaa Wurubuarε ɔsom deni dinaa kej man nε, deesiwɔ fa Wurubuarε kefeεfowee kej mɔna ηolo te bu wɔ fɔɔ nyi ba te walaa ke yee? ⁶ Ampaη yaa mεε yako ηon nyiaa, walaη ηon ɔ kela Wurubuarε ɔsom deni dinaa kej nε kyaa kεbo. ⁷ Wurubuarε yakowɔ ɔ nombia aηmarasen see man nyiaa,

‘Mεε gyae bo nyi yaa wii balaη waraηase,
na kedeesa te mεε gyae ya.

Nyi yeη nyii nombia keηa man nε, nafa ɛ be gyae ɛ ke bu balaη banj be nombia dei nε fɔɔ ya.’

⁸ Nawolo nyi maη Deniwalaη Bu ηon yeηa kefeεfowee kej gbηgyoo.”

Yesu kekyɔ baam dayeηasate ηolo kawee

Maake 3:1-6; Luka 6:6-11

⁹ Yesu ka lee botɔɔ nε, ɔ gyuuwɔ Gyudatena ɔsom deni man. ¹⁰ Na balee ηolo kyaa botɔɔ kej ɔ baam ba yem. Lee mena kej bεε gyae gbεε na baa mo nombiikum seele Yesu dɔɔ nε, be bɔɔse e nyi da mmaraa ne fa daa gbεε nyi dεε kyɔ walaη kawee da kefeεfowee? ¹¹ Keηte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “ɛ man won̄ti te akpaa ɔ dana nam dokolon̄ te ɔ yale gyoo bɔɔ man kefeεfowee na, waa bεε nyi ɔ ba lese e ya? ¹² Deniwalaη kela nam. Mena dɔɔ gbεε doo nyi dεε yeε deeli kefeεfowee.” ¹³ Botɔɔ te Yesu yako balee ηon nyiaa, “Tenee n baam kej.” Keηte balee ηon mɔ tenee ke, te ɔ baam kej yeε don̄ ηgba alate kej nε. ¹⁴ Lee mena dɔɔ Farasiitena banj leewɔ gyu kebake, lee gbεε kej man baa mo na baa ko Yesu.

¹⁵ Yesu kena mena nε, ɔ wɔηa ɔ wose lee yenaη. Balaη burum sila e te ɔ kyɔɔ be man kaweesetena banj pou, ¹⁶ mɔna ɔ faree wɔ nyi be na yako ɔ wose man nombia fa ηolo na ηolo ya. ¹⁷ Kei yele la Wurubuarε nombia ηan ɔ

be tɛɛ ɔ dekpenkpenгыɔɔre Yesaya dɔɔ yako nɛ kɔŋawɔ ampaŋ. Yesaya yakowɔ nyiaa, Wurubuarɛ kpa

¹⁸ “Kei yɛna me tobaale ŋon mɔɔ lese e,

ŋon te mɛɛ gyae te me sia na gye ɔ dɔɔ.

Maa mo me felin do ɔ man,

na waa yako debiise pou nyi debaŋ keŋ maa lɛɛ ba nyee nɛ te lii.

¹⁹ ɔ be gyae waa ta gyae kale yaa waa ta fae yeesa na abɔnterese na balaŋ ke nyii ya.

²⁰ Waa nyin konɔɔ fa baŋ be nombia dana waraŋase nɛ, te ɔ be gyae waa yɛɛ baŋ bɔɔ taŋ doŋ mɔ nɛ akpanyaŋnyaŋ ya.

Debaŋ kamaɛ na waa nyin konɔɔ fa mena balaŋ kɛwɔ dinɔɔ,

keŋ nyi ɔ be gyae waa yɛɛ kolo na ba wose keyɔkɔse wɔ ya

mo kelii debaŋ keŋ baa nyin nyeekeleɛ.

²¹ Te debiise balaŋ pou baa mo be loo gyakaa ɔ dɔɔ bo.”

Yesu na Bɛlisɛbu

Maake 3:20-30; Luka 11:14-23

²² Wee daale ba moo walaŋ ŋon felin kum doo ɔ man, te ɔ sia be yeleɛ te ɔ bɛɛ tale kolosi mɔ ya nɛ kɔŋ Yesu gyaŋ. Keŋte Yesu kyɔɔ e te ɔ kolosiwɔ te ɔ sia mɔ gyuusuwɔ. ²³ Nombia keŋa doo balaŋ baŋ pou nɔɔ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Na kei yɛna gyoo Defidi ɔ naanabii ŋon baa yaa?” ²⁴ Mɔna Farasiitena baŋ kenyii nombia keŋa nɛ be yakowɔ nyiaa, “Felin kumɛɛ pou gyoo Bɛlisɛbu faa na balee kei doŋ te ɔ ne tale gegi felin kumɛɛ nɛ.” ²⁵ Mɔna Yesu gyeŋ kpene keŋ bɛɛ gyueŋ nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Tɛɛle kamaɛ keŋ ke man balaŋ de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa na, tɛɛle kenar be gyae ke de ya. Mena mɔ te donɔɔ yaa dekpaŋalaŋ daale man balaŋ de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na dɔŋa

na, dekpaŋalaŋ kenan ne yelee bo. ²⁶ Akpaa nyi ba mo ɔbɔnsam donj gegi felinkumee ne, na kenj nawolo baa nyi ɔ gyoori kenj man balaŋ te kpase ba wose kpookpoo bee yoo na donja. Dekonj mena na, sena te ɔ gyoori kenj gyae ke tale senj? ²⁷ Akpaa nyi Belisebu donj te mee mo gegi felinkumee na, amote donj yaa e balaŋ banj mo na mo gegi felinkumee? Mena na emee gbagba e balaŋ ne gyae la baa bu non fɔɔ. ²⁸ Te akpaa Wurubuarɛ donj te mee mo gegi felinkumee na, kenan na e wulaa gyeŋ nyi Wurubuarɛ gyoori kenj taŋ kekɔŋ e gyaŋ.” ²⁹ Kenjte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Sena te njolo waa tale gyu donjte njolo deɛ na ɔ kaa mo ɔ kolo, kenj nyi ɔ te di donjte non doɔ ya? Nyi akpaa ɔ di donjte non doɔ te ɔ bake e see ne, kenan na waa tale kuu wa abɔɔ pou. ³⁰ Walaŋ kamaɛ non ɔ be kpuɛ na maŋ ya ne na ɔ ne kɔla maŋ, te walaŋ kamaɛ non mo ɔ beɛ kyɔ maŋ na dee yilaa balaŋ fa Wurubuarɛ ya ne, na ɔ ne yaasee wɔ bo. ³¹ Mena doɔ mee yako non e ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa mo balaŋ nombiakumee na mmusuo nombia ŋan beɛ yako ne pou kyɛɛ wɔ, mɔna walaŋ non waa mo mmusuo nombia gyakaa Wurubuarɛ felin non doɔ ne, Wurubuarɛ be gyae waa mo kyɛɛ e korakora ya. ³² Walaŋ kamaɛ non ɔ kolosi nombiikum tia maŋ Deniwalaŋ Bu non ne, Wurubuarɛ waa mo kyɛɛ e. Mɔna walaŋ kamaɛ non waa kolosi nombiikum tia Wurubuarɛ felin non ne, Wurubuarɛ be gyae waa mo kyɛɛ e gyeŋ yaa kyoo ya.

Daŋ kamaɛ na ke bii kenj keɛ see

Luka 6:43-45

³³ N keɛ daŋ doɔ nideli te ke de nyin donj ne, keɛ se bia kpaakpaa. Te akpaa n te keɛ ke doɔ nideli ya te kawee de kyaŋ ke na, keɛ se bia kumee bo. Nawolo nyi daŋ kamaɛ ne, ke bia te beɛ mo gyeŋ ke dinɔɔ. ³⁴ Emee

baŋ ε dana nombiakumεε ηgba doma nε, sena te εmεε balan̄ kumεε kεwɔ ε ke tale kolosi nombia kpaakpaa? Nawolo nyi kpene kamase keŋ be wulu walaŋ konɔɔ man nε, keŋ na lee la ɔ nɔɔman. ³⁵ Mena ke te denibalan̄ mɔ doo. Walaŋ kpaakpaate kamase na lese abɔɔ kpaakpaa ηan doo ɔ konɔɔ man nε wola, te walaŋkum kamase mɔ na lese nombiakumεε ηan doo ɔ konɔɔ man nε wola. ³⁶ Mena dɔɔ mεε yako ηon ε ke nyii nyiaa, nombiikum kamase keŋ gyae ka lee walaŋ kamase nɔɔman nε, wee keŋ Wurubuarε waa di balan̄ pou nombia tεεle kei dɔɔ nε, ɔtenate waa seŋ Wurubuarε siaman na waa tira ke nɔɔ fa e. ³⁷ Nawolo nyi walaŋ kamase nɔɔwoya te baa mo di ɔ nombia, na baa naa nyi ɔ dii denjele, yaa ɔ dii fɔɔ.”

Bεε gyae nyi Yesu waa yεε gyakolon̄ nombia

Maake 8:11-12; Luka 11:29-32

³⁸ Botɔɔ te Farasiitena na mmaraa wolala baŋ baale yako Yesu nyiaa, “De Gben̄gyoo, dεε gyae n ke yεε gyakolon̄ nombia wola daa.” ³⁹ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “εmεε gyεη wee kei balan̄, ε yεε nombiakumεεyεεrawɔ te ε be yee Wurubuarε ya. ε ne gyae nyi maa yεε gyakolon̄ nombia na ε kena, mɔna mɔɔ gyae maa yεε gyakolon̄ nombii kamase kpu na keŋ be kɔŋ Wurubuarε dekpen̄kpen̄gyɔɔre Gyona dɔɔ nε ya. ⁴⁰ Mena keŋ Gyona be doo kpebii dinaa ηon tɔɔman weeya atooro nelim na ka weese nε, mena te maŋ Deniwalaŋ Bu ηon mɔ maa doo tεεle tɔɔman weeya atooro nelim na ka weese. ⁴¹ Wee keŋ Wurubuarε waa di balan̄ nombia nε, Niniwetena baa koro seŋ na baa bu gyεη wee kei balan̄ fɔɔ, nawolo nyi deban̄ keŋ Gyona be kolosi Wurubuarε nombia ηan fa wɔ nε, be kyεεkeewɔ lee be gbεeneŋ kumεε man te be kɔŋawɔ Wurubuarε gyaŋ. Mεε yako ηon baa nyiaa, walaŋ ηon ɔ kela Gyona nε kyaa kebo.

⁴² Mena mɔ te wee kej Wurubuarɛ waa di balan nombia nɛ, Seba gyoo ɲon ɔ yɛɛ alo e te ɔ ba lee ata yenaɲ nɛ, waa koro seɲ na waa bu gyɛɲ wee kei balan fɔɔ. Nawolo nyi ɔ ke nyii Solomɔn nyansa nombia ɲan nɛ, ɔ tɛɛwɔ leenaɲ tɛɛle ɔto kɔɲ kaa nyii ɲa. Mɛɛ yako ɲon baa nyiaa, walaɲ ɲon ɔ kela gyoo Solomɔn ɲonaɲ nɛ kyaa kɛbo.”

*Feliɲkum*ɛɛ kɛɛ bese kɔɲ

Luka 11:24-26

⁴³ Keɲte Yesu yako wɔ nyiaa, “Feliɲkum da lee walaɲ man nɛ ɔ ne tɛɛ kila kɛo tɛɛle awolɛɛ ɔ ne gyae dekyae, mɔna ɔ bee nyim ya. ⁴⁴ Akpaa ɔ te nyiɲ dekyae ya na ɔ ne yako ɔ wose nyiaa, maa bese gyu ma dekyae bene kej mɔɔ lee nɛ man. Akpaa ɔ kɔɲ kaa naa nyi ba te gbee botɔɔ desina ke nideli kej nyi ayimɛɛ kamase be doo ya nɛ, ⁴⁵ ɔ na bese gyu ka mo feliɲkumɛɛ nyetooro, ɲan ɲe dana nombiakumɛɛ kela e nɛ kpɔ na ɔ wose na be kaa kyaa walaɲ ɲonaɲ man. Dekɔɲ mena na, walaɲ ɲonaɲ dinɔɔ na bese wɔɔɛ kela ɔ kekyaa gyangba kej. Mena ne gyae la ke kɔɲ gyɛɲ wee kei balan kumɛɛ dɔɔ.”

Yesu ɔ naa na ɔ naabia

Maake 3:31-35; Luka 8:19-21

⁴⁶ Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi fa balan baɲ nɛ, ɔ naa na ɔ naabia kɔɲawɔ kaa seɲ debɔɔ man kej bɛɛ gyae gbɛɛ baa kolosi na e. ⁴⁷ Botɔɔ te ɲolo yako Yesu nyiaa, “N naa na n naabia seɲɛɛ debɔɔ man bɛɛ gyae baa naa neɲ.” ⁴⁸ Keɲte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Amɔte yɛna me naa, te bomɔ yɛna me naabia?” ⁴⁹ Keɲte ɔ teneɛ ɔ nyiɲmaa wola ɔ kaseela baɲ te ɔ yakowɔ nyiaa, “Kɛwɔ yɛna me naa na me naabia. ⁵⁰ Nawolo nyi walaɲ kamase ɲon ɔ ne yɛɛ me kya ɲon ɔ kyaa adido nɛ kegyaebii na, ɲon yɛna me naabu na me deesi na me naa.”

13

Yesu kegyo dudu lee woofarale nolo wose man

Maake 4:1-9; Luka 8:4-8

¹ Mena wee kenarj nE, Yesu leewo dekpajalarj keŋ man o kyaa nE gyu ke kyaa boo nooman. ² Kerjte balarj burum kaa yilaawo kilisi e. Mena doo o gyoowo ke kyaa degbele man, na balarj barj mo pou seŋeE dekenkenj doo. ³ Botoo te o yako wo nombia burum aduya man nyiaa, “Woofarale nolo gyuuwo ke hmatee aboo bia ngba amola nE o wooman. ⁴ O keE hmatee aboo bia han nE, haale yalawo wo keŋ gbEenerj man te gyebose kaa toosee ha di. ⁵ Haale mo yalawo kpanarjse doo te he tuuwo, mona teele ta boo botoo ya. ⁶ Mena doo oga kaa sejawo na, te ha botowo. Te keŋ he te nyinj lila burum doo ya nE, he popou yekeewo. ⁷ Bia han haale mo yalawo kpalamse man te he tuuwo, te kpalamse han mo tuuwo milii ha mena doo he te nyinj ha wose ya. ⁸ Aboo bia han haale mo yalawo teele kpaakpaa doo te he tuuwo bee, te ha see bia burum. Haale see soŋonoŋ (100), te haale mo see soŋotooro (60), te haale mo see saonakufu (30).” ⁹ Kerjte Yesu yako wo nyiaa, “Ŋon o dana denjela waa nyii na, waa tei nideli.”

Yesu ka lese dudu keŋ asE

Maake 4:10-12; Luka 8:9-10

¹⁰ Kerjte Yesu kaseela barj koŋawo o gyanj kaa boose e nyiaa, “Weera n ne kolosi fa balarj barj aduya man?” ¹¹ Te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “EmE doo WurubuarE ta toro ya agyueŋse na E ka gyeŋ nombia han weeseE lee o gyoori keŋ wose man, mona na balarj pou ya. ¹² Nawolo nyi walarj kamaE ŋon o gyeŋ WurubuarE gyoori keŋ nombia aweeseŋ han man na, ŋon te WurubuarE waa toro wa agyueŋ na waa gyeŋ kpu. Te walarj kamaE ŋon o ba

gyeη kolo lee Wurubuarε gyoori keη nombia aweesen ηan man ya na, kyomii keη ɔ na gyueη nyi ɔ gyeη koran ne, Wurubuarε waa leo ke lee ɔ nyiηmaa man.”¹³ Keη dɔɔ te mee kolosi fa wɔ aduya man yεna nyiaa,
BEE keo keo mɔna bɔɔ ne naa kolo ya.

BEE tei tei,

mɔna bɔɔ ne nyii nombia ηenan man ya.

¹⁴ Nombia akɔηan balan kewɔ dɔɔ yela Wurubuarε dekpenkpengyɔɔre Yesaya nombia ηan ɔ be yako see ne kɔηawɔ ampan. Yesaya yakowɔ nyiaa,

“Balan kewɔ baa tei tei,

mɔna bɔɔ gyae baa nyii nombia ηenan man ya.

Te baa keo keo, mɔna bɔɔ gyae baa naa kolo ya.

¹⁵ Nawolo nyi mena balan kewɔ dana konɔɔyur,
te be dana deηela tae.

Ba te kyan be sia wuu na bɔɔ nyiη naa ya.

Nawolo nyi akpaa be sia ne naa te ba deηela mɔ ne nyii
na,

keηte baa nyii nombia ηan man

na baa kyεεkee lee be gbεεneη kumεε man

na baa kɔη me gyan,

na maa mo be nombiakumεε kyεε wɔ.

¹⁶ Mɔna εmεε dɔɔ ε te yεε nyeebam, nawolo nyi ε sia ne naa te ε deηela mɔ ne nyii. ¹⁷ Ampan yaa mεε yako nyiaa, Wurubuarε akpenkpengyɔɔra na Wurubuarε balan ban be gbεεneη tenεε ɔ siaman ban bɔɔ kyaa kaalan ne, gyaewɔ nyi baa naa kpene keη ε ne naa ne, mɔna ba te naa ya. Te be gyaewɔ nyi baa nyii kpene keη ε ne nyii ne, mɔna be te nyii ya.”

¹⁸ Keηte Yesu yako wɔ nyiaa, “Nεnεε ε tei na ε ke nyii wɔɔfarale ηon dudu keη aσεε. ¹⁹ Abɔɔ bia ηan be yale wɔɔ keη gbεεneη man ne, seηεε fa balan ban bee nyii Wurubuarε gyoori keη wose man nombia, te ɔbɔnsam ne

kɔŋ kaa ŋmɛɛle ŋa lee be konɔɔse man, na bɔɔ nyiŋ nyii aɛɛɛ ya nɛ. ²⁰ Bia ŋan be yale kpanaŋse dɔɔ nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan, te bɛɛ lɛɛ ŋa na gyon debokenaŋ man nɛ. ²¹ Mɔna keŋ Wurubuarɛ nombia ŋan te nyiŋ lila be man dɔɔ ya nɛ, bɔɔ ne tale seŋ keŋkeŋ kelii ɔto ya. Mena dɔɔ akpaa de kɔŋ nyi Wurubuarɛ nombia ŋan dɔɔ te bɛɛ naase wɔ diyem na, be ta bese be wɔle bilen. ²² Bia ŋan be yale kpalamse man nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan, te tɛɛle kei dɔɔ nombia, na kɔba kegyae beŋ, na tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ akaŋ ŋan kegyae da gyoo be man nɛ, na bee yeli baa bee Kristo man ya. ²³ Abɔɔ bia ŋan be yale tɛɛle kpaakpaa dɔɔ nɛ, seŋɛɛ fa balaŋ baŋ bee nyii Wurubuarɛ nombia ŋan te bɛɛ lɛɛ ŋa do konɔɔ kpaakpaa man, te bɛɛ tela ŋa nideli te bɛɛ yɛɛ kakyen di ŋe dɔɔ nɛ. Mena dɔɔ nombia ŋan ne yeli bɛɛ yɛɛ abɔɔ kpaakpaa ŋgba ŋan ŋɔɔ se bia sɔŋonon (100), na sɔŋotooro (60), na saonakufu (30) nɛ.”

²⁴ Keŋte Yesu besewɔ gyɔ dudu wɔle fa wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ŋgba mena keŋ balee ŋolo be gyu ke ŋmatee abɔɔ bia kpaakpaa nyiŋan ɔ wɔɔman nɛ. ²⁵ Mɔna nelim balaŋ pou kedokii nɛ, ɔ kolare kɔŋawɔ kaa ŋmatee ŋalese kumɛɛ bom na abɔɔ bia ŋan te ɔ laŋawɔ. ²⁶ Abɔɔ bia ŋan ketu se bia nɛ, te ŋalese kumɛɛ ŋan mɔ lese ŋa wose debɔɔ.” ²⁷ Botɔɔ te wɔɔte ŋon tewulɛɛ kɔŋawɔ kaa bɔɔse e nyiaa, “De gbenŋgyoo, na abɔɔ bia kpaakpaa nyiŋan te n ŋmateewɔ n wɔɔ keŋ man yee? Te alen yaa ŋalese kumɛɛ keŋa leewɔ?” ²⁸ Keŋte balee ŋon yakowɔ nyiaa, “Me kolare ŋolo kaa yɛɛ laa mena nɛ.” Botɔɔ te ɔ tewulɛɛ baŋ bɔɔse e nyiaa, “N ne gyae nyi dee gyu ke kulii ŋalese kumɛɛ ŋan?” ²⁹ Keŋte balee ŋon tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Koa ɛ yela ŋe ka seŋ, na mena ya nɛ, akpaa ɛ gyu ɛ ne kulii ŋalese kumɛɛ ŋan nɛ, ɛ te kɛɛ

nideli ya na ε ka kulii abɔɔ bia kpaakpaa ɲan mɔ kpu na ɲa. ³⁰ Mena dɔɔ ε yela ɲe popou ka seɲ kelii kekeɛɛ tɛɛ. Debaɲ kenan ɲɛ, maa yako baɲ baa keɛɛ ɲa nɛ nyiaa, ε taɲgbɛɛ kulii ɲalese kumɛɛ ɲan pɛ, na ε ke bake ɲa kaboese man na ε ka too ɲa. Kenan wɔle na ε ke yilaa abɔɔ bia kpaakpaa ɲan pou ka do me kpeese man.”

Yesu kegyɔ dudu lee Wurubuarɛ gyoori keɲ wose man
Luka 13:18-19; Maake 4:30-32

³¹ Keɲte Yesu besewɔ gyɔ dudu wɔle fa wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keɲ yɛɛ ɲgba daɲ daale bii peperee keɲ ke yɛɛ ɲgba kpeli bii, keɲ balee ɲolo ba mo ke duu ɔ wɔɔman nɛ.

³² Daɲbii kei yɛna bii peperee daasebia pou man. Mɔna nyi akpaa ke da bee na, kɛɛ bee bese daɲ dinaa keɲ nyi gyebose ne kɔɲ kaa loo ba asaase do ke tombia man.”

³³ Keɲte Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keɲ yɛɛ ɲgba tee keɲ alo ɲolo ba mo kyakale bodobodo bilij tasa dinaa man, kaboena bilij keɲ pou korowɔ wuku nɛ.”

³⁴ Aduya man te Yesu kolosiwɔ fa balan dikpii keɲ pou. ɔ te kolosi nombii daale fa ɲolo keɲ ɔ te gyɔ dudu ya. ³⁵ Kei yele la Wurubuarɛ nombia ɲan ɔ be tɛɛ ɔ dekpenkpengyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see nɛ kɔɲawɔ ampan. ɔ yakowɔ nyiaa,

“Aduya man te maa kolosi fa wɔ na maa yako wɔ nombia
aweeseɲ ɲan bɔɔ gyeɲ ya,
leenan tɛɛle kewalan tɛɛ nɛ.”

Yesu kalese ɲalese kumɛɛ dudu keɲ man

³⁶ Keɲte Yesu lɔɔ balan dikpii keɲ gbɛɛ te ɔ gyuuwɔ dekpanalan man. ɔ kaseela baɲ kɔɲawɔ ɔ gyan te be yako e nyiaa, “Wola daa dudu keɲ n be gyɔɔ lee ɲalese kumɛɛ ɲan ɲɔɔ tuu wɔɔ keɲ man nɛ asɛɛ.”

³⁷ Kenje Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Walaŋ ŋon ɔ be duu abɔɔ bia kpaakpaa ŋan nɛ yɛna maŋ Deniwalan Bu ŋon, ³⁸ wɔɔ ken yɛna tɛɛle kei pou. Abɔɔ bia kpaakpaa ŋan yɛna Wurubuarɛ gyoori ken man bia ban. Ŋalese kumɛɛ ŋan yɛna ɔbɔnsam ŋon bia. ³⁹ Te walaŋkum ŋon ɔ be duu ŋalese kumɛɛ ŋan yɛna ɔbɔnsam ŋon. Kekɛrɛɛ tɛɛ ken yɛna deban ɔtomante ken. Ban baa kɛrɛɛ nɛ yɛna Wurubuarɛ kpilala ban. ⁴⁰ Mena ken bɔɔ yilaa ŋalese kumɛɛ ŋan te bɔɔ too ŋa nɛ, mena ne gyae la ke kɔŋ deban ɔtomante ken man. ⁴¹ Maŋ Deniwalan Bu ŋon maa kpila me kpilala lee adido na be kaa yilaa kpene kamasɛ ken ne yeli walaŋ ne yɛɛ dukum nɛ, na nombiakumɛɛyɛɛra pou lee me gyoori ken man. ⁴² Wurubuarɛ kpilala ban baa fun balan kumɛɛ ban do boalan degyapaa ken man. Botɔɔ te baa fae yeesa na baa tao be kela. ⁴³ Mɔna ban be gbɛɛnɛŋ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman nɛ, baa ŋalakee ŋgba weese nɛ be kya ŋon gyoori ken man. Ban be dana deŋela anenyiŋ dei na, baa tei nideli.”

Yesu kekolosi lee Wurubuarɛ gyoori ken wose man

⁴⁴ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori ken yɛɛ ŋgba kolo kpaakpaate ken ke dana koya don te bɔɔ mo weese tɛɛle daale man nɛ. Balee ŋolo ke gyu kena ke nɛ, te ɔ desina ke weese nideli. Ke yɛɛ e gyon gbaa mena dɔɔ ɔ gyuuwɔ ka mo kpene kamasɛ ken ɔ dana nɛ yɔɔ, te ɔ moowɔ ke lɛɛ tɛɛle kenan.”

⁴⁵ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori ken yɛɛ ŋgba kebudiiri ŋon ɔ don ɔ ne gyae kegyanase kpaakpaa nyinjan waa lɛɛ nɛ. ⁴⁶ ɔ ke gyu ke nyin kegyan kpaakpaate nɛ, ɔ gyuuwɔ ke yɔɔ kpene kamasɛ ken ɔ dana nɛ, te ɔ moowɔ ke lɛɛ ke.”

⁴⁷ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori ken yɛɛ ŋgba asawu lɔɔra ban bɔɔ fun ba asawu do lon man te

bɔɔ kyaŋ kpebia kprookpoo nɛ. ⁴⁸ Ba kena nyi asawu keŋ te wulu nɛ, be wɔŋee ke kɔŋ dekenkeŋ dɔɔ. Be tisiwɔ kyaa te be tɔɔsee kpebia kpaakpaa nyibaŋ do be doŋase man, te be funii akumɛɛ baŋ pou leki. ⁴⁹ Mena ne gyae la ke kɔŋ wee ɔtomante keŋ man. Wurubuarɛ kpilala baŋ baa kɔŋ kaa lese balaŋ kumɛɛ baŋ lee balaŋ kpaakpaa baŋ man. ⁵⁰ Na baa fuŋ balaŋ kumɛɛ baŋ do boalaŋ keŋ ke bɛɛ yem ya nɛ man. Botɔɔ te baa fae yeesa na baa tao be kela.”

⁵¹ Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “ɛ nyii nombia keŋa pou asɛɛ?” Te be sɛɛwɔ nyi “Ayi.” ⁵² Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Nombii kei nawolo baa nyiaa, mmaraa wolale kamaɛ ŋon ɔ be kasee Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia gyeŋ ŋa nɛ, ɔ yɛɛ ŋgba dekpɔŋalaŋ kegyia ŋon ɔ ne kyaa lese wa abɔɔ wɔlɛɛ na benɛɛ lee wa abɔɔ dɛɛsee man nɛ.”

*Ba ke bɛɛ Yesu Nasarɛte donɔɔ man
Maake 6:1-6; Luka 4:16-30*

⁵³ Yesu ke gyɔ aduya keŋa taŋ nɛ, ɔ leewɔ botɔɔ laŋ. ⁵⁴ ɔ ke gyu ka gyoo ɔ dɛɛ nɛ, ɔ gyuuwɔ ka wola wɔ Wurubuarɛ nombia bɔ ɔsom deni man, te ɔ kawola keŋ doo be popou nɔɔ, keŋte be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Aleŋ yaa ɔ nyiŋa nombia kagyɛŋ kei, na doŋ keŋ ɔ na mo yɛɛ gyakolonŋ nombia na nombia dinaana keŋa lee?” ⁵⁵ Na kapenta ŋon bu yaa yee? Na ɔ naa yɛna Mɛɛre yee, na ɔ naabia yɛna Gyemisi na Gyosɛfo na Simɔn na Gyuda yee? ⁵⁶ Na daa na ɔ desina kyaa la kebo yee? Aleŋ kitii yaa ɔ nyiŋa mena doŋ kei lee? ⁵⁷ Mena dɔɔ ba te lɛɛ e ya. Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Balaŋ ne bu Wurubuarɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre yenaŋ kamaɛ, mɔna ŋon gbagba ɔ donɔɔ man balaŋ, na ɔ dekpɔŋalaŋmantena bee buu na e ya.” ⁵⁸ Te keŋ ba te lɛɛ Yesu di dɔɔ ya nɛ, ɔ te yɛɛ gyakolonŋ nombia burum ɔ dɛɛ botɔɔ ya.

14

Gyoo dinaa Herode ne gyae waa naa Yesu

Maake 6:14-29; Luka 9:7-9

¹ Mena deban̄ kenan̄ man te gyoo Herode ñon ɔ ne kEE Galelia tEEle dɔɔ nE, nyii Yesu wose man nombia. ² Ken̄te ɔ yako ɔ tewulEE nyiaa, gyae ke yEE Gyɔn̄ WurubuarE lon̄sɔɔre ñon bese la fon̄ lee yer̄ man kɔn̄ nE. Mena dɔɔ te ɔ ne tale yEE gyakolon̄ nombia nE.

³ Nawolo nyi gyoo Herode gbagba yele la be kyan̄a Gyɔn̄ te be bake e, te ba moo e ke tɔ deni lee ɔ kegyia Filipino wEEle Herodia dɔɔ. ⁴ Kpene ken̄ dɔɔ gyoo Herode be yEE mena yEna nyi, Gyɔn̄ yako e nyi gbEE be doo nyi waa mo ɔ kegyia Filipino wEEle Herodia yala ya. ⁵ Gyoo Herode gyaewɔ nyi nafɔ waa ko Gyɔn̄ mɔna ɔ ne yee Gyudatena ban̄, nawolo nyi bEE lEE Gyɔn̄ di nyi ɔ yEE WurubuarE dekpen̄kpen̄gyɔɔre e. ⁶ Wee daale gyoo Herode kee di ɔ kalolawee nE, Herodia bu alebu kɔn̄awɔ kaa sɔe balan̄ ban̄ pou siaman, te yEE gyoo Herode kyeo. ⁷ Mena dɔɔ gyoo Herode kan̄a ntam yako alebu ñon nyiaa, “Kpene kamaE ken̄ n gyae nyi maa fa neñ na, yako na maa fa neñ.” ⁸ Ken̄te alebu ñon ɔ naa feefuwɔ do ɔ bu nyi waa yako nyiaa, “MEE gyae n ke kara Gyɔn̄ WurubuarE lon̄sɔɔre nyee do tasa tan̄tan̄alan̄ man fa man̄ debokeiman.” ⁹ Nombia ñan takaa gyoo ñon, mɔna ntam ken̄ ɔ be kam na balan̄ ban̄ bɔɔ yilaa botɔɔ dɔɔ nE, ɔ yela be yEE alebu ñon kegyaebii fa e. ¹⁰ Mena dɔɔ ɔ yela be gyuuwɔ ke kara Gyɔn̄ nyee deni ken̄ man. ¹¹ Ken̄te ba moo Gyɔn̄ nyee ken̄ do tasa tan̄tan̄alan̄ man kɔna alebu ñon, te ɔ moo ke gyina ɔ naa. ¹² Kenan̄ wɔle te Gyɔn̄ kaseela gyuuwɔ ka mo Gyɔn̄ woo ñon ke wuu, te be gyuuwɔ ke yako Yesu.

Yesu kefa balan̄ kakpon̄se banon̄ weenEE

Maake 6:30-44; Luka 9:10-17; Gyɔn̄ 6:1-14

¹³ Yesu ke nyii Gyɔn Wurubuarɛ lonɔɔɔre yenɛ nɛ, ɔ gyoowɔ degbele man lan yenan daale gyu ke kyaa waagen koon. Balan dikpii ken ke nyii nyi ɔ te lam nɛ, te ba leewɔ be donɔɔse man, mo na be nawɔɔ sila e. ¹⁴ Yesu ke tisi lee degbele ken man, te ɔ kena balan dikpii ken nɛ, be nombia yɛɛ e waranase te ɔ kyɔɔ kaweesetena ban pou bɔɔ sila wɔ gyu nɛ.

¹⁵ Ke lii balinɔɔ nɛ, Yesu kaseela ban kɔnawɔ ɔ gyan kaa yako e nyiaa, “De Gbenjyoo, tɛɛ ne yuu te kɛbo mɔ yɛɛ nɛ nsana ke. Lɔ balan ban gbɛɛ, na baa gyu akuraase nan benaa nɛ man na be kaa gyae kolo lɛɛ di.” ¹⁶ Kenɛ Yesu yako wɔ nyiaa, “Tekaboena nyi baa ta ya. Emɛɛ gbagba e gyae kolo fa wɔ na baa di.” ¹⁷ Botɔɔ te ɔ kaseela ban yako e nyiaa, “Bodobodose abiliɛ anon na kpebia bala pɛ te de dana.” ¹⁸ Kenɛ Yesu yako wɔ nyiaa, “E mo na kɔna man.” ¹⁹ Te ɔ yela balan ban tisiwɔ kyakee tɛɛle man. Kenɛ Yesu moo bodobodose anon na kpebia bala ban, te ɔ gyinaa ɔ nyee adido te ɔ fanewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ, te ɔ kɛɛɛ na te ɔ moo na fa ɔ kpilala ban, te ban mɔ moowɔ kpɛlɛɛ balan ban. ²⁰ Balan ban pou diiwɔ baa, te be tɔɔsee weenɛɛ buruburu akan nan na, be nyina donjase kufu ala (12). ²¹ Balan ban bɔɔ di weenɛɛ nan nɛ, be yaanɔɔle gyae ke yɛɛ nɛgba baala kakponse banon (5000) nɛ. Ba te kala ala na bia kpu ya.

Yesu keta lonɔɔ

Maake 6:45-52; Gyɔn 6:15-21

²² Debokenan man te Yesu yela ɔ kaseela ban gyoowɔ degbele man kyan gbɛɛ gyu boo ken dingyin na waa nyin lɔ balan ban gbɛɛ. ²³ Yesu ke lɔ balan ban gbɛɛ tan nɛ, ɔ gyuuwɔ bula dɔɔ waagen ɔ kaa fane. Kelii balinɔɔ nɛ, na Yesu waagen kaa la botɔɔ. ²⁴ Deban kenan na degbele ken te lii lem, na felin dinaa daale mɔ ne gyɔɔ degbele ken wosi lonɔɔ ken dɔɔ. ²⁵ Tɛɛ kɛɛ bee kena nɛ, Yesu tɛɛwɔ

loŋ keŋ dɔɔ ɔ ne gyu ɔ kaseela baŋ gyaŋ. ²⁶ ɔ kaseela baŋ kena e ɔ dɔŋɛɛ loŋ keŋ dɔɔ ɔ ne kɔŋ nɛ, be wɔe loɔ wɔ gbaa. Keŋte be kpa “ɔ yɛɛ woo e,” te be fae yeesa nawolo nyi gyakoloŋ te kyaŋ wɔ. ²⁷ Debokenaŋ man te Yesu kolosiwɔ fa wɔ nyi, “ɛ nyiŋ konɔɔ, ɛ na yee ya, maŋ e.” ²⁸ Botɔɔ te Pita yako e nyiaa, “Me Gberŋgyoo, akpaa nyaŋ e na, yela maa ta loŋ keŋ dɔɔ kɔŋ n gyaŋ.” ²⁹ Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Kɔŋ” te Pita leewɔ degbele keŋ man ta loŋ keŋ dɔɔ ɔ ne gyu Yesu gyaŋ. ³⁰ Mɔna Pita kena mena keŋ felii keŋ ne gyɔɔ loŋ keŋ dɔɔ nɛ, gyakoloŋ gyoo e te ɔ fiasɛɛ ɔ na gyoo loŋ keŋ man. Keŋte ɔ fae yeesa nyiaa, “Me Gberŋgyoo, lɛɛ maŋ!” ³¹ Debokenaŋ man te Yesu teneɛ ɔ nyiŋmaa kyaŋ e te ɔ yako e nyiaa, “Baale, n kelɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te n lɛɛ maŋ aŋmaareŋ n konɔɔ man?” ³² Yesu na Pita ka gyɛŋ gyoo degbele keŋ man nɛ, te felii keŋ tinaa kegyɔ yela. ³³ Botɔɔ te baŋ be doo degbele keŋ man nɛ, korowɔ buŋ Yesu nawɔɔtɛɛ te be yako e nyiaa, “Nyaŋ yɛna Wurubuarɛ bu ŋon ampaŋ.” ³⁴ Be ka toŋ boo keŋ nɛ, be gyuuwɔ kelii tɛɛle keŋ bɛɛ baake ke Genesareti nɛ dɔɔ. ³⁵ Balan baŋ be kyaa tɛɛle kenan dɔɔ ka gyɛŋ nyi Yesu ŋonan nɛ, be kpiliiwɔ gyu ke yako donɔɔse ŋan pou kyaa botɔɔ yenaŋ nɛ. Mena dɔɔ balan moo be kaweesetena pou kɔŋ Yesu gyaŋ. ³⁶ Keŋte be waase e nyi waa yela kaweesetena baŋ ka mo be nyiŋmaase tina ɔ kegba nɔɔbii paŋpaŋ bo gba. Te baŋ pou bɔɔ tina ɔ kegba keŋ nɛ, wose yɛɛ wɔ doŋ.

15

Yesu kawola lee Gyudatena gbɛɛneŋ man

Maake 7:1-13

¹ Keŋte Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala baŋ baale korowɔ lee Gyerusalem donɔɔ man gyu ke bɔɔse Yesu nyiaa, ² “Weera dɔɔ te n kaseela baŋ bee di da

beneŋ amanberɛse dɔɔ ya? Nawolo nyi bɔɔ ne faafo be nyiŋmaase ŋgba mena keŋ da beneŋ amanberɛse nawolo nɛ pɛte baa di ya!” ³ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɛmɛɛ mɔ, lee ɛ beneŋ amanberɛse dɔɔ te ɛ bee di Wurubuarɛ mmaraase dɔɔ ya?” ⁴ Nawolo nyi Wurubuarɛ yakowɔ nyiaa, “Bu n kya na n naa, te nyanŋ ŋon n falaa n kya yaa n naa na, kaboena nyi baa ko neŋ.” ⁵ Mɔna ɛmɛɛ ne yako nyiaa, “Akpaɔ ŋolo de yako ɔ kya yaa ɔ naa nyi, ‘Kpene keŋ nafɔ me dana maa fa neŋ nɛ, yɛɛ Wurubuarɛ wui.’” ⁶ Mena dɔɔ be kaboena nyi ɔtenate waa mo kpene kenafɔ fa ɔ lolala ya. Nnɛ na ɛ ne yako baa nyi ɔtenate na bu ɔ kya na ɔ naa na waa yɛɛ kpene keŋ kaboena nyi waa yɛɛ fa wɔ nɛ ya. Kei nawolo baa nyi lee ɛ beneŋ amanberɛse dɔɔ, ɛ te bɛɛ kpene keŋ Wurubuarɛ kpa yaa yɛɛ nɛ. ⁷ ɛmɛɛ baŋ ɛ na beo ɛ wose, Wurubuarɛ nombia ŋan ɔ be tɛɛ ɔ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see lee ɛ wose man nɛ yɛɛ ampaŋ. ɔ yakowɔ nyiaa, ⁸ ‘Balaŋ kɛwɔ na mo be nɔɔ bo yako nyi bee bu maŋ, mɔna be konɔɔse man na, bɔɔ na mo maŋ yɛɛ kolo ya.

⁹ Bɛɛ som maŋ bo yakaa, nawolo nyi mmaraase ŋan denibalaŋ gbagba be kyaa yɛɛ nɛ, ŋan te bɛɛ mo wola balaŋ beo wɔ nyi ŋe yɛɛ maŋ Wurubuarɛ mmaraase ŋa.’ ”

Kpene keŋ ne yɛɛ walaŋ ayimɛɛ

Maake 7:14-23

¹⁰ Keŋte Yesu besewɔ baake balaŋ baŋ pou kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ popou ɛ tei me gyaŋ, na ɛ ke nyii nombia keŋa man nideli. ¹¹ Na kpene keŋ na gyoo walaŋ nɔɔman nɛ ne yɛɛ na e ayimɛɛ ya, mɔna kpene keŋ na lee ɔ nɔɔman nɛ, keŋ ne yɛɛ na e ayimɛɛ.” ¹² Keŋte Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa bɔɔse nyiaa, “ŋgba n gyeŋ nyi debaŋ keŋ Farasiitena baŋ be nyii nombia ŋan

na, te yεε wɔ gyon̄ ya?” ¹³ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Daŋ kamaε keŋ ka te yεε nyi me kya ŋon ɔ kyaa adido nε duu na ke ya na, waa kulu ke na ke lila pou ke leki. ¹⁴ ε tina Farasiitena ban̄ yela botɔɔ, be yεε ŋgba siayεlεεsatena ban̄ bεε wola siayεlεεsatena gbεε nε. Akpaa siayεlεεsate na wola siayεlεεsate gbεε nε, be bala pou baa kaa yala bɔɔ man bo.” ¹⁵ Botɔɔ te Pita yako e nyiaa, “De Gben̄gyoo, lese dudu kei asεε fa daa.” ¹⁶ Keŋte Yesu bɔɔse ɔ kaseela ban̄ nyiaa, “Keŋ dɔɔ εmεε mɔ nyeeya ta yem? ¹⁷ Keŋ dɔɔ ε ba gyeŋ nyi kpene kamaε keŋ da gyoo walaŋ nɔɔman na, ne gyu ka gyoo ɔ dubulu man na ke ta bese lee ɔ wose man yee? ¹⁸ Mɔna nombii kamaε keŋ na lee walaŋ nɔɔman nε, na lee bo ɔ konɔɔ man, te keŋ ne yεε na e ayimεε. ¹⁹ Nawolo nyi walaŋ konɔɔ man te nombiakumεε ŋgba, balaŋ kako, na yale kewɔlεε na kafon̄ na ŋmεelεŋ na balaŋ nɔɔ kekεrεε na balaŋ yela kewɔlεε na lee. ²⁰ Mena abɔɔ keŋa ne yεε na walaŋ ayimεε, mɔna akpaa ŋolo te faafo ɔ nyiŋmaase pεte waa di ya nε, ke bεε yεε e ayimεε ya.”

Alo ŋolo ke lεε Yesu di

Maaŋke 7:24-30

²¹ Yesu ka lee botɔɔ nε, ɔ wɔŋa ɔ wose lee botɔɔ gyu Tae na Sidon donɔɔse ŋan yenaŋ. ²² Keŋte Kaanan alo ŋolo leewɔ botɔɔ yenaŋ kɔŋ Yesu gyaŋ kaa wii fa e nyiaa, “Me Gben̄gyoo, gyoo Defidi ɔ naanabii, wii me waraŋase! Felin̄kum doo me bu alebubii man, te kεε naase e diyem nideli.” ²³ Mɔna Yesu te yako daale ya. Mena dɔɔ ɔ kaseela ban̄ waase e nyiaa, “Lɔ alo ŋon gbεε na waa ta, nawolo nyi ɔ ne fae yeesa tɔ daa denjela.” ²⁴ Keŋte Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Iseraetena ban̄ bɔɔ yoo Wurubuarε gbεε nε baagen̄ gyaŋ te Wurubuarε kpila maŋ.” ²⁵ Mɔna alo ŋon kɔŋawɔ kaa bun̄ Yesu nawɔɔ tεε waase e nyiaa,

“Me Gbenjyoo, lɛɛ maŋ!” ²⁶ Keŋte Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Tekaboena nyi baa mo bia weenɛɛ fa babaase ya.” ²⁷ Botɔɔ te alo ŋon mɔ sɛɛwɔ nyiaa, “Ayi, me Gbenjyoo, doo mena, mɔna babaase baa tale fiu weenɛɛ ŋan be gbenjyoo ne dii te ŋɛɛ yale tɛɛle man nɛ di.” ²⁸ Keŋte Yesu yako alo ŋon nyiaa, “Alo n kelɛɛdi boe. Kpene keŋ n ne gyae nɛ, dɛɛkɔŋ mena fa neŋ.” Debokenaŋ man te ɔ bu ŋon kawee taŋawɔ.

Yesu kekyɔ balan burum kaweesɛ

²⁹ Yesu ka lee botɔɔ nɛ, te ɔ tɛɛwɔ na Galelia boo keŋ nɔɔ nɔɔ. Keŋte ɔ gyuuwɔ ka gyeŋ bulabii daale gyu ke kyaa ke dɔɔ. ³⁰ Balan burum moo be kaweesetena kɔŋ ɔ gyaŋ. Kaweesɛ ŋgba baŋ be nawɔɔ ba yekee, na baŋ be sia be yeɛɛ na ɔtakasɛɛ na omumuuse na kaweesɛ kpookpoo nɛ. Keŋte Yesu kyɔɔ be popou. ³¹ Balan baŋ kena nyi baŋ be nawɔɔ ba yekee ne tɛɛ, te omumuuse ne kolosi te ɔtakasɛɛ wose ne yeɛ wɔ don, te siayɛɛsatena sia ne naa nɛ, doo be nɔɔ. Keŋte ba lese Iseraetena Wurubuarɛ ŋon yele.

Yesu kefa balan kakponjɛ banaara weenɛɛ

Maake 8:1-10

³² Keŋte Yesu baake ɔ kaseela baŋ kɔŋ ɔ gyaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Balan kɛwɔ nombia dana maŋ waraŋase, nawolo nyi gyɛŋ weeya kpaakpaa atooro yaa ŋgba be kyaa me gyaŋ te be te dii ta kolo ya nɛ. Mɔɔ ne gyae maa lɔ wɔ gbɛɛ na tanam ya, nawolo nyi be sia de kaa biri wɔ gbɛɛnaa man.” ³³ Botɔɔ te ɔ kaseela baŋ bɔɔsɛ e nyiaa, “Aleŋ yaa dee nyiŋ weenɛɛ fa balan burum kɛwɔ ŋale nsana kɛbo?” ³⁴ Keŋte Yesu bɔɔsɛ wɔ nyiaa, “Bodobodose aŋmoŋ te ɛ dana?” Te be tiranɔɔ fa e nyi, “Bodobodose nyetooro na kpebia buruburu akalansɛɛ baale te de dana.” ³⁵ Keŋte Yesu yela balan baŋ tisiwɔ

kyakee tɛɛle man. ³⁶ ɔ moo bodobodose nyetooro ŋan, na kpebia baŋ te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karaŋ, te ɔ kɛɛɛ ŋa mo fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte ɔ kaseela baŋ mɔ moo ŋa kpɛɛɛ balan baŋ. ³⁷ Balan baŋ pou diiwɔ baa. Te ɔ kaseela baŋ tɔɔsee buruburu akan ŋan na, be nyiŋa doŋase nyetooro. ³⁸ Balan baŋ bɔɔ di weenɛɛ ŋan nɛ, be yaanɔɔle yɛɛ baala kakpoŋse banaara (4000). Ba te kala ala na bia kpu ya. ³⁹ Yesu ke lɔ balan baŋ gbɛɛ taŋ nɛ, ɔ gyooɔ degbele man te ɔ gyuu tɛɛle keŋ bɛɛ baake ke nyi Magadan nɛ dɔɔ.

16

Gyudatena kegyiise ne gyae nyi Yesu waa yɛɛ gyakolon nombia

Maake 8:11-13; Luka 12:54-56

¹ Wee daale nɛ, Farasiitena na Sadukiitena kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa teese e ɔ nɔɔman nyi waa yɛɛ gyakolon nombia wola wɔ, na kawola nyi ɔ lee Wurubuarɛ gyaŋ ampan. ² Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “De lii balinɔɔ te ŋɔma yasɛɛ na ɛ ne tale naa yako nyi, tɛɛ de naa na weese waa gyɔ. ³ Te nebo mɔ na, ɛ ne tale kɛɛ ŋɔma dinɔɔ yako nyi gyɛŋ ɔga waa ŋɛɛ. ɛ ne tale kɛɛ ŋɔma na ɛ kawola kpene keŋ gyae ke kɔŋ. Mɔna nombia ŋan ne yɛɛ debar kei man nɛ, ɛ bɛɛ tale wola ŋe man ya. ⁴ ɛmɛɛ gyɛŋ wee kei balan, ɛ yɛɛ balan kumɛɛwɔ te ɛ bee yee Wurubuarɛ ya. ɛ ne gyae nyi maa yɛɛ gyakolon nombia ɛ kena, mɔna mɔɔ gyae maa yɛɛ gyakolon nombia kamasɛ wola ŋon kpu na ŋan be kɔŋ Wurubuarɛ dekpenkpenngyɔɔre Gyona dɔɔ nɛ ya.” Keŋte Yesu leewɔ be gyaŋ lan tina wɔ yela.

Yesu ke faree ɔ kaseela lee Farasiitena na Sadukiitena wose man

Maake 8:14-21

⁵ Yesu na ɔ kaseela ka torɔ gyu boo keɔ ɔ dingyɔn nɛ, ɔ kaseela baɔ wolee bodobodo ka mo bo. ⁶ Keɔte Yesu faree wɔ nyiaa, ɛ keɛ ɛ wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Nawolo nyi be dinɔɔ yɛɛ ɔ ngba tee keɔ beɛ mo do bodobodo man te keɛ koro nɛ. ⁷ Mena dɔɔ ɔ kaseela baɔ bɔɔse dɔɔ nyiaa, “Keɔ de ta mo bodobodo kɔɔ dɔɔ ya te ɔ ne yako mena nombia keɔ yaa?” ⁸ Na Yesu ta gyeɔ kpene keɔ be kolosi na dɔɔ nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ kelɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te ɛ ne kolosi nyi ɛ ta mo bodobodo tela ya?” ⁹ Mena dɔɔ ɛ seɛ ɛ te nyii ta me nombia man yee? ɛ beɛ tɔɔse bodobodose anɔɔ ɔ nyan mɔɔ keɛɛ fa balan kakponse banɔɔ, na ɔ bɔɔ dii kaase te ɛ be tɔɔsee wulu dɔɔ nɛ yee? ¹⁰ Yaa ɛ beɛ tɔɔse bodobodose nyetooro ɔ nyan balan kakponse banaara be dii, na ɔ bɔɔ dii kaase te ɛ be tɔɔsee wulu dɔɔ nɛ yee? ¹¹ Weera dɔɔ te ɛ ta gyem nyi na bodobodo wose man nombia yaa mee kolosi fa ɔ nyan ya? Mɔna ɛ keɛ ɛ wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Be dinɔɔ yɛɛ ɔ ngba tee keɔ beɛ mo do bodobodo man te keɛ koro nɛ.” ¹² Botɔɔ te ɔ kaseela baɔ gyeɔwɔ nyi, na tee keɔ ne yeli bodobodo na koro nɛ yaa ɔ ne yako wɔ nyi baa keɛ ba wose man nideli na ke ya. Mɔna Farasiitena na Sadukiitena nombia ɔ nyan beɛ wolo nɛ yaa ɔ ne yako wɔ.

Pita keyako nyi Yesu yɛna nyeelɛɛre ɔ nyan Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔɔ nɛ

Maake 8:27-30; Luka 9:18-21

¹³ Yesu na ɔ kaseela baɔ ka gyoo Kaesaria Filipi teɛle man nɛ, ɔ bɔɔse ɔ kaseela baɔ nyiaa, “Balan ne kolosi ma wose man nombia na be kpa maɔ Deniwalaɔ Bu ɔ nyan yɛna amɔ?” ¹⁴ Keɔte ɔ kaseela baɔ tiranɔɔ nyiaa, “Balan baale kpa nyan yɛna Gyɔn Wurubuarɛ loɔsɔɔre ɔ nyan. Baale mɔ kpa nyan yɛna Wurubuarɛ dekpenkpenkyɔɔre Elia, te baale mɔ kpa nyan yɛna Wurubuarɛ dekpenkpenkyɔɔre

Gyeremia, yaa Wurubuarɛ akpenkpenkyɔɔra ban man nolo.” ¹⁵ Botɔɔ te Yesu boɔse wɔ nyiaa, “Emɛɛ mɔ de? Ɛ kpa maŋ Deniwalan Bu non yɛna amɔ?” ¹⁶ Botɔɔ te Simɔn Pita tiranɔɔ nyiaa, “Nyaŋ yɛna Kristo, nyeelɛɛre non Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ. Wurubuarɛ non ɔ kyaa kekpaakekpaɛ nɛ Bu.” ¹⁷ Kenɛte Yesu yako e nyiaa, “Gyona bu Simɔn, nyaŋ na nyeebam, nawolo nyi na deniwalan lese na nombia keŋa wola neŋ ya, mɔna me kya non ɔ kyaa adido nɛ lese na ŋa wola neŋ. ¹⁸ Mena dɔɔ mɛɛ yako neŋ nyiaa, nyaŋ yɛna Pita, te n yeke kenan asɛɛ yɛna nyi boe. Nyaŋ boe kei dɔɔ te maa baake me balan pou yilaa. Te yeŋ gba koran be gyae ke tale di be dɔɔ ya. ¹⁹ Maa mo Wurubuarɛ gyoori keŋ safowaase do n nyinmaa man. Kpene kamaɛ keŋ nyaŋ ke gyɔ ke dowoe tɛɛle kei dɔɔ nɛ, baa gyɔ ke dowoe adido, te kpene kamaɛ keŋ nyaŋ ke booli ke tɛɛle kei dɔɔ nɛ, baa booli ke adido mɔ.” ²⁰ Kenɛte Yesu faree ɔ kaseela ban nyi, be na yako walan kamaɛ nyi non yɛna nyeelɛɛre non Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ ya.

Yesu kekolosi lee ɔ yeŋ na ɔ kefonj wose man

Maa ke 8:31-9:1; Luka 9:22-27

²¹ Lee deban kenan pou nɛ, Yesu fiasɛɛ ɔ na lese nombia ŋan asɛɛ fa ɔ kaseela ban nyiaa, “Kaboena nyi maa gyu Gyusalɛm donɔɔ man, na me kaa naa diyem nideli Gyudatena kegyiise na Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala ban nyinmaa man. Baa ko maŋ, mɔna weeya atoorote keŋ man na, Wurubuarɛ waa gyusu maŋ lee yeŋ man.” ²² Botɔɔ te Pita moo Yesu lee yenan te ɔ tɔɔ e nyi, “Me Gbenjyoo, na yako mena ya. Wurubuarɛ dɛɛ mo keŋa gyu lem. Keŋa na kɔŋ n dɔɔ korakora ya.” ²³ Botɔɔ te Yesu gɛɛsewɔ keɛ Pita te ɔ yako e nyiaa, “Ɔbɔnsam, ta lee me gyan! N ne gyae n ke

tɔ maŋ gbɛɛ. Nawolo nyi na Wurubuarɛ kegyaebii te n na gyueŋ ya, mɔna denibalaŋ kegyaebii te n na gyueŋ.”

²⁴ Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Akpa a ɲolo ne gyae waa sila maŋ na, ɔ na yɛɛ kpene keŋ ɲon gbagba ne gyae ya, mɔna waa mo ɔ ɔpaŋdaŋ keŋ seele, na waa sila maŋ wee kamaɛ. ²⁵ Nawolo nyi walaŋ kamaɛ ɲon ɔ ne gyae waa lɛɛ ɲon gbagba nyeedoŋ na, ke gyae ka lee ɔ nyiŋmaa man. Mɔna walaŋ kamaɛ ɲon ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa man lee maŋ Yesu na me nombia dɔɔ nɛ, waa bese nyiŋ ke. ²⁶ Akpa a ɲolo de nyiŋ tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ pou te ɔ nyeedoŋ da lee ɔ nyiŋmaa man na, woŋ tɔnɔɔ te waa nyiŋ? Yaa woŋ te walaŋ waa tale mo kyɛɛkee na ɔ nyeedoŋ? ²⁷ Maŋ Deniwalan Bu ɲon na me kpilala dɛɛ lee adido koŋ me kya Wurubuarɛ gyoorobiiri man, na me kaa tɔ walaŋ kamaɛ kom lee ɔ tom keŋ ɔ be yɛɛ nɛ man. ²⁸ Ampaŋ yaa mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, baale seŋɛɛ ɛ man kebo keŋ bɔɔ gyae baa yeŋ ya, kelii debaŋ keŋ maŋ Deniwalan Bu ɲon maa lese ma wose wola me gyoorobiiri man.”

17

Yesu wose kekyɛɛkee

Maake 9:2-13; Luka 9:28-36

¹ Weeya looro wɔle nɛ, Yesu moo Pita na Gyemisi na ɲon Gyemisi ɔ naabu Gyɔn kpu na ɔ wose te be gyuuwɔ bula dinaa daale dɔɔ baageŋ. ² Be ka seŋ botɔɔ nɛ, karatete dokoloŋ te Yesu wose kyɛɛkeewɔ be siaman. Na ɔ sia gbɛɛ ne ɲalakee ɲgba weese nɛ, te wa abɔɔ ɲan ɔ doona nɛ bese abɔɔ wolomɛɛ futututu na ɲɛɛ ɲalakee polɛpolɛpolɛ. ³ Debokenaŋ man te Mosesi na Elia kaa bɛɛwɔ lee be dɔɔ, te be kolosiwɔ na Yesu. ⁴ Keŋte Pita yako Yesu nyiaa, “De Gbenjyoo, dei ɲgba daa mo be koŋ kebo nɛ. Nyi akpa a n ne gyae na, yela dɛɛ baŋ

kefɛɛse atooro kebo. N wui daale, Mosesi wui daale te Elia mɔ wui daale.” ⁵ Pita ke gyakaa ɔ ne kolosi nɛ, te ɲoma ɲɛɛɲɛɛ ɲaale kaa wuuwɔ be dɔɔ. Keɲte be nyii nɔɔwoya ɲaale lee ɲoma ɲan man nyiaa, “Kei yɛna me bu ɲon mɛɛ gyae e lee me konɔɔ man te ɔ na gyoo me sia, ɛ nyii e.” ⁶ ɔ kaseela ban ke nyii nɔɔwoya keɲa nɛ, gyakolon gyoo wɔ te be tisiwɔ bunji tɛɛle man. ⁷ Keɲte Yesu kaa mo ɔ nyiɲmaa tina wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ koro, ɛ na yee ya.” ⁸ Be ka koro gyina be sia nɛ, ba te naa ɲolo kpu na Yesu ya.

⁹ Be ke tisi lee bula keɲ dɔɔ bɛɛ kɔɲ nɛ Yesu tɔɔ wɔ kiɲ nyiaa, “ɛ na yako walaɲ na walaɲ kpene keɲ ɛ be naa nɛ ya, kelii debaɲ keɲ Wurubuarɛ waa gyuusuu maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon lee yeɲ man.” ¹⁰ Keɲte ɔ kaseela ban bɔɔse e nyiaa, “Weera dɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala ban ne yako nyi, kaboena nyi Elia waa tanɲbɛɛ kɔɲ pɛna nyeelɛɛre ɲon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔɲ nɛ ke kɔɲ?” ¹¹ Keɲte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ke doo mena nyi Elia waa tanɲbɛɛ nyeelɛɛre ɲon kɔɲ na ɔ kaa desina kpene kamasɛ see ɲgba ɲa kedoobii nɛ.” ¹² Mɔna mɛɛ yako ɲon baa nyi Elia taɲ wulaa kɔɲ laɲ mɔna balaɲ ta gyɛɲ e ya, te be yeɛ e kpene kamasɛ keɲ bɛɛ gyae. Mena mɔ te maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon maa naa diyem be nyiɲmaa man. ¹³ Botɔɔ te ɔ kaseela ban gyɛɲawɔ nyiaa, Gyɔn Wurubuarɛ loɲsɔɔre ɲon wose man nombia yaa ɔ ne yako nɛ.

Yesu kekyɔ tobaale ɲon ɔ na wee keleuleuse nɛ

Maake 9:14-29; Luka 9:37-43

¹⁴ Ba ke kɔɲ kaa gyoo balaɲ burum ban man nɛ, balee ɲolo kaa tisiwɔ bun Yesu nawɔɔtɛɛ, ¹⁵ te ɔ yako e nyiaa, “Me Gbenɲyoo, wii me bu kei waraɲase fa maɲ. ɔ na wee keleuleuse, te ɔ ne naa diyem nideli mɔ. Ne kyaa kuu e lɔ boalaɲ yaa loɲ man. ¹⁶ Ma moo e kɔɲ n kaseela ban

gyañ, mɔna ba te tale kyɔ e ya.” ¹⁷ Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ao! ɛmɛɛ gyɛŋ balaŋ baŋ ɛ bɛɛ lɛɛ maŋ di ya, te ɛ yɛɛ balaŋ kumɛɛwɔ. Weeya aŋmoŋ te kaboena nyi maa kyaa ɛ gyaŋ, na maa nyiŋ konɔɔ fa ŋon?” Keŋte ɔ yako balee ŋon nyiaa, “Mo n bu ŋon kɔna maŋ.” ¹⁸ Keŋte Yesu fae felin̄kum keŋ te ka leewɔ bu ŋon man, te ɔ kawee taŋawɔ debokenaŋ man. ¹⁹ Kenan̄ wɔle te Yesu kaseela baŋ gyuuwɔ ɔ gyaŋ, te be baake e lee yenaŋ bɔɔse e nyiaa, “Weera dɔɔ te daa te tale gegi felin̄kum keŋ lee bu ŋon man ya?” ²⁰ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Nawolo nyi ɛ kelɛɛdi ta boo ya. Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, nyi akpaa ɛ kelɛɛdi yɛɛ pɛpɛree ŋgba kefaabii koran̄ nɛ, nafɔ ɛ ke tale yako bula kei nyiaa, ‘Kulu lee kɛbo ke yala nnɛ’ te ke gyae ke kɔŋ mena. Te kolo be kyaa keŋ nyi ɛ be gyae ɛ ke tale yɛɛ ya.” ²¹ Mɔna mena felin̄kumɛɛ keŋa dinɔɔ dɔɔ nɛ, kefane na nɔɔkebakɛ kaageŋ te n ke tale mo gegi ŋa.

Yesu kekolosi ɔ yey wose man bela

Maaŋke 9:30-32; Luka 9:43-45

²² Debaŋ keŋ be popou be kɔŋ kaa gyaŋee Galelia tɛɛle man nɛ, Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Baa lese maŋ Deniwalan̄ Bu ŋon fa balaŋ, ²³ na baa ko maŋ, mɔna weeya atoorote keŋ nɛ, Wurubuarɛ waa gyuuu maŋ lee yey man.” Botɔɔ te deƙɔkɔrɔkɔɔ kyaŋa ɔ kaseela baŋ.

²⁴ Yesu na ɔ kaseela baŋ ke kɔŋ kaa gyoo Kapanum donɔɔ man nɛ, balaŋ baŋ bɛɛ lɛɛ lempoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, kɔŋawɔ kaa bɔɔse Pita nyiaa, “ɛ gbɛŋgyoo ŋon bɛɛ tɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa lempoo keŋ yee?” ²⁵ Keŋte Pita tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ɔ ne tɔɔ. Pita ke kɔŋ kaa gyoo deƙpaŋalan̄ man pɛ nɛ, Yesu taŋgbɛɛ la kolosi na e te ɔ bɔɔse e nyiaa, “Simɔn, sena yɛna nya agyuerŋ? Balaŋ bomɔ gyaŋ te tɛɛle kei dɔɔ gyoonɛŋ ne lɛɛ lempoo lee? Donɔɔsetena gyaŋ yaa ŋɔɔla

gyaŋ?” ²⁶ Te Pita tiranɔɔ nyiaa, “ŋɔɔla gyaŋ te bɛɛ lɛɛ.” Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Akpa a mena na donɔɔsetena te nyiŋ ba wose. ²⁷ Mɔna keŋ dɔɔ ne gyaɛ nyi daa na wɔ ke yala dɔŋa dɔɔ ya nɛ, mo n darawaa na n ke gyu boo man ke lɔ. Kpebi gyaŋgbate ŋon n ke kyaŋ nɛ, n wola ɔ nɔɔ na n kena kɔba keŋ gyaɛ ka yee daa na neŋ wui lempoo keŋ ketɔ. Lese ke na n ka mo gyina wɔ.”

18

Amɔte kela na ɔ dɔɔ Wurubuarɛ gyoori keŋ man?

Maake 9:33-37; Luka 9:46-48

¹ Mena debaŋ kenaŋ man nɛ, Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, “Amɔte yɛna walaŋ kegyia Wurubuarɛ gyoori keŋ man?” ² Keŋte Yesu baake biikyaabii ŋolo kaa seŋ be siaman, ³ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, akpa ɛ te kyɛɛkeɛ ɛ dinɔɔ na ɛ ke yɔkɔse ɛ wose yɛɛ ŋgba bia ya nɛ, ɛ be gyaɛ ɛ ka gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man ya.” ⁴ Mena dɔɔ walaŋ kamaɛ ŋon ɔ yɔkɔse ɔ wose ŋgba biikyaabii kei nɛ, ŋon yɛna walaŋ kegyia Wurubuarɛ gyoori keŋ man. ⁵ Te walaŋ kamaɛ ŋon ɔ lɛɛ biikyaabii kei dinɔɔ ma yele man na, maŋ yaa ɔ lɛɛwɔ.

⁶ Mɔna walaŋ kamaɛ ŋon ɔ yeli bia buruburu kɛwɔ baŋ bɔɔ lɛɛ maŋ di nɛ man ŋolo de yɛɛ dukum nɛ, kenaŋ na nyi akpa ba mo boe dinaa dinaa kpaŋ ɔ wɔŋe man, te be fuŋ e do ɛpo man na dei kela. ⁷ ɛmɛɛ balaŋ baŋ ɛ kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ ɛ laako lee abɔɔ ŋan ne yeli balaŋ ne yɛɛ dukum nɛ dɔɔ. Kaboena nyi mena abɔɔ keŋa dɛɛ kɔŋ, mɔna nyaŋ walaŋ ŋon ŋe gyaɛ ke ta n dɔɔ kɔŋ nɛ nyaa laako.

⁸ Nyi akpa n nyiŋmaa yaa n nae ne yele la te n ne yɛɛ dukum na kara ke leki. Nawolo nyi, dei nyi nya lee kadeŋ na n ka gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man, kela nyi baa mo

nej nyinjmaase ala yaa nawɔɔ ala ka do boalanj keɲ ke bɛɛ yem ya nɛ man. ⁹Te akpaa nyi n sibii ne ye le la te n ne yɛɛ dukum na kulu ke leki. Dei nyi nya mo sibii dokolonj gyoo Wurubuarɛ gyoori keɲ man, kela nyi baa mo nej na n sia ala ka do boalanj keɲ ke bɛɛ yem ya nɛ man.

Nam ŋon ɔ ba yoo nɛ dudu

Luka 15:3-7

¹⁰Keɲte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, ɛ kɛɛ nideli nyi ɛ be kɛɛ balanj kɛwɔ ban bɔɔ lɛɛ maɲ di te bɔɔ yɔkɔse ba wose ŋgba bia nɛ nyi be man ŋolo yɛɛ walanj yakaate e ya. Mɛɛ yako ŋon baa ɛ ke nyii nyiaa, mena balanj kɛwɔ dana Wurubuarɛ kpilala ban ba seɲɛɛ me kya Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa adido nɛ siaman, bɛɛ fane fa wɔ debanj kamase. ¹¹Maɲ Deniwalanj Bu ŋon kɔɲae me kaa lɛɛ ban bɔɔ yoo Wurubuarɛ gbɛɛ man nɛ nyee. ¹²Keɲte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, sena te ɛ na gyueɲ lee nombia kɛɲa man? Akpaa ŋolo dana namense sɔɲononj (100) te be man dokolonj da yoo na wonj te ɔ ne yɛɛ? ɔ be gyae waa tina sɔɲonaara na kufu kadaale (99) ban yela bula dɔɔ botɔɔ, na waa ta kɛo ŋon ɔ ba yoo nɛ kaboena waa naa e yee? ¹³Ampaɲ yaa mɛɛ yako ŋon nyi akpaa ɔ naa e na, ɔ sia na gye ɔ dɔɔ nideli kela sɔɲonaara na kufu kadaale ban be ta yoo ya nɛ. ¹⁴Mena mɔ te ɛ kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ, bɛɛ gyae nyi balanj ban bɔɔ lɛɛ maɲ di nɛ, be man ŋolo dɛɛ yo ya.

Mena key ɛmɛɛ na n dɔɔ ŋon ɔ be yɛɛ nej dukum nɛ ɛ ke kyaa

¹⁵Keɲte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, akpaa n dɔɔ Kristo baale de yɛɛ nej nombiikum na, gyu ɔ gyaɲ na n kaa bɔɔse e. Mɔna yela ka ke yɛɛ ɛmɛɛ na e ɛ bala nombia. Akpaa ɔ nyii nej na, n te tale baa besena e kɔɲ gbɛɛ kpaakpaate dɔɔ. ¹⁶Mɔna nyi akpaa ɔ te nyii nej ya na, mo Kristo baale dokolonj yaa balanj bala kpu na n

wose na ε ke gyu ɔ gyaŋ. Kei gyae ke yela n ke nyiŋ adansεεtena bala yaa batooro nombia ŋenanŋ man, ŋgba mena keŋ Wurubuarε nombia ne yako nε. ¹⁷ Akpaa ɔ bεε ɔ te nyii ŋon ya nε, kenanŋ na baake e n tebia Kristotena dikpii keŋ gyaŋ. Te akpaa ɔ bεε ɔ te nyii banŋ mɔ ya nε, kenanŋ na kεε e nyi ɔ yεε walaŋ ŋon ɔ ba gyereŋ Wurubuarε ya, yaa ɔ yεε dukumyεεre e. ¹⁸ “Ampaŋ yaa mεε yako ŋon ε ke nyii nyiaa, kpene kamaε keŋ ε gyɔ ke dowoe tεεle kei dɔɔ nε, na ba te gyɔ ke dowoe adido, te kpene kamaε keŋ ε booli ke tεεle kei dɔɔ nε, na ba te booli ke adido mɔ.” ¹⁹ “Te mεε yako ŋon baa bela nyiaa, kpene kamaε keŋ ε man balaŋ bala de yεε nɔɔdokolonŋ seŋ ke dɔɔ fane tεεle kei dɔɔ na, me kya ŋon ɔ kyaa adido nε waa yεε ke fa ŋon.” ²⁰ Nawolo nyi botɔɔ keŋ balaŋ bala yaa balaŋ batooro de gyaŋee ma yele man na, me kpue na wɔ.

Betabonŋmon te kaboena nyi baa mo walaŋ dukum kyεε e

²¹ Kenŋte Pita kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, “Me Gbenŋgyoo, betabonŋmon te me dɔɔ de yεε nombiikum me dɔɔ na te maa mo kyεε e? Maa mo kyεε e betabonyetooro?” ²² Kenŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Koa, na betabonyetooro ya, mɔna betabosɔŋotooro na kufu akpeŋ nyetooro (70 x 7).”

²³ Kenŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Nnε te Wurubuarε gyoori keŋ doo. Ke yεε ŋgba gyoo ŋon ɔ ne gyae nyi ŋon na ɔ tewulεε ke kyaa, na baa kεε koma ŋan be dana e nε. ²⁴ Be ka beta fiasεε bεε gyoo ŋe man nε, te ba moo tobaale ŋon ɔ dana e kom kɔba na nsendee ya nε kɔna e. ²⁵ Keŋ tobaale ŋon te nyiŋ kɔba keŋ waa tɔ ya dɔɔ nε, ɔ gbenŋgyoo ŋon yako wɔ nyi baa mo ŋon na ɔ wεεle na ɔ bia na wa abɔɔ ŋan pou ɔ dana nε ke yɔɔ, na baa mo kaa tɔ kom keŋ. ²⁶ Kenŋte ɔ tobaale ŋon tisiwɔ bunŋ ɔ nawɔɔ tεε waase e nyiaa, ‘Nyiŋ konɔɔ fa maŋ, maa tɔ

neŋ kom keŋ pou.’ ²⁷ Botɔɔ te ɔ nombia yɛɛ ɔ gbɛŋgyoo ŋon waraŋase, te ɔ moo kom keŋ pou kyɛɛ e te ɔ tina e yela nyi waa ta. ²⁸ Mɔna mena tobaale ŋonaŋ ka lee botɔɔ nɛ, ɔ ke gyaŋee na ɔ dɔɔ ŋolo ŋon ɔ dana e kom bii daale nɛ. Botɔɔ te tobaale ŋon lɔɔwɔ kyaŋ ɔ dɔɔ ŋon wɔŋe man te ɔ yako e nyiaa, ‘Tɔ maŋ ma kom keŋ pou n dana maŋ nɛ?’ ²⁹ Keŋte ɔ dɔɔ ŋon mɔ tisiwɔ buŋ ɔ nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, ‘Me dɔɔ nyiŋ konɔɔ fa maŋ maa tɔ neŋ n kom keŋ pou.’ ³⁰ Mɔna tobaale ŋon bɛɛ, te ɔ yela ba moo ɔ dɔɔ ŋon ketɔ deni nyi waa doo botɔɔ, kelii debarŋ keŋ waa tɔ e ɔ kom keŋ pou. ³¹ Tewulɛɛ akaŋ baŋ kena mena nɛ takaa wɔ nideli, keŋte be gyuuwɔ ke tɔlɛɛ nombia ŋan pou fa be gbɛŋgyoo ŋon. ³² Botɔɔ te be gbɛŋgyoo ŋon baake tobaale ŋon te ɔ yako e nyiaa, ‘N yɛɛ walaŋkum ŋolo e. Nyaŋ waase maŋ te ma moo n kom keŋ n dana maŋ nɛ pou kyɛɛ neŋ. ³³ Wɔŋ dɔɔ te nyaŋ mɔ n te wii n dɔɔ ŋon waraŋase, ŋgba mena keŋ maŋ be wii neŋ nɛ ya?’ ³⁴ Mena dɔɔ ɔ gbɛŋgyoo ŋon gyeŋa baŋ, te ɔ yela ba moo tobaale ŋon ketɔ deni na waa naa diyem kelii debarŋ keŋ, ŋon mɔ waa tɔ ɔ koma ŋan ɔ dana e nɛ pou. ³⁵ Mena dɔɔ ɛmɛɛ baŋ ɛ ta mo ɛ tebia nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ lee ɛ konɔɔse man ya nɛ, mena te me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ waa yɛɛ ŋon.”

19

Yesu kawola lee yale kebɛɛ wose man

¹ Yesu kekolosi nombia keŋa pou taŋ nɛ, ɔ leewɔ Galelia tɛɛle man gyu Gyudia tɛɛle man, Gyɔɔdan boo keŋ dingyiŋ. ² Balan burum sila e gyu botɔɔ te ɔ kyɔɔ wɔ be kaweesɛ pou.

³ Keŋte Farasiitena baale kɔŋawɔ be kaa teese ɔ noɔman te be bɔɔse e nyiaa, “Da mmaraa ne fa daa gbɛɛ nyi ŋolo waa tale bɛɛ ɔ wɛɛle lee nombii kamaɛ

doo?” ⁴ Kenjte Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E te kala ta Wurubuarɛ nombia aɲmaraseɲ see ɲan nyi, lee kewalaɲ keɲ na, Wurubuarɛ yɛɛ alo na baale bo, ⁵ te o yakowo nyiaa, ‘Lee kei doo nɛ baale waa tina o kya na o naa yela, na waa mo o wose mataa na o wɛɛle, na be balan bala ka bese walaɲ dokoloɲ yee?’ ⁶ Mena doo be ta tekaa yɛɛ balan bala bela ya, moɲa be ta bese walaɲ dokoloɲ. Mena doo kpene keɲ Wurubuarɛ ba mo bom yɛɛ ke dokoloɲ nɛ, ɲolo na ɲolo na kpase ke man ya.” ⁷ Kenjte Farasiitena ban boose Yesu nyiaa, “Nyi akpaa mena te doo na, weera doo te de naana Mosesi yɛɛ mmaraa see nyi, baale waa tale ɲmarase yale keɲɛ tɔne fa o wɛɛle na waa bɛɛ e?” ⁸ Botoo te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E konooɲun doo te de naana Mosesi fa ɲon mena gbɛɛ kenan. Moɲa lee kewalaɲ keɲ na, be doo mena ya. ⁹ Mena doo mɛɛ yako ɲon baa nyiaa, nyi akpaa na alo lee o baale woɲe bo ya, te o baale de bɛɛ e gyu ke yala alo woɲe nɛ, Wurubuarɛ siaman na otenate gyae ɲolo wɛɛle baa.” ¹⁰ Kenjte Yesu kaseela ban yako e nyiaa, “Nyi akpaa nɛ te yale wose man nombia doo na, kenan na walaɲ te yale koran ya na dei.” ¹¹ Kenjte Yesu yako wo nyiaa, “Nombia ɲan mɛɛ yako ɲon nɛ, na walaɲ kamaɛ ne gyae la waa tale lɛɛ ɲa do ya, gyisɛ balan ban Wurubuarɛ ba mo mena bɛɛɛ kenan boele wo nɛ baagen. ¹² Balan baale kyaa keɲ nyi booo gyae baa tale yala ala ya, nawolo nyi mena te ba lola wo. Balan baale mo doo, balan yɛɛ na wo keɲ nyi booo gyae baa tale yala ala ya. Balan baale mo doo, Wurubuarɛ gyoori keɲ doo te ban gbagba bɛɛwo nyi booo yale ya. Walaɲ kamaɛ ɲon waa tale lɛɛ nombia keɲa do na, waa lɛɛ ɲa do.”

Yesu ke hiraa bia

Maake 10:13-16; Luka 18:15-17

¹³ Kenjte balan baale moo bia koɲ Yesu gyan nyi waa mo o nyinmaa gyakaa be doo na waa fane fa wo. Moɲa o

kaseela banj kena mena nE, be nmanyarj balanj banj. ¹⁴ Yesu kena mena nE o yako wo nyiaa, “E yela bia banj ke koj me gyarj. E na to wo gbEE ya, nawolo nyi WurubuarE gyoori keji yEE balanj banj bEE yokoŋse ba wose ngba bia kewo dinoo nE wui.” ¹⁵ Yesu ka mo o nyinjmaa gyakaa bia banj doo tarj nE, te o leewo botoo larj.

Kobate nolo wose man nombia

Maake 10:17-31; Luka 18:18-30

¹⁶ Wee daale nE tobaale nolo kaa boose Yesu nyiaa, “De Gbenjyoo, wonj deeli yaa maa yEE na maa nyinj nyeedonj kekpa keji?” ¹⁷ Botoo te Yesu boose e nyiaa, “Weera te n ne boose marj lee deeli keyEE wose man. WurubuarE waagenj dei la. Mena doo nyi akpaa n ne gyae n ke nyinj nyeedonj kekpa keji nE, kenarj na kaboena nyi nya di WurubuarE mmaraase njan doo.” ¹⁸ Botoo te tobaale njon boose Yesu nyiaa, “Mmaraase njemoo?” Kenje Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Na ko walarj ya, na lee n weEle yaa n baale wole ya, na nmEEle ya, na kara n doo noo ya. ¹⁹ Bu n kya na n naa, na n ke gyae n tebia ngba mena keji n ne gyae nyarj gbagba n wose nE.” ²⁰ Kenje tobaale njon yakowo nyiaa, “Me wulaa mee di mmaraase kenja pou doo. Wonj kaa la nyi maa yEE bela?” ²¹ Botoo te Yesu yako e nyiaa, “Nyi akpaa n ne gyae n ke de kelii oto na, gyu ke yoo nya aboo njan pou n dana nE, na n ka mo koba keji kpeEE ayematena na n ke koj kaa sila marj. N yEE mena na, n ke nyinj aboo kpaakpa see n wose WurubuarE gyarj adido.” ²² Tobaale njon ke nyii nombia kenja nE, o moo waranjase lee botoo nawolo nyi o dana koba na nsendee ya.

²³ Kenje Yesu yako o kaseela banj nyiaa, “MEE yako njon E ke nyii nyiaa, gyae ke yEE donj fa banj be dana koba nE nyi baa gyoo WurubuarE gyoori keji man. ²⁴ MEE yako njon bela nyiaa, gyae ke yEE donj fa banj be dana koba

nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori keɲ man, kela nyi kurumɔɔ ka gyoo ɲarale bɔɔ man lee.”²⁵ Yesu kaseela baɲ ke nyii nombia keɲa nɛ doo be nɔɔ te be bɔɔse e nyiaa, “Nyi nnɛ te doo na, amɔte ne gyae la waa nyiɲ nyeekeleɛ baa?”²⁶ Keɲte Yesu keɛ wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Denibalaɲ gyaɲ na ɲolo be tale yɛɛ nombii kei ya, mɔna kpene kamaɛ be kyaa keɲ Wurubuarɛ be tale yɛɛ ya.”

²⁷ Botɔɔ te Pita bɔɔse Yesu nyiaa, “De Gbenɲgyoo! Daa dɔɔ de te tina kpene kamaɛ keɲ de dana nɛ yela, te de dɔɲɛɛ de silana neɲ. Woɲ yaa dee nyiɲ baa?”²⁸ Keɲte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ampaɲ yaa mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, debaraɲ keɲ kpene kamaɛ de kaa bese wɔle te maɲ Deniwalajaɲ Bu ɲon de kyaa me gyooro gbeli keɲ dɔɔ me gyoorobiiri man nɛ, ɛmɛɛ baɲ ɛ be sila maɲ nɛ ɛ ke kyaa gyooro gbelɛɛ kufu ala dɔɔ, na ɛ ke di Iseraetena akpaɲalaɲse kufu ala ɲan balaɲ nombia.”²⁹ Te ɛ man walaɲ kamaɛ ɲon ɔ be tina ɔ dekpajaɲalaɲ yaa ɔ naabia yaa ɔ deesina, yaa ɔ kya yaa ɔ naa yaa ɔ bia yaa ɔ tɛɛlese yela lee maɲ dɔɔ nɛ, waa bese nyiɲ ɲa akpeɲ sɔɲonɔɲ (100) kpu, na waa bese nyiɲ nyeedoɲ kekpaɲ keɲ mɔ.³⁰ Mɔna balaɲ burum baɲ be yɛɛ siamantenawɔ nɛ, baa kaa bese wɔle nyibaɲ, na balaɲ burum baɲ be yɛɛ wɔle nyibaɲwɔ nɛ kaa bese siamantena.”

20

Tomyɛɛra baale dudu

¹ Keɲte Yesu gyɔɔ dudu lese nombia ɲan ɔ be yako nɛ man wola wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keɲ yɛɛ ɲgba wɔɔfarale ɲon, ɔ ba koro nebo nebo fuu gyu ɔ ne gyae paasetena na be kaa yɛɛ tom ɔ wɔɔman nɛ.”² Balee ɲon na paasetena baɲ pou ke sɛɛ wee dokoloɲ koya dɔɔ nɛ, ɔ moo wɔ gyu ɔ wɔɔ keɲ man nyi ba ke yɛɛ tom.

³ Kegyo debanj kadaale ne, o leewo gyu abontere man te o kenna tewulee baale mo sejeje yakaa boo ne yee kolo ya. ⁴ Kenje o yako wo nyiaa 'Emee mo e gyu me woo keje man ke yee tom. Maa to non kom keje kaboena nyi maa to non ne.' " ⁵ Mena doo banj mo gyuuwo o woo keje man. Weese ka seje dee, na o ke geese ne, o besewo ka mo balan gyu o woo keje man bela. ⁶ Ke lii balinoo weese ngba debanj anon ne, o besewo gyu kena balan baale mo sejeje yakaa. Kenje o boose wo nyiaa, "Weera te gyen pou e sejeje kebo yakaa e bee yee kolo ya?" ⁷ Kenje balan banj tiranoo nyiaa, "Nawolo nyi nolo te fa daa tom dee yee ya." Botoo te balee non yako wo nyiaa, "Kenan na emee mo e gyu ke yee tom me wooman." ⁸ Ke lii balinoo ne, wooto non yako o tewulee banj man kegyia non nyiaa, "Baake paasetena banj na n ke to wo kom. Tangbee to banj boo doo wole gyu woo keje man ne kom, pena n kaa to banj boo tangbee gyu ne." ⁹ Balan banj boo doo wole gyu woo keje man balinoo weese ne konawo, te be to wo kom ngba mena keje wooto non be yako nyi waa to gyangba nyiban banj ne. ¹⁰ Mena doo banj boo tangbee gyu woo keje man lee nebo nebo ne konawo na, ba agyuen yena nyi banj baa nyin kela be tebia banj. Mona be to wo banj mo man walan kamae kom ngba wole nyiban banj ne. ¹¹ Ba ke lee be kobase tan ne, be fiasse bee kolosi tia wooto non nyiaa, ¹² "Balan kewo banj boo kon wole wole kei ne, yee tom bo debanj dokolon koon. Mona daa doo da sawoo weese kpalala kei man lenanj nebo kaa lii balinoo kei. Kenan wole koran na, n besewo to de popou kom kyekyee." ¹³ Botoo te wooto non tiranoo fa be man nolo nyiaa, "Me gyoo, me ta nere nen do ya na. Ngba daa na nen kolosiwo see nyi n yee tom wee dibilin na, nne te maa to nen kom. ¹⁴ Mo n koba na n ke ta gyu n dee. Man gbagba gya la nyi maa to banj boo doo wole

kɔŋ nɛ kom ŋgba mena keŋ mɔɔ tɔ neŋ nɛ. ¹⁵ Me dana gbɛɛ keŋ nyi maa mo maŋ gbagba me kɔba yɛɛ kpene keŋ mɛɛ gyae. Keŋ me dana wɔɛ dɔɔ te na wee neŋ nɛ?” ¹⁶ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Mena mɔ te wɔle nyibaŋ baa kaa bese gyaŋgba nyibaŋ, na gyaŋgba nyibaŋ mɔ kaa bese wɔle nyibaŋ.”

Yesu ka bese kolosi lee ɔ yeŋ wose man

Maake 10:32-34; Luka 18:31-34

¹⁷ Wee daale Yesu kee gyu Gyerusalɛm donɔɔ man nɛ, ɔ baake ɔ kaseela kufu bala baŋ lee yenaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, ¹⁸ “Dee gyu Gyerusalɛm donɔɔ man baa. Baa lese maŋ Deniwalaj Bu ŋon fa Wurubuarɛ saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wola baŋ, na baa di me nombia bu maŋ fɔɔ nyi baa ko maŋ. ¹⁹ Baa mo maŋ do balaj baŋ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ nyiŋmaa man na baa kulu maŋ, na baa tuku maŋ na baa gyɔ maŋ sakaa ɔpaŋdaŋ dɔɔ na maa yeŋ. Mɔna weeya atoorote na, Wurubuarɛ waa gyuusuu maŋ lee yeŋ man.”

Sebedeo bia

Maake 10:35-45

²⁰ Keŋte Sebedeo bia, Gyemisi na Gyɔn be naa moo wɔ kɔŋ Yesu gyaŋ te ɔ buŋawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ sola e nyi waa kyɔ e na nombii daale. ²¹ Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa, “Woŋ te n ne gyae nyi maa yɛɛ fa neŋ?” Te alo ŋon tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Mɛɛ gyae nyi n ke fa me bia bala kɛwɔ gbɛɛ, na ŋolo ke kyaa n dunoluŋ dɔɔ, na ŋolo mɔ ke kyaa n demena dɔɔ n gyoori keŋ man.” ²² Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “ɛ ba gyeŋ kpene ɛ na solo nɛ ya. ɛ ke tale naa diyem keŋ maa naa nɛ?” Keŋte be tiranɔɔ fa e nyi, “Ayi, dɛɛ tale.” ²³ Te Yesu yako wɔ nyiaa, “ɛ ke tale naa diyem keŋ maa naa nɛ, mɔna mɔɔ taŋ doŋ keŋ maa lese walaŋ ŋon waa kyaa ma dunoluŋ yaa ma demena dɔɔ ya.

Mena akyaese kɛɲa doe fa balan̄ ban̄ me kya gbagba be desina see wɔ nɛ.” ²⁴ Yesu kaseela kufu akan̄ ban̄ ke nyii mena nombia kɛɲa nɛ, ba gyeɲa ban̄ Gyemisi na Gyɔn dɔɔ. ²⁵ Botɔɔ te Yesu baake ɔ kaseela ban̄ pou yilaa te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ gyeɲ nyi tɛɛle kei dɔɔ gyooneɲ ne di gyoori bo be balan̄ dɔɔ, te be kegyiise ban̄ mɔ dana don̄ be dɔɔ. ²⁶ Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, na mena te kaboena nyi dɛɛ doo ɛ man ya. ɛ man walaɲ kamaɛ ɲon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ kegyia nɛ, kaboena nyi waa bese ɛ kegbetibii. ²⁷ Te ɛ man walaɲ kamaɛ ɲon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ siamante nɛ, kaboena nyi waa bese ɛ popou ɛ kegbetibii. ²⁸ Mena mɔ te maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon te kɔɲ nyi balan̄ baa som maɲ ya, mɔna me kɔɲae me kaa som balan̄, na maa yeɲ lɛɛ balan̄ burum nyee.”

Yesu kekyɔ siayɛlɛɛsatena bala baale

Maake 10:46-52; Luka 18:35-43

²⁹ Yesu na ɔ kaseela ban̄ kɛɛ lee Gyeriko donɔɔ man nɛ, balan̄ burum sila wɔ. ³⁰ Na siayɛlɛɛsatena bala baale kyaa gbɛɛnaa nɔɔman botɔɔ. Be ke nyii nyi Yesu ne laɲa laa nɛ, be gyinaa be nɔɔ baake nyiaa “De Gbɛngyoo, gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waraɲase.” ³¹ Keɲte balan̄ ban̄ ɲmanyar̄ wɔ nyi baa wu be nɔɔ. Mɔna nɛnɛɛ gba te be desina fae yeesa nedon̄ nyiaa, “De Gbɛngyoo, gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waraɲase.” ³² Botɔɔ te Yesu dɔɔwɔ seɲ te ɔ baake wɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Wɔɲ te ɛ ne gyae nyi maa yeɛ fa ɲon?” ³³ Keɲte be tiranɔɔ nyiaa, “De Gbɛngyoo, dɛɛ gyae de sia ke gyuuusu.” ³⁴ Botɔɔ te Yesu wii be waraɲase, te ɔ moo ɔ nyiɲmaa tinaa be sia. Debokenar̄ man te be sia gyuuusuwɔ, te be sila Yesu laɲ.

21

*Yesu kegyu GyerusalEm gyoorobiiri man
Maake 11:1-11; Luka 19:28-40; Gyɔn 12:12-19*

¹ Yesu na ɔ kaseela ka benaa GyerusalEm donɔɔ, te be kelii Bɛtifagi donɔɔ keŋ ke kyaa oliifi bula keŋ dɔɔ nɛ, ɔ kpila ɔ kaseela bala, ² te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ gyu donɔɔ keŋ kyaa ɛ siaman nɛ man. ɛ gyoo ke man pɛ nɛ, ɛ kena afurum kraŋɛɛ na ɔ bu seŋɛɛ ɔ gyaŋ. ɛ booli wɔ na ɛ ka mo wɔ kɔna man. ³ Akpaa ŋolo de bɔɔse ŋon nombii daale nɛ, ɛ yako e nyiaa, ‘De Gbenɔgyoo Yesu ne gyae na wɔ.’ ɛ yako mena nɛ, waa tina wɔ yela fa ŋon debokenaŋ man.” ⁴ Mena nombia keŋa pou kɔŋawɔ mena, te yela Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ɔ be tɛɛ ɔ dekpenkpenɔɔre dɔɔ yako nɛ, kɔŋawɔ ampaŋ.

⁵ ɔ yakowɔ nyiaa,

“ɛ yako GyerusalEmtena nyiaa,
‘ɛ keɛ! ɛ gyoo ne kɔŋ ɛ gyaŋ.

ɔ te yɔkɔse ɔ wose,

te ɔ kyaa afurum dɔɔ.

ɔ kyae afurum bu dɔɔ ɔ ne kɔŋ.’ ”

⁶ Keŋte Yesu kaseela baŋ gyuuwɔ ke yɛɛ ŋgba mena keŋ ɔ be yako wɔ nɛ. ⁷ Ba moo afurum ŋon na ɔ bu kɔŋ, te ba moo be kanyaŋse gyakaa be dɔɔ, te Yesu gyeŋawɔ kyaa. ⁸ Balan burum fɛlɛɛ be kanyaŋse lɔ gbɛɛnaa keŋ man, te baale mɔ keɛɛ daase tombia na ŋe faareŋse lɔ gbɛɛnaa man fa e. ⁹ Balan burum baŋ be dɔŋɛɛ Yesu siaman, na baŋ be dɔŋɛɛ ɔ wɔle nɛ pou fiasɛɛ bɛɛ fae yeesa nyiaa,

“Gyoo Defidi ɔ naanabii, lɛɛ daa!

ɛ fa dɛɛ lese walaŋ ŋon ɔ ne kɔŋ de Gbenɔgyoo Wurubuarɛ
yele man nɛ yele.

Wurubuarɛ ŋon n kyaa adido, lɛɛ daa!”

¹⁰ Yesu ke kɔŋ kaa gyoo Gyerusalem donɔɔ man nɛ, donɔɔ keŋ pou sinjiwɔ te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Walaŋ wonŋi yɛna kei?” ¹¹ Keŋte balaŋ baŋ tiranɔɔ nyiaa, “Kei yɛna Yesu, Wurubuarɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre ŋon ɔ ba lee Nasarɛte donɔɔ keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle man nɛ.”

Yesu kegegi abɔɔyɔɔra Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man

Maake 11:15-19; Luka 19:45-48; Gyɔn 2:13-22

¹² Yesu gyuu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ dekpɛŋalaŋ man, te ɔ kenaawɔ nyi balaŋ ne di kebu botɔɔ. Keŋte ɔ geŋi balaŋ baŋ bɛɛ yɔɔ abɔɔ na baŋ bɛɛ lɛɛ abɔɔ botɔɔ nɛ pou. ɔ besenaa balaŋ baŋ bɛɛ yeɛɛ kɔba nɛ tebuluse buŋii, te ɔ tɛɛse balaŋ baŋ bɛɛ yɔɔ awuluŋna nɛ mɔ gbelɛɛ lɔ. ¹³ Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ne yako daa nyiaa, Wurubuarɛ kpa,

‘Me deni gyae ke yeɛ botɔɔ keŋ baa fane,’

mɔna emɛɛ ta besena ke yeɛ ŋmɛɛlatena deɛgyaŋee.”

¹⁴ Siayɛɛɛsatena na ɔtakasese kɔŋawɔ ɔ gyaŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man botɔɔ, te ɔ kyɔɔ wɔ be kawese pou. ¹⁵ Mɔna saese kegyiise na mmaraa wola baŋ kena gyakolonŋ nombia ŋan Yesu be yeɛ, na mena keŋ bia ne fae yeesa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nyiaa, “Gyoo Defidi ɔ naanabii lɛɛ daa” nɛ, ba gyeŋa baŋ Yesu dɔɔ. ¹⁶ Keŋte be bɔɔse Yesu nyiaa, “N ne nyii nombia ŋan bia baŋ ne yako?” Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ayi, mee nyii.” Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “ɛ te kala ta na ɛ kena kpene keŋ Wurubuarɛ nombia aŋmaraseŋ see ŋan ne yako nɛ yee? Ba te ŋmarase see nyiaa,

‘Bia buruburu na kyokyoose te n lesewɔ see nyi baa lese n yele’ ”

¹⁷ Kenje Yesu leewo be gyan donoo kenj man, te o gyuuwo Betani donoo man, te o doowo botoo.

Yesu ke falaa fiigi danj kenj

Maake 11:12-14, 20-24

¹⁸ TEE kena nebo nebo fuu kenj Yesu ba bese o wole o ne koo Gyerusalem donoo man ne, na tanam na ko e.

¹⁹ Botoo te o naa fiigi danj daale sejeje gbeena noman, te o kpasewo gyu ke tee nyi mberem waa nyin ke bia nyaale di. Mona o te nyin bii dokolon na dokolon ya. Ke yee faarejse wolowolo bo. Botoo te Yesu falaa danj kenaj nyiaa, “N be gyae n ka tekaa se bii na bii bela ya.” Debokenaj man te fiigi danj kenj botowo. ²⁰ o kaseela banj kena mena ne, doo be noo te be boose e nyiaa, “Koojaa sena te fiigi danj kenj botowo karatete dokolon mena?”

²¹ Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Mee yako non e ke nyii nyiaa, akpaa e lee man di nideli te e te lee anmaarej ya ne, na kpene kenj be koo fiigi danj kei doo ne kaagenj te e ke tale yee ya. Mona e ke tale yako bula kei koraj nyiaa, ‘Koro ke yala epo man’ te ke gyae ke koo mena. ²² Nyi akpaa e lee man di ne, kpene kamae kenj e ke fane boose WurubuarE ne, e nyinmaa gyae ke kanj ke.”

Ba ke boose Yesu o doj wose man nombia

Maake 11:27-33; Luka 20:1-8

²³ Kenje Yesu besewo koo WurubuarE osom deni dinaa kenj man, te o kee wola wo WurubuarE nombia nan ne, saese kegyiise na donoo kegyiise kooawo o gyan kaa boose e nyiaa, “Doj wonji yaa n dana n ne yee mena aboo kenja pou? Amote faa na nej mena doj kenaj?” ²⁴ Botoo te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Man mo ne gyae maa boose non nombii dokolon. Nyi akpaa e tiranoo fa man ne kenaj na man mo maa wola non doj kenj me dana mee yee mena aboo kenja pou. ²⁵ Gyon WurubuarE lonjeso

keŋ ɔ be sɔ balan nɛ, ka lee alen? Ka lee Wurubuarɛ gyan yaa balan gyan?” Botɔɔ te ba gyoo nombia ŋan man te be bɔɔse dɔŋa nyiaa, “Wɔŋ te dɛɛ yako? ‘Akpa de yako nyi ka lee Wurubuarɛ gyan na, waa bɔɔse daa nyi wɔŋ dɔɔ te da te lɛɛ Gyɔn nombia ŋan di ya?’ ²⁶ Te akpa de yako nyi ka lee balan gyan na, dee yee balan burum kɛwɔ mɔ. Nawolo nyi be popou ne lɛɛ di nideli nyi Gyɔn yɛɛ Wurubuarɛ dekpenkpengyɔɔre e.” ²⁷ Mena dɔɔ be tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Dɔɔ gyeŋ ya.” Keŋte Yesu mɔ yako wɔ nyiaa, “Akpa mena na, maŋ mɔ ba wola ŋon me doŋ keŋ da lee ya.”

Bia bala baale wose maŋ dudu

²⁸ Keŋte Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Balee ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ dana bia baala bala. Wee daale nɛ, ɔ gyuu ɔ bu kegyia ŋon gyan ke yako e nyiaa, ‘Me bu, mɛɛ gyae nyi gyɛŋ n ke gyu me wɔɔman ke yɛɛ tom fa maŋ.’ ²⁹ Keŋte ɔ bu ŋon yako e nyiaa, mɔɔ gyae maa gyu ya, mɔna wɔle wɔle nɛ, ɔ kaa kyɛɛkee wa agyueŋ te ɔ gyuuwɔ. ³⁰ Keŋte balee ŋon gyuuwɔ ɔ bu kemaasa ŋon gyan ke yako ŋon mɔ mena ke. ɔ bu kemaasa ŋon sɛɛwɔ nyi, ‘Yoo taata me nyiiwɔ, maa gyu,’ mɔna ɔ te gyu ya. ³¹ Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, ɛ wola maŋ ya agyueŋ. Bia bala kɛwɔ man na, wɔŋti yɛɛna ɔ kya ŋon kegyaebii? Te balan ban tiranɔɔ fae e nyiaa, ‘Bu kegyia ŋon.’ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, ‘Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, lempoolɛɛra na kafɔŋtena te tanɔgbɛɛ ŋon bɛɛ gyoo Wurubuarɛ gyoori keŋ man.’ ³² Nawolo nyi Gyɔn Wurubuarɛ loŋsɔɔre ŋon kɔŋawɔ kaa wola ŋon gbɛɛ kpaakpaate keŋ ɛ ka mo, mɔna ɛ te lɛɛ e di ya. Lempoolɛɛra na kafɔŋtena ban dɔɔ, be lɛɛ e di. Kenan wɔle ɛ kena mena koran nɛ, ɛ te kyɛɛkee ya agyueŋ na ɛ ke lɛɛ e di ya.”

*Paasetena baale dudu**Maake 12:1-12; Luka 20:9-19*

³³ Kenjte Yesu besewo yako wo nyiaa, “E nyii dudu daale bela. Wofarale nolo fara wo te o duu daasebia njaale nan ne yee ngba akutuse te bee baake na nyi gerepo ne. O dii aban kilisi wo ken, te o wula bo ken baa sara daasebia nan ke man na baa lese na lon lee ne man ne. Te o ban deni doolon doolon daale, ken wala ke kyaa ke man na waa gye wo ken. Te o moo wo ken do paasetena baale nyinmaa man nyi baa kee ke do, te o korowo lan gbee. ³⁴ Deban kelii nyi baa ko daasebia nan ne, o kpila o tewulee gyu paasetena ban gyan nyi baa fa e o wui no. ³⁵ Botoo te paasetena ban kyan o tewulee ban, te be tuku nolo te ba koo nolo te be funji nolo mo boya. ³⁶ Kenjte wote non besewo kpila o tewulee ban ba boe kela gyanba nyiban ban gyu paasetena ban gyan, mona be yee ban mo mena ke. ³⁷ Kenan wole ne, wote non kpila non gbagba o bu te o yakowo nyiaa, ‘Mberem non na baa bu e.’ ³⁸ Mona paasetena ban kena o bu non ne be yako donya nyiaa, ‘Kei yena bu non waa kaa di o kya aboo nan. E yela dee ko e na aboo nan nafa waa di ne ka bese de wui!’ ³⁹ Mena doo be wonnee e lee wo ken man ka ko. ⁴⁰ Botoo te Yesu boose wo nyiaa, Mena doo wee ken wote non de kon na, won te waa yee paasetena ban?”

⁴¹ Kenjte be tiranoo fa e nyiaa, “Waa koe mena balan kumee ban pou, na waa mo wo ken do paasetena wolee ban deban de lii na, baa fa e o wui no ne nyinmaa man.” ⁴² Botoo te Yesu boose wo nyiaa, “E te kala ta Wurubuar nombia anmarasen see nan na e kena kpene ken ne yako ne yee? Be nmarasewo see nyiaa, ‘Boe ken deni mmaraa ban be bee ne, ken kaa bese na moko kasee boe ken ne yeli deni ken ne yee donj.

De Gbenḡyoo Wurubuarε yεε la te kɔḡawɔ mena,
 te ke yεε kpene keḡ ke dana ḡyakoloḡ de siaman' ”
⁴³ Keḡte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Mena dɔɔ mεε
 yako ḡnon ε ke nyii nyiaa, Wurubuarε waa lεo ɔ ḡyoori keḡ
 lee ε ḡyaḡ, na waa mo fa balanḡ banḡ baa yεε ɔ keḡyaebii
 nε. ⁴⁴ Walaḡ kamaε ḡnon ɔ yale mena boe kei dɔɔ na,
 ḡyae ke keretii e kpetekpetekpete. Te nyaḡ walaḡ kamaε
 ḡnon mɔ boe keḡ de yale n dɔɔ na, nyaḡ ke pεtεε.”
⁴⁵ Saese keḡyiise na Farasiitena banḡ ke nyii Yesu aduya
 keḡḡa nε, ba ḡyeḡawɔ nyi ba wose man nombia yaa ɔ ne
 yako. ⁴⁶ Mena dɔɔ be ḡyae ḡbεε keḡ baa mo kyaḡ e, mɔna
 be yee balanḡ dikpii keḡ. Nawolo nyi bεε lεε di nideli nyi
 Yesu yεε Wurubuarε deḡpeḡkeḡḡyooḡre e.

22

Alowɔle dudu
Luka 14:15-24

¹ Yesu besewɔ kolosi fa balanḡ banḡ aduya man nyiaa,
² “Wurubuarε ḡyoori keḡ yεε ḡḡba ḡyoo ḡnon ɔ ba do
 kesaa fa ɔ bu ḡnon ɔ ba kpeo alo nε. ³ Keḡte ɔ kpila ɔ
 tewulεε nyiaa, baa ḡyu ke baake balanḡ banḡ ɔ be lɔ yele
 baake wɔ nε nyi baa kɔḡ na be kaa di, mɔna be bεε ba
 te kɔḡ ya. ⁴ Mena dɔɔ ɔ besewɔ kpila ɔ tewulεε wɔlεε
 baale bela nyiaa, ε ḡyu ke yako balanḡ banḡ mɔɔ lɔ yele
 baake wɔ nε nyiaa, ‘ε kɔḡ, ma te taḡ kpene kamaε. Be ta
 koe me nunkyue baala na me wonembia banḡ be dana nuḡ
 nε, te ba te yεε kpene kamaε mɔ taḡ, ε kɔḡ alowɔle keḡ
 tεε na ε kaa di.’ ⁵ Mɔna balanḡ banḡ ɔ be lɔ yele baake nε
 ta mo ɔ nombia ḡnan yεε kolo ya. Kei da koro na ɔ te laḡ ɔ
 wɔɔ, kei mɔ da koro na ɔ te laḡ ɔ tom man. ⁶ Balanḡ akanḡ
 banḡ kyaḡḡa ḡyoo ḡnon tewulεε banḡ, te be tuku wɔ te ba koe
 wɔ. ⁷ Mena dɔɔ ḡyoo ḡnon ḡyeḡa banḡ nideli te ɔ kpila ɔ
 yoonɔɔtena te be ka koe balanḡ banḡ bɔɔ koe ɔ tewulεε

banj nE, te ba too be donɔɔ keŋ mɔ. ⁸ Keŋte gyoo ŋon baake ɔ tewulEE banj bɔɔ kaa nE te ɔ yako wɔ nyiaa, ‘Ba te saa ma alowɔle weenEE ŋan taŋ, mɔna balan banj mɔɔ lɔ yele baake wɔ nE, ba tekaboena nyi baa kɔŋ kaa di ya. ⁹ Mena dɔɔ E ŋere gyoo donɔɔ keŋ abɔnterese man, na E ke baake walaŋ kamaSE ŋon E kena nE, nyi waa kɔŋ alowɔle keŋ tEE.’ ¹⁰ Mena dɔɔ ɔ tewulEE banj gyoowɔ donɔɔ keŋ man te be baake balan banj pou bɔɔ naa nE. Be baake balan kpaakpaa nyibanj na balan kumEE pou, te balan kaa wulu alowɔle dekpajalanj keŋ man.

¹¹ Mɔna gyoo ŋon ke kɔŋ kaa gyoo dekpajalanj keŋ man ɔ kaa kEE balan banj pou bɔɔ baake nE, ɔ naa baale ŋolo kyaa be man keŋ ɔ ba doona alowɔletEE kegba keŋ kaboena nyi walaŋ kamaSE waa do nE ya. ¹² Keŋte gyoo ŋon bɔɔse e nyiaa, ‘Me gyoo, sena te n yEEwɔ kɔŋ kEbo keŋ n ba doona alowɔletEE kegba ya?’ Mɔna baale ŋon te tale tiranɔɔ fa e ya. ¹³ Botɔɔ te gyoo ŋon yako ɔ tewulEE banj nyi, ‘E bake e ɔ nyiŋmaase na ɔ nawɔɔ, na E ke fuŋ e leki ditɪŋtEE man. Botɔɔ te waa kyaŋ ɔ nyee wii na waa naa diyem nideli.’ ¹⁴ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, WurubuarE baake balan burum, mɔna balan kyomii te ɔ lesewɔ lee be man.”

Ba ke bɔɔse Yesu lee lempoo ketɔ wose man

Maake 12:13-17; Luka 20:20-26

¹⁵ Keŋte Farasiitena banj korowɔ lee yenaŋ gyu ke bake Yesu nyeeman, mena keŋ baa kaa teese ɔ nɔɔman na baa mo ŋon gbagba ɔ nɔɔwoya kyaŋ e. ¹⁶ Mena dɔɔ be kpila be kaseela banj man baale kpu na gyoo Herode balan gyu Yesu gyaŋ. Keŋte be yako e nyiaa, “De Gbenjgyoo, da gyeŋ nyi n nombia doo na ŋe gbEE, te n na wola balan WurubuarE gbEeneŋ kpaakpaa ŋan bo na anokoare. Da gyeŋ nyi ŋolo be tale beo neŋ ya, nawolo nyi n bEE kEE balan siaman ya. ¹⁷ Mena dɔɔ yako daa nya agyueŋ. Dei

nyi dɛɛ tɔ lempoo fa Romantena gyoo dinaa ŋon, yaa de na tɔɔ ya?" ¹⁸ Mɔna Yesu kena ba agyueŋ kumɛɛ ŋan nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, "ɛmɛɛ baŋ ɛ na beo ɛ wose, woŋ dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ ka teese me nɔɔman. ¹⁹ ɛ mo kɔɔbabil keŋ ɛ na mo tɔ lempoo nɛ kɔŋ maa kɛɛ." Keŋte ba moo kɔɔbabil keŋ daale kɔna e. ²⁰ Keŋte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, "Amɔte nyee na ɔ yele gyakaa la ke dɔɔ?" ²¹ Botɔɔ te be tiranɔɔ nyiaa, "Romantena gyoo dinaa ŋon." Mena dɔɔ Yesu yako wɔ nyiaa, "Mena na kpene keŋ yɛɛ Gyoo dinaa ŋon wui na ɛ mo fa e, te kpene keŋ yɛɛ Wurubuarɛ mɔ wui na ɛ mo fa e." ²² Be ke nyii Yesu nɔɔwoya kɛŋa nɛ, doo be nɔɔ. Mena dɔɔ be laŋawɔ tina e yela.

Yesu kawola lee yeŋ wɔle kefoŋ wose man

Maake 12:18-27; Luka 20:27-40

²³ Mena wee kenarŋ ke nɛ, Sadukiitena baŋ bɛɛ yako nyi yeŋ wɔle kefoŋ be kyaa ya nɛ kɔŋawɔ Yesu gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, ²⁴ "De Gbenŋgyoo, de naana Mosesi ŋmarase mmaraa kei fa daa nyi, akpaa ŋolo da yem tina ɔ wɛɛle yela te be ta lolo bia ya na, kaboena nyi ɔ naabu waa yala lialo ŋon na baa lola bia ɔ kegyia ŋon yele man. ²⁵ Kɔŋawɔ nyi naa bia nyetooro baale kyaawɔ te kegyia ŋon yala alo te ɔ yeŋawɔ. Mɔna keŋ be ta lola bia dɔɔ ya nɛ, te balate ŋon mɔ yala alo ŋon. ²⁶ ɔ naabu balate na batoorote mɔ yeŋawɔ yela alo ŋon mena keŋ be ta lola bia ya. Balanŋ nyetooro kɛwɔ pou yala alo kei te ba yekeewɔ, mɔna be man ŋolo na alo ŋon ta lolo ya. ²⁷ Kenarŋ wɔle nɛ, te alo ŋon mɔ yeŋawɔ. ²⁸ Mena dɔɔ wee keŋ Wurubuarɛ waa gyuusuu balanŋ baŋ pou bɔɔ yem nɛ lee yeŋ man na, baala nyetooro kɛwɔ baŋ bɔɔ yala alo kei gyaŋee nɛ, be man woŋti te alo ŋon waa yɛɛ ɔ wɛɛle?"

²⁹ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "ɛ ta yoo, nawolo nyi ɛ ba gyenŋ Wurubuarɛ nombia aŋmarasenŋ see ŋan ya, te

ε ba gyen Wurubuarε donj mɔ ya. ³⁰ Nawolo nyi wee kenj Wurubuarε waa gyusu balan lee yen man nε, baala be gyae baa yala ya, te bɔɔ gyae baa mo ala mɔ fa yale ya. Be popou baa yεε ηgba Wurubuarε kpilala banj be kyaa adido nε. ³¹ ε te kala ta Wurubuarε nombia anjarasenj see ηjan, na ε kena kpene kenj Wurubuarε be yako lee kefonj lee yen man wose man nombia yee? ɔ yakowɔ nyiaa,

³² ‘Manj yεna Aberaham na Asiki na Gyekɔpo Wurubuarε.’
Wurubuarε te yεε woya Wurubuarε e ya,

mɔna ɔ yεε balan banj be kyaa na be sia nε Wurubuarε e.”

³³ Balanj dikpii kenj ke nyii nombia kenja nε, ɔ kawola kenj doo be nɔɔ.

Mmaraa dinaate

Maake 12:28-34; Luka 10:25-28

³⁴ Farasiitena banj ke nyii nyi Yesu ta mo ɔ nyansa di Sadukiitena banj dɔɔ nε, be popou kaa gyanjeewɔ debodokolonj. ³⁵ Kenje be manj ηolo ηon ɔ yεε mmaraa wolale e nε, kɔηawɔ ɔ kaa teese Yesu nɔɔman te ɔ bɔɔse e nyiaa, ³⁶ “De Gbenjgyoo, Wurubuarε mmaraase ηjan pou na, wonji kela la?” ³⁷ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “ ‘Mo n konɔɔ pou na n wose pou na nya agyuenj pou gyae n Gbenjgyoo Wurubuarε.’ ³⁸ Kei yεna mmaraa siamante na kenj ka kela ηe popou. ³⁹ Alate kenj mɔ yεε ηgba gyanjbate kenj nε. Kenj yεna nyi, ‘Gyae n dɔɔ ηgba nyanj gbagba n wose nε.’ ⁴⁰ Mosesi mmaraase ηjan pou na Wurubuarε akpenkpenjyɔɔra banj pou nombia ηjan bɔɔ wolo nε, senjae mmaraase ala kenja dɔɔ.”

Amɔte yεna nyeelεεre Kristo ηon?

Maake 12:35-37; Luka 20:41-44

⁴¹ Farasiitena banj ke yilaa debodokolonj nε, Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, ⁴² “Sena te ε na gyuenj lee nyeelεεre ηon Wurubuarε be yako see nyi waa kɔη nε wose man? ɔ

yεε amɔte ɔ naanabii e?” Keŋte be tiranɔɔ nyiaa, “ɔ yεε gyoo Defidi ɔ naanabii e.” ⁴³ Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Akpaɔ mena na, weera dɔɔ te Wurubuarε felij ŋon yela gyoo Defidi baake nyeelεεre ŋon Wurubuarε be yako see nyi waa kɔŋ nε nyi me ‘Gbεŋgyoo?’ Gyoo Defidi yakowɔ nyiaa,

⁴⁴ ‘De Gbεŋgyoo Wurubuarε ŋon yako me Gbεŋgyoo nyi, tisi kyaa me dunoluŋ dɔɔ, kelii debaŋ keŋ maa mo n kɔlala baŋ do n tεε.’

⁴⁵ Akpaɔ nyi gyoo Defidi baake nyeelεεre ŋon nyi ɔ ‘Gbεŋgyoo’ na, kenaŋ na sena te nyeelεεre ŋon waa bese gyoo Defidi ɔ naanabii?” ⁴⁶ Be man ŋolo te tale tiranɔɔ fa Yesu ya. Te lee mena wee kenaŋ ne gyu mɔ na, ŋolo te tale gyɔ ɔ konɔɔ bɔɔse e nombii daale bela ya.

23

Yesu kefaree ɔ silala lee Gyudatena mmaraa wolala baŋ wose man

Maake 12:38-40; Luka 11:37-52; 20:45-47

¹ Keŋte Yesu kolosiwɔ fa balaŋ dikpii keŋ na ɔ kaseela baŋ nyiaa, ² “Gyudatena mmaraa wolala na Farasiitena baŋ yεna balaŋ baŋ be dana gbεε nyii baa tale lese Wurubuarε mmaraase ŋan man. ³ Mena dɔɔ kaboena nyi yaa tei wɔ, na ε ke sila kpene kamase keŋ bεε wola ŋon nε. Mɔna ε na yεε kpene keŋ bεε yεε nε ya, nawolo nyi bɔɔ ne di be kawola keŋ dɔɔ ya. ⁴ Bεε bake kasolɔse ŋan kela balaŋ nε yere wɔ, mɔna baŋ gbagba bεε sεε yεε kolo kyomii kyɔ wɔ na baa tale seele be kasolɔse ŋenaŋ ya. ⁵ Kpene kamase keŋ bεε yεε nε, bεε yεε bo na balaŋ ke nyiŋ naa wɔ. Wonembu tɔne adakaasebia ŋan bεε yεε te bεε ŋmarase Wurubuarε nombia do ŋe man te bεε mo mataa be tirinɔɔse na be baamense dɔɔ nε, bee yeli be wui ŋan na keeree. Te ŋmeeseŋ ŋan bεε mo

gbili ba kegba wurikyimse ḡan nɔɔsebia te ḡee wuluḡu nɛ, bee yeli be wui ne yɛɛ dɔɔlonḡ dɔɔlonḡ. ⁶ Bɛɛ gyae akyaese kpaakpaa be dɛɛgyaḡee di gyonḡ, na Gyudatena ɔsom denɛɛ man. ⁷ Bɛɛ gyae nyi balanḡ ke buḡii do wɔ nɔɔ balanḡ dɛɛgyaḡee man, te bɛɛ gyae mɔ nyi balanḡ ke baake wɔ nyi ‘Wolala.’ ⁸ Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, ɛ na yele baa baake ḡon nyi ‘Wolala’ ya, nawolo nyi ɛ popou dana wolale dokolonḡ koonḡ bo, te ɛ yɛɛ walaḡ dokolonḡ mɔ biawɔ. ⁹ Te ɛ na baake ḡolo mɔ tɛɛle kei dɔɔ nyi ɛ ‘Kya’ ya, nawolo nyi ɛ dana kya dokolonḡ koonḡ bo. ḡon yɛna ḡon ɔ kyaa adido nɛ. ¹⁰ Mena ke te ɛ na yele baa baake ɛ man ḡolo nyi ‘Siamante’ ya, nawolo nyi ɛ dana siamante dokolonḡ bo. ḡon yɛna nyeelɛɛre ḡon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔḡ nɛ. ¹¹ Walaḡ ḡon ɔ yɛɛ kegyia e ɛ man nɛ, waa bese ɛ kegbetibii. ¹² Walaḡ ḡon ɔ gyina ɔ wose adido na, Wurubuarɛ waa yɔkɔse e, te ḡon ɔ yɔkɔse ɔ wose na, Wurubuarɛ waa gyina adido.

¹³ ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena banḡ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ ne tɔ balanḡ gbɛɛ nyi be na gyoo Wurubuarɛ gyoori keḡ man ya. ɛmɛɛ gbagba bɛɛ gyoo ke man ya, mɔna banḡ bɛɛ yɛɛ kakyenḡ baa gyoo ke man mɔ nɛ, ɛ bɛɛ fa wɔ gbɛɛ ya.

¹⁴ ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena banḡ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ na beo liala lɛo ba abɔɔ ḡan be dana nɛ. ɛ ne fane kyare na ɛ ka mo beo balanḡ nyi ɛ yɛɛ balanḡ kpaakpaawɔ. Mena dɔɔ Wurubuarɛ waa wɔḡ ɛ denḡela nideli kela walaḡ kamase.

¹⁵ ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena banḡ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ na mo epo dɔɔ, kila tɛɛle dɔɔ pou nyi ɛ ke nyiḡ walaḡ dokolonḡ na ɔ kaa sila Wurubuarɛ. Mɔna akpaa ɛ nyiḡ walaḡ ḡonanḡ na, ɛ ne yeli ɔ dinɔɔ na bese wɔlɛɛ koranḡ keḡ nyi diyem keḡ waa naa boalanḡ man nɛ, kela ɛmɛɛ gbagba wui betabola.

16 Ɛmεε siayελεεsatena ban ε na wola balan gbεε nε, ε laako nawolo nyi ε kpa akpaa ηolo de kan Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη ntam na ka te yεε kolo ya, mɔna akpaa ηolo de kan kɔba yayam abɔɔ ηan doo Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη man ntam na, kaboena nyi waa di ntam kenan dɔɔ. 17 Ɛmεε siayελεεsatena ayiηtena, wonηi kela na ke dɔɔ? Kɔba yayam abɔɔ ηan yaa Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη ne yeke kɔba abɔɔ ηan na bese Wurubuarε wui nε? 18 Ɛ na bese yako nyi, akpaa ηolo de kan Wurubuarε kedeesa boe keη ntam na te yεε kolo ya, mɔna akpaa ɔ kan abɔɔ ηan gyakaa kedeesa boe keη dɔɔ nε ntam na, kaboena nyi waa di ntam keη dɔɔ. 19 Ɛmεε siayελεεsatena, wonηi kela na ke dɔɔ? Abɔɔ ηan gyakaa kedeesa boe keη dɔɔ nε, yaa kedeesa boe keη ne yeke kedeesa abɔɔ ηan na bese Wurubuarε wui nε? 20 Lee mena dɔɔ walan kamaε ηon ɔ kan Wurubuarε kedeesa boe keη ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kan abɔɔ ηan pou gyakaa ke dɔɔ nε ntam. 21 Te walan ηon ɔ kan Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kan keη na Wurubuarε ηon ɔ kyaa ke man nε ntam. 22 Mena mɔ te walan ηon ɔ kan adido ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kan Wurubuarε gyoorogbeli keη, na Wurubuarε ηon ɔ kyaa ke dɔɔ nε ntam.

23 Ɛmεε mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε na mo ε wɔɔman abɔɔ buruburu gba kufu man dekpeη dokolon fa Wurubuarε, mɔna ε te tina kpene keη ne hia nyi yaa yεε mmaraa keη man nε yela. ε bee di nombia na ηe gbεε ya, te ε bee wii balan waranase ya, te ε bee di anokoare mɔ ya. Nafɔ kaboena nyi yaa yεε mena abɔɔ keηa pou, na ε ka bese fa ε wɔɔman abɔɔ buruburu ηan kufu man dekpeη dokolon bela kpu. 24 Ɛmεε siayελεεsatena ban ε dɔη balan siaman. ε ne tale kyɔsee lese wonembia buruburu lee ε solonje

man, mɔna ε ne lilii wonembia dinaana.

²⁵ ΕΜΕΕ mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε ne faafɔ ε leenɔɔse na ε nyefalεε wɔle bo, mɔna ne man dana ayimεε. Nawolo nyi abɔɔ njan doo ne man nε, anibiri na doη te ε na mo ηere balan lεo ηa. ²⁶ ΕΜΕΕ Farasiitena siayεlεεsatena, ε tanjbeε faafɔ ε leenɔɔse na ε nyefalεε njan tɔɔman na, ne wɔle mɔ gyae ka lee.

²⁷ ΕΜΕΕ mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako! Nawolo nyi ε yeε ηgba yebɔɔse njan bɔɔ mo kolo wolom gyilaa ne wɔle na ke yeε kyeo nε. Mɔna ne tɔɔman na, denibalan ηɔɔ na ba wosenaane adalεε te wulu ne man. ²⁸ Mena ke te εΜΕΕ mɔ doo. Balan siaman na ε ne yeε ε wose ηgba ε yeε balan kpaakpaawɔ nε, mɔna balan kabeo na nombiakumεε te wulu ε konɔɔse man.

Yesu kekolosi lee denjele kewɔη keη gyae ke kɔη be dɔɔ nε

²⁹ ΕΜΕΕ mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε ne ma Wurubuarε akpenjkenjgyɔɔra na balan ban be gbεεneη tenεε Wurubuarε siaman nε yebɔɔse nideli, na ηa ke yeε kyeo. ³⁰ Te ε ne yako nyi, ‘Daa den kyaa la de naanaɔ deban keη nε, nafɔ den te kpuu na wɔ na baa koe Wurubuarε akpenjkenjgyɔɔra ban ya.’ ³¹ Mena dɔɔ ε nɔɔwoya keηa nawola la nyi, ε te sεε nyi balan ban bɔɔ koe Wurubuarε akpenjkenjgyɔɔra ban nε, ε yeε be duulun man balanwɔ. ³² Ε betaa kyan nombiakumεε njan ε naanaɔ be yeε nε man, na ε ke yeε ηa kelii ɔto.

³³ Ε dana nombiakumεε ηgba doma nε. Ε be gyae ε ke tale yeu lee Wurubuarε nyinmaa man, keη nyi ɔ be bu ηon fɔɔ na waa yela ε ka gyoo boalan man ya. ³⁴ ΜΕΕ yako ηon baa ε ke nyii nyiaa, maa kpila Wurubuarε

akpenkpengyɔɔra na siakaralaten na wolala ε gyan. ε ka ko be man baale na ε ke gyɔ be man baale ɔpanɗan dɔɔ, na ε ke tuku be man baale yɔ ɔsom denεε man na ε ke gegi wɔ na donɔɔse. ³⁵ Keɲ ε ba koe balan ban be gbεεneɲ tenεε Wurubuarε siaman, lee Abεle dɔɔ kelii Berekia bu Sakaria ɲon ε ba koo kedeesa boe keɲ na Wurubuarε ɔsom deni dinaa keɲ nsana nsana dɔɔ nε, Wurubuarε waa wɔɲ ε deɲela nideli. ³⁶ Mεε yako ɲon ε ke nyii nyiaa, keɲa pou deɲele kewɔɲ gyae ke kɔɲ εmεε gyεɲ wee kei balan dɔɔ.

Mena keɲ Yesu ne gyae Gyerusalεm

³⁷ O Gyerusalεmtena! O Gyerusalεmtena! εmεε koonaa Wurubuarε akpenkpengyɔɔra, te ε funjii balan ban Wurubuarε be kpilii ε gyan nε boya. Ma te yεε kakyεɲ nyi maa yilaa ɲon do me tεε, ɲgba mena keɲ kegyim talabo ne fεlεε ɔ beɲkelεε wuu ɔ bia dɔɔ nε, mɔna ε te fa maɲ gbεε ya. ³⁸ ε keε, Wurubuarε ta lese ɔ sia lee ε donɔɔ keɲ dɔɔ. Ka seɲεε bo yakaa. ³⁹ Mena dɔɔ mεε yako ɲon ε ke nyi nyiaa, ε be gyae ε ka tekaa naa maɲ bela ya, kelii deban keɲ ε ke yako nyiaa ‘Walaɲ ɲon ɔ ne kɔɲ de Gbeɲgyoo Wurubuarε yele man nε, ɲon na nyeebam.’ ”

24

Yesu kekolosi lee Wurubuarε ɔsom deni dinaa keɲ kewɔlεε wose man

Maake 3:1-13; Luka 21:5-19

¹ Yesu ka lee Wurubuarε ɔsom deni dinaa keɲ man ɔ ne gyu nε, ɔ kaseela ban wɔɲa wa agyueɲ kɔɲ denεε ɲan seɲεε botɔɔ nε kyeo dɔɔ. ² Keɲte ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “ɲgba ε ne naa abɔɔ keɲa pou. Ampaɲ yaa mεε yako ɲon ε ke nyii nyiaa, baa tekerii ɲe popou lɔ keɲ nyi ε be gyae ε kena boe na boe gyakaa ke dɔɔ dɔɔ ya.”

³ Kenje Yesu gyuuwo ke kyaa oliifi bula kenj dɔɔ. Botɔɔ te ɔ kaseela banj baagej korowo gyu ɔ gyanj te be boose e nyiaa, “De Gbenjgyoo yako daa, debanj wonji te kenja pou gyae ke kɔj. Wonj te dɛɛ mo gyej nyi n kabese kɔj, na debanj ɔtomante kenj ta benaa?” ⁴ Kenje Yesu tiranɔɔ fa wo nyiaa, “ɛ keɛ ɛ wose dɔɔ nideli kenj nyi njolo ba beo njon ya. ⁵ Nawolo nyi balanj burum baa kɔj ma yele man, na be kaa mo ba wose nyi banj yɛna manj nyeelɛɛre njon, na baa beo balanj burum na baa yo gbɛɛ. ⁶ ɛ nyii yoo nombia na, ɛ na yele ɛ woɛ ke lo njon ya. Nawolo nyi kaboena nyi nombia kenja pou dɛɛkɔj, mɔna kenja bɛɛ wolo nyi ɔto kenj te lii ya. ⁷ Tɛɛlese baa koro sej tia dɔja, na gyoonej mɔ ka koro sej tia dɔja. Tanam dinaa gyae ke yala, te tɛɛle mɔ gyae kewosi yenaase burum. ⁸ Kenja pou yɛɛ yaa njgba fulute kadojee kewalanj nɛ.

⁹ Lee manj dɔɔ balanj pou baa kɔla njon, na baa kyanjee njon na baa naase njon diyem na baa koe njon. ¹⁰ Debanj kenanj man te balanj burum baa tina manj kelɛɛdi yela. Baa kɔla dɔja, na baa lese dɔja fa. ¹¹ Akɛɛɛ akpenjkenjgyɔɔra baa kɔj, na be kaa beo balanj burum. ¹² Kenj nombiakumɛɛ keyɛɛ gyae ka bo dɔɔ, balanj burum balanj kegyae nɔɔ gyae ke yɔkɔse. ¹³ Mɔna walanj njon ɔ yɛɛ kakyen sej kenjkenj kelii ɔto na, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔ nyee. ¹⁴ Baa yako nombia kpaakpaa lee Wurubuarɛ gyoori kenj wose man fa tɛɛle kei dɔɔ balanj pou, na debiise pou balanj ke nyii, pɛte ɔto kenj ke kɔj.

¹⁵ Akpaa ɛ naa mmusuo nombii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kenj man, njgba mena kenj Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dekenjkenjgyɔɔre Daniɛle dɔɔ kolosi see lee ka wose man nɛ, na kaboena nyi walanj kamase njon waa kala mena nɔɔwoya njenanj na, waa yɛɛ kakyen na waa nyii njɛ man nideli. ¹⁶ De kɔj mena na, balanj banj be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ, baa yeu gyu bulase dɔɔ. ¹⁷ Nyi akpaa njolo kyaa

ɔ deni nyee dɔɔ na, ɔ na tisi kɔŋ tɛɛle man nyi ɔ kaa mo ɔ kolo ya. ¹⁸ Te akpaa ŋolo mɔ kyaa wɔɔman na, ɔ na bese gyu dɛɛ nyi ɔ kaa mo ɔ kegba ya. ¹⁹ Weeya ŋenanŋ man na, fulɛɛtena na talabose baa laako. ²⁰ Mena dɔɔ ɛ fane fa Wurubuarɛ nyi, ɛ keyeu wee kenanŋ na kɔŋ waaretɛɛ yaa kefɛɛfowee ya. ²¹ Nawolo nyi debanŋ kenanŋ wui kayeyɛɛ gyae ka bo kela ŋan pou be kɔŋ kaalanŋ, leenanŋ debanŋ keŋ Wurubuarɛ be yɛɛ tɛɛle kei kaa lii gyɛŋ wee kei nɛ. Te kaale kenanŋ dinɔɔ be gyae ka tekaa kɔŋ wee daale wee daale bela ya. ²² Mɔna Wurubuarɛ tanŋ wula kɔkee kayeyɛɛ weeya keŋa. Na waa yɛɛ mena ya nɛ, nafɔ ŋolo na ŋolo be gyae waa ka ya. Mɔna lee ɔ balanŋ banŋ ɔ ba lese see dɔɔ nɛ, te waa kɔkee weeya ŋenanŋ. ²³ Debanŋ kenanŋ de lii te ŋolo de yako ŋon nyi ‘ɛ keɛ Kristo ŋon kyaa kebo yaa ɔ kyaa yenanŋ daale na, ɛ na lɛɛ ke di ya.’ ²⁴ Nawolo nyi balanŋ baa dii akɛɛɛ nyi banŋ yɛna manŋ Kristo ŋon, te baale mɔ baa dii akɛɛɛ nyi be yɛɛ Wurubuarɛ akperŋkperŋgyɔɔrawɔ. Baa yɛɛ gyakolonŋ nombia na nombia dinaana, na akpaa be tale nyinŋ gbɛɛ koranŋ na, baa mo beo Wurubuarɛ balanŋ banŋ ɔ ba lese see nɛ. ²⁵ Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, me te wulaa yako ŋon nombia keŋa pɛna debanŋ keŋ ke kɔŋ.

²⁶ Mena dɔɔ akpaa ŋolo de yako ŋon nyi, ɛ keɛ ɔ kyaa depampaa dinaa keŋ man na, ɛ na gyu botɔɔ ya. Te akpaa be yako ŋon nyi, ɔ te kɔŋ ɔ yoɛ yenanŋ daale na, ɛ na lɛɛ di. ²⁷ Nawolo nyi manŋ Deniwalanŋ Bu ŋon kekɔŋ gyae ke yɛɛ bo ŋgba mena keŋ ɔga ne ŋmaale lee weese dɛɛlee man, te balanŋ pou ne naa ke ɔ dɛɛyalae man nɛ. ²⁸ Botɔɔ keŋ kolo punta doo na, botɔɔ te barɛtɛɛna mɔ ne yilaa.

Deniwalanŋ Bu ŋon kekɔŋ

Maake 13:24-31; Luka 21:25-33

²⁹ Weeya nenan man kaale kɛna pou wɔle nɛ, be gyae ke di weeya ala ya weese waa gyoo ditiɲtɛɛ, te gyaalan mɔ be gyae waa wolose ya. Kyolobiise baa lee adido kaa yala. Te abɔɔ njan pou ne kyaa adido nɛ, gyae ke wosi. ³⁰ Deban kenan nɛ, balan baa naa kolo adido keɲ gyae kawola nyi, man Deniwalan Bu njon kekɔɲ te lii. Te tɛɛle kei dɔɔ balan pou baa wii walaɲsa. Baa naa man Deniwalan Bu njon ta mo don na gyoobiiri lee nɔma man adido mɛɛ kɔɲ. ³¹ Ba wola kabere dinaa keɲ na, man Deniwalan Bu njon maa kpila me kpilala lee adido kɔɲ tɛɛle kei dɔɔ, na be kaa yilaa me balan ban mɔɔ lese see nɛ lee tɛɛle kei dɔɔ yenaase kamaɛ.

³² Kenɛ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, ɛ keɛ fiigi dan na ɛ ke kasee kolo lee ka wose man. Akpaa ɛ naa nɲba ke tombia da potee faareɲse wɔlɛɛ nɛ, na ɛ gyeɲ nyi awulɲtɛɛ ta benaa. ³³ Mena mɔ te akpaa ɛ naa mena nombia kɛna pou ne kɔɲ na, ɛ gyeɲ nyi man Deniwalan Bu njon kekɔɲ ta benaa tan. ³⁴ Ampaɲ yaa mɛɛ yako njon nyi balan ban be kyaa gyeɲ kei nɛ, be duulɲ be gyae ke munu tan ya, pɛte nombia kɛna kekɔɲ. ³⁵ Adido na tɛɛle kei pou gyae ke gyu ɔto, mɔna me nɔɔwoya dɔɔ njan gyae ke kyaa kekpaakekpa.

ɲolo ba gyeɲ wee na deban keɲ maa mo kɔɲ ya

³⁶ Kenɛ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, ɲolo ba gyeɲ wee na deban keɲ kɛna pou gyae ke kɔɲ ya. Wurubuarɛ kpilala ban be kyaa adido, na man Deniwalan Bu njon koran ba gyeɲ ya. Gyise me kya njon ɔ kyaa adido nɛ waageɲ gyeɲa la. ³⁷ Mena keɲ be kɔɲ Nowa deban keɲ nɛ, mena te man Deniwalan Bu njon mɔ kabese kɔɲ gyae ke yeɛ. ³⁸ Weeya nenan man pɛte lon keɲ ke kɔɲ kaa wɔlɛɛ tɛɛle nɛ, na balan ne dii na bɛɛ nyɔɔ. Baala ne yala ala na bɛɛ mo ala mɔ fa yale, kelii wee keɲ Nowa ba gyoo adakaa

dinaa kej man nE. ³⁹ Be ta gyej kpene kej ne kɔj ya, kelii debanj kej loj be kaa waale kuu wɔ pou lanj nE. Mena te manj Deniwalanj Bu njon ke kɔj gyae ke yEE. ⁴⁰ Debanj kenanj man na, baala bala baa kyaa wɔɔman bEE yEE tom. WurubuarE waa mo njolo tina njolo yela. ⁴¹ Ala bala baa sej bEE nanj abɔɔ. WurubuarE waa mo njolo tina njolo yela. ⁴² Mena dɔɔ E doo E wose dɔɔ, nawolo nyi E ba gyej wee kej E gbengyoo njon waa kɔj ya. ⁴³ E tɔɔse nyiaa, nyi dekpanjalante denj gyej debanj kej njmElate waa kɔj kaa njmEele e nE, nafɔ waa deke ɔ dekpanjalanj kej nyi njmElate be nyinj gbEE kaa gyoo kuu wa abɔɔ ya. ⁴⁴ Mena dɔɔ emEE mɔ E doo E wose, nawolo nyi manj Deniwalanj Bu njon mɔ maa kɔj debanj kej E loo be gyakaa ya.

⁴⁵ Kenje ɔ besewɔ bɔɔse wɔ nyiaa, amɔte yEna tobaale njon ɔ sia be kare te ɔ ne di ɔ gbengyoo mmaraase dɔɔ? Njon yEna tobaale njon ɔ gbengyoo waa mo ɔ tebia akanj banj do ɔ nyinjmaa man nyi waa kEE be dɔɔ, na waa fa wɔ weenEE debanj kej kaboena nE. ⁴⁶ Akpaa tobaale njonanj sejeE ɔ tom man ɔ ne yEE ke nideli mena, te ɔ gbengyoo njon de kɔj kaa naa e na, njon na nyeebam. ⁴⁷ MEE yako njon E ke nyii nyiaa, mena tobaale njonanj ɔ gbengyoo waa mo wa abɔɔ pou do e ɔ nyinjmaa man nyi waa kEE njee dɔɔ. ⁴⁸ Mɔna akpaa nyi tobaale njonanj yEE tobaale kum e, te ɔ yEE wa agyuej nyi ɔ gbengyoo be gyae waa kɔj bilerj ya, ⁴⁹ te ɔ gyoo ɔ tebia akanj banj ketuku, te njon na solonj nyɔɔra ne dii bEE nyɔɔ na, ⁵⁰ ɔ gbengyoo njon waa kaa lee ɔ dɔɔ wee kej ɔ loo be gyakaa ya nE. ⁵¹ ɔ gbengyoo njon de kɔj kaa naa e mena na, waa wɔnj ɔ denjele nideli na waa gegi e lee ɔ gyanj, na waa yela ɔ kaa kyaa balanj banj bEE beo ba wose nE gyanj. Botɔɔ te waa kyanj ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.”

25

Alebia kufu baale dudu

¹ Yesu besewo gyɔ dudu fa wo nyiaa, “Weeya nenan man na Wurubuarɛ gyoori keɲ gyae ke yɛɛ nɔgba, alebia kufu baɲ boɔ koro mo be kanease be kaa gyanɛe na alowɔle baale nɛ. ² Be man banonɲ yɛɛ ayinɲenawo, te banonɲ mo yɛɛ siakaralatenawo. ³ Ayinɲena baɲ ka mo be kanease na, be ta gyem na baa mo nuɲse tela kpu na njan doo be kanease man nɛ ya. ⁴ Moɲa siakaralaten baɲ doɔ, baɲ moo nuɲ do porontiasɛ man tela kpu na njan doo be kanease man nɛ. ⁵ Alowɔle baale njon te koɲ biley ya, mena doɔ alebia baɲ pou moowo bee deɲeli te be doo dosoronɲ. ⁶ Ke lii tɛɛ nsana nɛ te akelelee yalawo nyiaa, ‘Alowɔle baale njon te koɲ! ɛ lee kaa gyanɛe na e!’ ⁷ Keɲte alebia kufu baɲ pou korowo te be gyinaa be kanea njeesɛn njan. ⁸ Botoo te ayinɲena baɲ yako siakaralaten baɲ nyiaa, ‘De kanease na yekee, mena doɔ ɛ fa daa ɛ nuɲse njan kyomii.’ ⁹ Keɲte siakaralaten baɲ yako wo nyiaa, ‘Koa de nuɲse njan be gyae ka yee deɛ fa njon ya.’ Mena doɔ ɛ gyu donoo man na ɛ kaa gyae njaale lɛɛ. ¹⁰ Moɲa debaɲ keɲ ayinɲena baɲ be lam be kaa lɛɛ nuɲse njan nɛ te alowɔle baale njon kaa gyoo. Alebia banonɲ baɲ boɔ desina ba wose see nɛ, gyoo wo alowɔle nookedi deni keɲ man, te be kyanɲa disim keɲ to. ¹¹ Kenanɲ wole te alebia akanɲ baɲ mo koɲawo kaa gyoo. Keɲte be fae yeesa baake nyi, ‘De Gbenɲgyoo toro daa.’ ¹² Keɲte alowɔle baale njon yako wo nyiaa, ‘Mɛɛ yako njon ɛ ke nyii nyiaa moɔ gyen njon ya.’ ¹³ Botoo te Yesu yako o kaseela baɲ nyiaa, ‘ɛ doo ɛ wose doɔ nideli, nawolo nyi ɛ ba gyen wee yaa debaɲ keɲ man Deniwalan Bu njon maa bese koɲ ya.’ ”

Tewulɛɛ batooro baale dudu
Luka 19:11-27

¹⁴ Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Deban kenan man na Wurubuarɛ gyoori ken gyae ke yɛɛ nɔgba balee non ɔ ne gyae waa gyu gbɛɛ, te ɔ be baake ɔ tewulɛɛ te ɔ be kpɛɛ wa abɔɔ do wɔ be nyinmaa man nɛ. ¹⁵ ɔ faa walan kamasɛ nɔgba mena ken waa tale tela nɛ. ɔ faa nolo kɔba kakponse anon (5,000) te ɔ faa nolo kakponse ala (2,000) te ɔ faa nolo mɔ kakpon dokolon (1,000). Kenɛ ɔ korowɔ lan ɔ gbɛɛ ken. ¹⁶ Tobaale non ɔ be fa e kakponse anon nɛ, korowɔ debokenan man te ɔ moo kɔba ken ke yɛɛ tom te ɔ nyina kakponse anon kpu bela. ¹⁷ Mena mɔ te non ɔ be fa e kakponse ala nɛ, nyina kakponse ala bela kpu. ¹⁸ Mɔna tobaale non bɔɔ fa e kakpon dokolon nɛ, korowɔ ke wula bɔɔ te ɔ moo ɔ gbɛngyoo kɔba ken kewuu.

¹⁹ Be gbɛngyoo non kyaawɔ botɔɔ kyare pɛte ɔ kɔnawɔ. ɔ ke kɔn nɛ te ɔ baake ɔ tewulɛɛ ban gyanee nyi baa gyoo be kɔbase nan man. ²⁰ Tobaale non ɔ be fa e kɔba kakponse anon nɛ, moo kakponse kufu kɔn te ɔ yako ɔ gbɛngyoo non nyiaa, kɛɛ kakponse anon te n faa man mɔna me ta bese nyin kakponse anon kpu bela. ²¹ Kenɛ ɔ gbɛngyoo non yako e nyiaa, ‘Ao baale kpaakpaa anokoarete, karan na keyɛɛ. N te di anokoare lee kyomii maa moo fa neɛ kei man, mena dɔɔ maa mo abɔɔ burum do n nyinmaa man. Kɔn na dee di gyon ken mee dii nɛ.’ ²² Tobaale non ɔ be fa e kɔba kakponse ala nɛ mɔ kɔnawɔ kaa yako e nyiaa, ‘Me gbɛngyoo, n faa man kakponse ala, mɔna me te nyin kakponse ala kpu bela.’ ²³ Kenɛ ɔ gbɛngyoo non yako e nyiaa, ‘Tobaale kpaakpaa anokoarete, karan na ke yɛɛ. N te di anokoare lee kyomii maa moo fa neɛ kei man, mena dɔɔ maa mo abɔɔ burum do n nyinmaa man. Kɔn na dee di gyon ken mee dii nɛ.’ ²⁴ Tobaale non ɔ be fa e kakpon dokolon nɛ mɔ kɔnawɔ te ɔ yako ɔ gbɛngyoo non nyiaa, ‘Me gbɛngyoo, ma gyen

nyi n nombia dana dorj te botɔɔ kej n te duu kolo mɔ ya nɛ, botɔɔ te n ne kɔɔ. ²⁵ Me yee neŋ mena dɔɔ ma moo n kɔba kej ka weese bɔɔ man. Kɛɛ, n kɔba yaa, lɛɛ n woni.’ ²⁶ Keŋte ɔ gbɛŋgyoo ŋon yako e nyiaa, ‘N yɛɛ tobaale kum na kebɔŋalete e. N gyeŋ nyi mɛɛ kɔ abɔɔ botɔɔ kej me te duu ya, te mee yilaa abɔɔ botɔɔ kej ma te ŋmatee ya na, ²⁷ weera n ta moo me kɔba ka see maŋ kɔba dɛɛsee man ya. Nafɔ ma ke kɔŋ kei na, ŋgba maa gyu ke lɛɛ kej na ka loŋ. Keŋte ɔ yako ɔ tewulɛɛ baŋ nyiaa, ²⁸ ɛ lɛo kɔba kej lee ɔ gyaŋ na ɛ ka mo kpu ŋon ɔ be nyiŋ kakpoŋse kufu nɛ. ²⁹ Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ dana kolo na baa kpu e na waa nyiŋ burum, te ŋon ɔ be dana ya na, kyomii kej koran ɔ dana nɛ baa lɛo ke lee ɔ gyaŋ. ³⁰ Mena dɔɔ ɛ fuŋ tobaale ohuhoo kei ŋon ɔ be dana tɔnɔɔ ya nɛ leki ditɔŋtɛɛ kej man. Botɔɔ te waa kyaŋ ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.’ ”

Nombia kedi ɔtomante kej

³¹ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Debaŋ kej maŋ Deniwalan Bu ŋon maa bese kɔŋ na, daa na Wurubuarɛ kpilala ne gyae la dɛɛ kɔŋ. Maa kɔŋ me gyoorobiiri man kaa kyaa me gyooro gbeli kej dɔɔ. ³² Tɛɛle kei balan pou baa kaa yilaa me gyaŋ, na maa kpase be man akpeŋ ala ŋgba mena kej wonembia kɛɛlere ne kpase asoose lee namense man nɛ. ³³ Maa mo namense baŋ see me dunoluŋ dɔɔ, na maa mo asoose baŋ see ma demena dɔɔ. ³⁴ Botɔɔ te maŋ gyoo ŋon maa yako baŋ be kyaa ma dunoluŋ dɔɔ nɛ nyiaa, ‘ɛmɛɛ baŋ me kya be hiraa ŋon. ɛ kɔŋ kaa kyaa Wurubuarɛ gyoori kej ɔ be wulaa desina see ŋon leenan debaŋ kej ɔ be yɛɛ tɛɛle kei nɛ man. ³⁵ Nawolo nyi debaŋ kej tanam na ko maŋ na, ɛ faa maŋ weenɛɛ me diiwɔ. Debaŋ kej loŋboanɛŋ na ko maŋ na ɛ faa maŋ loŋ me nyɔɔwɔ. Debaŋ kej me yɛɛ ŋɔɔle e na, ɛ

lɛɛ maŋ gyu ya akpaŋalaŋse man, ³⁶ debaŋ keŋ me dɔŋɛɛ ditenɲteli na, ɛ faa maŋ abɔɔ ma doowo. Debaŋ keŋ mɛɛ wee na ɛ kaa kɛɛ me dɔɔ, debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ maŋ ketɔ deni na, ɛ ka doo maŋ nɔɔ.’

³⁷ Keŋte mena balan kɛwɔ ban be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuaɛ siaman nɛ, baa bɔɔse gyoo ŋon nyiaa, ‘De gbenggyoo, woromɔ te de naa neŋ nyi tanam na ko neŋ te de faa neŋ weenɛɛ, yaa loŋboaneŋ na ko neŋ te de faa neŋ loŋ n nyɔɔwɔ. ³⁸ Woromɔ te de naa neŋ nyi n yɛɛ ŋɔɔle te de lɛɛ neŋ gyu da akpaŋalaŋse man, yaa n dɔŋɛɛ ditenɲteli te de faa neŋ abɔɔ n doowo? ³⁹ Woromɔ te de naa neŋ nyi n na wee, yaa ba te kyaŋ neŋ ketɔ deni te de kaa doo neŋ nɔɔ?’ ⁴⁰ Botɔɔ te maŋ gyoo ŋon maa tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ‘Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, kpene kamaɛ keŋ ɛ be yɛɛ fa me balan kɛwɔ man kemaasabii koran na, maŋ yaa ɛ yɛɛwɔ fa!’ ⁴¹ Botɔɔ te maa yako ban be kyaa ma demena dɔɔ nɛ nyiaa, ‘ɛ seŋ lee me gyaŋ, ɛmɛɛ ban Wurubuaɛ be falaa ŋon nyi ya gyu ka gyoo boalan degyapaa keŋ ɔ be desina see fa ɔbɔnsam na ɔ kpilala ban nɛ man. ⁴² Nawolo nyi tanam koo maŋ na, ɛ te fa maŋ weenɛɛ ya, loŋboaneŋ koo maŋ na ɛ te fa maŋ loŋ ya. ⁴³ Debaŋ keŋ me yɛɛ ŋɔɔle e na ɛ ta mo maŋ gyu ya akpaŋalaŋse man ya. Me tɛɛwɔ ditenɲteli na, ɛ te fa maŋ kolo maa do ya. Ma weewɔ mɔna ɛ te kaa do maŋ nɔɔ ya, te be kyaŋa maŋ ketɔ deni, mɔna ɛ te kaa do maŋ nɔɔ ya.’

⁴⁴ Botɔɔ te balan ban baa bɔɔse maŋ gyoo ŋon nyiaa, ‘De gbenggyoo woromɔ te de naa neŋ nyi tanam na ko neŋ, yaa loŋboaneŋ na ko neŋ, yaa n yɛɛ ŋɔɔle e yaa n dɔŋ ditenɲteli yaa n weewɔ yaa be kyaŋa neŋ ketɔ deni te da te kyɔ neŋ ya?’ ⁴⁵ Keŋte maa tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, ‘Kpene keŋ ɛ be bɛɛ ɛ te yɛɛ fa me balan kɛwɔ man kemaasabii koran ya nɛ, na

man̄ yaa ε bεεwɔ ε te yεε fa ya.’ ⁴⁶ Botɔɔ te baa mo balan̄ benan̄ gyu botɔɔ ken̄ baa naa diyem kekpaakekpaa nε, mɔna balan̄ ban̄ be gbεεneɲ tenεε Wurubuarε siaman̄ nε dɔɔ, baa nyiɲ nyeedon̄ kekpaakekpaa.”

26

Ba kebake Yesu nyeeman

Maake 14:1-2; Luka 22:1-2; Gyɔn 11:45-53

¹ Yesu kawola abɔɔ kεɲa pou tan̄ nε, ɔ yako ɔ kaseela ban̄ nyiaa, ² “ɲgba ε gyeɲ nyi teka weeya ala na nyeekeleεwee kedi ken̄ te lii. Deban̄ kenan̄ man te baa lese man̄ Deniwalan̄ Bu ɲon fa na baa gyɔ man̄ sakaa ɔpan̄dan̄ dɔɔ.”

³ Deban̄ kenan̄ man te Wurubuarε saese kegyiise na Gyudatena kegyiise gyuuwɔ ke gyan̄ee saese pou kegyia Kaifase dekpan̄alan̄ man. ⁴ Ken̄te be bakewɔ nyi baa yo kyan̄ Yesu na baa ko e. ⁵ Mɔna be yakowɔ nyi, “Tekaboena nyi dεε ko e nyeekeleεwee kedi kei man ya, na mena ya na balan̄ ban̄ baa yela donɔɔ ken̄ ke sijii.”

Alo ɲolo ka mo nuɲ woli Yesu Bεtani donɔɔ man

Maake 14:3-9; Luka 7:36-50; Gyɔn 12:1-8

⁶ Kenan̄ wɔle na te Yesu gyuuwɔ Simɔn ɲon nafaɔ ɔ na wee kawee yayam nε dεε Bεtani donɔɔ man. ⁷ ɔ kekyaa botɔɔ nε, te alo ɲolo kɔɲawɔ ɔ gyan̄ na ɔ dana nuɲ ofon̄fon̄te ken̄ ke dana koyador̄ nε porontia tɔɔ. Ken̄te ɔ toosi nuɲ ken̄ woli Yesu nyeeman. ⁸ ɔ kaseela ban̄ kena kpene ken̄ alo ɲon be yεε nε, yεε wɔ ban̄ te be yakowɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɔ ne wɔleε nuɲ kei mena.” ⁹ “Nafaɔ beɲ yɔɔ nuɲ kei na, baa nyiɲ kɔba burum na baa mo fa ayematena.” ¹⁰ Na Yesu gyeɲ nombia ɲan bεε gyueɲ nε te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera te ε ne kale na alo ɲon mena? Nombii kpaakpaa yaa ɔ yεεwɔ fa man̄ nε. ¹¹ Ayematena

dɔɔ be kyaa ε gyaŋ debaŋ kamaŋ, mɔna maŋ dɔɔ mɔɔ gyaɛ maa kyaa ε gyaŋ debaŋ kamaŋ ya. ¹² Mena keŋ ɔ be kyεεkee nuŋ kei woli maŋ nε, kei nawolo baa nyi ɔ te desina maŋ fa me kewuu. ¹³ Ampaŋ yaa mεε yako ŋon ε ke nyii nyiaa, tεεle kei dɔɔ yenaŋ kamaŋ keŋ baa kolosi Wurubuaŋ nombia kpaakpaa ŋan nε, baa yako alo kei nombii waa ayεεŋ kei na baa mo tɔɔse e.”

Gyudase te sεε nyi waa lese Yesu fa

Maake 14:10-11; Luka 22:3-6

¹⁴ Kenanŋ wɔle nε, ɔ kaseela kufu bala baŋ man ŋolo, ŋon bεε baake e nyi Gyudase Isekarɔte nε, korowɔ gyu saese kegyiise baŋ gyaŋ. ¹⁵ Keŋte ɔ ke bɔɔse wɔ nyiaa, “Akpa ma lese Yesu fa ŋon na, woŋ te ε ke fa maŋ?” Botɔɔ te be tiranɔɔ fa e nyi dεε fa neŋ kɔba wolom bia sao na kufu (30) Te be kala kɔba keŋ do e ɔ nyiŋmaa man. ¹⁶ Lee debaŋ kenanŋ te Gyudase fiasεε ɔ ne gyaɛ gbεε keŋ waa mo lese Yesu fa wɔ.

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekeleεwee weenεε ŋan

¹⁷ Nyeekeleεwee kedi wee gyaŋgbate keŋ bee di bodobodo keŋ tee be doo ke man ya nε, Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa bɔɔse e nyiaa, “Aleŋ te n ne gyaɛ nyi de kaa desina see fa nyeekeleεwee weenεε kedi keŋ?” ¹⁸ Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “ε gyu balee ŋolo gyaŋ Gyerusalεm donɔɔ keŋ man na ε kaa yako e nyiaa, ‘De Gbenŋgyoo ŋon kpa ma debaŋ keŋ te lii, te n dekpajalaŋ man te ɔ ne gyaɛ nyi ŋon na daa ɔ kaseela baŋ kaa di nyeekeleεε weenεε ŋan.’ ” ¹⁹ Keŋte ɔ kaseela baŋ gyuuwɔ ke yεε ŋgba mena keŋ ɔ be yako wɔ nε te be desina nyeekeleεε weenεε ŋan see. ²⁰ Kelii balinɔɔ nε, Yesu na ɔ kaseela kufu bala baŋ gyuuwɔ ke kyaa weenεε ŋan dedii man. ²¹ Ba ke kyaa bee dii nε Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Ampaŋ yaa mεε yako ŋon ε ke nyii nyi, ε man

ηολο waa lese maη fa.” ²² Lee nombia ηan ɔ be yako wɔ nε dɔɔ, dekokɔrɔkɔɔ kyaηa ɔ kaseela baη pou te be fiasεε bεε bɔɔse e dokolon dokolon nyiaa, “De gbenjyoo, maη yaa amɔte?” ²³ Kenjε Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa,

“Walaη ηon daa na e kyaa dεε do nyiηmaa nyefale dokolon kei man nε,
ηon ne gyae la waa lese maη fa.

²⁴ Maη Deniwalan Bu ηon maa yeη ηgba mena keη Wurubuarε nombia aηmaraseη see ne yako lee ma wose man nε,
mɔna ηon waa lese maη fa nε waa laako.

Nafɔ beη ta lola walaη ηonan ya na, dei.”

²⁵ Kenjε Gyudase ηon waa kaa lese Yesu fa nε mɔ bɔɔse e nyiaa, “Me Gbenjyoo, maη yaa amɔte?” Te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Mena yaa nyan gbagba yakowɔ nε.”

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekeleeεwee dinaa weenεε ηan

Maake 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Korintotena 11:23-25

²⁶ Be kee dii nε, Yesu moo bodobodo te ɔ fanewɔ fa Wurubuarε karaη, te ɔ kara ke mo fa ɔ kaseela baη. Kenjε ɔ yako wɔ nyiaa, “ε lεε di, kei yeηa ma wosenaane keη.” ²⁷ Kenan wɔle te ɔ moo leenɔɔ keη te ɔ fanewɔ fa Wurubuarε karaη, te ɔ moo ke fa ɔ kaseela baη. Kenjε ɔ yako wɔ nyiaa “ε popou ε lεε nyɔɔ.”

²⁸ “Kei yeηa me fatabo keη Wurubuarε ba mo tɔ ηon na ɔ balan nɔɔkebakeseη keη nɔɔ. Kei yeηa fatabo keη gyae ke kyεεkee leki, na Wurubuarε ka mo balan burum nombiakumεε kyεε wɔ. ²⁹ Ampaη yaa mεε yako ηon nyi mɔɔ gyae maa tekaa nyɔɔ solon kei bela ya, kelii wee keη daa na ηon dεε nyɔɔ solon wɔle me kya Wurubuarε gyoori keη man.” ³⁰ Kenan wɔle nε, be kpee nɔɔneη lese Wurubuarε yele te ba leewɔ lan oliifi bula keη dɔɔ.

Yesu keyako nyi Pita waa bEE e

Maaƙe 14:27-31; Luka 22:31-34; Gyɔn 13:36-38

³¹ Keŋte Yesu yako ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Gyeŋ nelim kei ne ε popou ε ke yeu yela maŋ. Nawolo nyi Wurubuarε yakowɔ ɔ nombia aŋmaraseŋ see ŋan man lee ma wose man nyiaa,

‘Maa gyɔ namensekεlere ŋon lo,

na ɔ namense baŋ pou ke yaasee.’

³² Mɔna me fom lee yeŋ man na, maa kyaŋ ŋon gbEE gyu Galelia tEEle man.” ³³ Keŋte Pita yako e nyiaa, “Akpa a be popou de yeu tina neŋ yela koran na, maŋ dɔɔ mɔɔ gyae maa tina neŋ yela korakora ya.” ³⁴ Botɔɔ te Yesu yako Pita nyiaa, “Ampan yaa mEE yako neŋ nyi gyEŋ nelim kei pεte kegyim kelɔ woya ne, nyaŋ ke bEE betabotooro nyi n ba gyEŋ maŋ korakora ya.” ³⁵ Keŋte Pita tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpa a nyi ke yEE yeŋ ke koran na, mɔɔ gyae maa bEE neŋ korakora ya.” Te ɔ kaseela akan baŋ pou mɔ yakowɔ mena.

Yesu kefane GEkyεmane

Maaƙe 14:32-42; Luka 22:39-46

³⁶ Kenan wɔle ne, Yesu na ɔ kaseela baŋ gyuu yenan daale keŋ bEE baake botɔɔ nyi GEkyεmane ne. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “ε kyaa kebo, mee gyu siaman me kaa fane maa kɔŋ.” ³⁷ Keŋte ɔ moo Pita na Sebedeo bia bala baŋ kpu na ɔ wose. Botɔɔ te deƙɔƙɔɔƙɔƙɔ kyaŋa e keŋ nyi ɔ bEE gyEŋ mena keŋ waa yEE ɔ wose ya. ³⁸ Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Deƙɔƙɔɔƙɔƙɔ te kyaŋ maŋ gbaa keŋ nyi ne gyae ka ko maŋ. ε kyaa kebo na ε ka deke.” ³⁹ Botɔɔ te Yesu tuuwɔ gyu siaman kyomii te ɔ tisiwɔ buŋ wuluŋu ɔ nyee te ɔ fanewɔ fa Wurubuarε nyiaa, “Taata, akpa a nyi gyae ke de na, yela mena kayeyEE kei ke laŋ me dɔɔ. Mɔna na maŋ kegyaebii ya. YEE kpene keŋ nyaŋ gbagba ne gyae.” ⁴⁰ Yesu ka bese kɔŋ ɔ kaseela baŋ gyaŋ ne, ɔ kaa

naawɔ nyi ba te doo dosoroŋ. Keŋte ɔ bɔɔse Pita nyiaa, “Mena dɔɔ ɛ te tale deke debaŋ dokoloŋ kooŋ keŋ nyi ɛ be doo yee?” ⁴¹ Keŋte ɔ besewɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ deke na ɛ ke fane, na ɛ be nyiŋ ka gyoo kekɛɛsekɛɛ man ya. Nawolo nyi ma gyeŋ nyi ɛ konɔɔse man na ɛ ne gyae ɛ ke yɛɛ ma kegyaebii, mɔna ɛ wosenaane betarŋ mena doŋ kenarŋ ya.”

⁴² Keŋte Yesu besewɔ lee ɔ kaseela baŋ gyaŋ bolate gyu ke fane nyiaa, “Taata, nyi be gyae ke de nyi mena kayeyɛɛ kei ka lee me dɔɔ ya nɛ, kenarŋ na yɛɛ nyarŋ gbagba n kegyaebii” ⁴³ Yesu ka bese kɔŋ nɛ, ɔ kaa naawɔ nyi ɔ kaseela baŋ sɛɛ be dokɛɛ, nawolo nyi dosoroŋ doo be siaman. ⁴⁴ Keŋte ɔ besewɔ lee be gyaŋ gyu ɔ kaa fane botoorote. Te ɔ fanewɔ yako nombii dokoloŋ kenarŋ ke bela. ⁴⁵ Keŋte ɔ besewɔ kɔŋ ɔ kaseela baŋ gyaŋ te ɔ kaa bɔɔse wɔ nyiaa, “ɛ sɛɛ ɛ doo ɛ ne fɛɛfo? ɛ kɛɛ, debaŋ keŋ te lii. Be ta lese maŋ Deniwalarŋ Bu ŋon do balarŋ kumɛɛ nyiŋmaa man. ⁴⁶ ɛ koro dee gyu, ɛ kɛɛ walarŋ ŋon waa lese maŋ fa nɛ te tuŋ daa tarŋ.”

Ba kekyarŋ Yesu

Maake 14:43-50; Luka 22:47-53; Gyɔn 18:3-12

⁴⁷ Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi nɛ, ɔ kaseela kufu bala baŋ maŋ ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Gyudase nɛ kaa leewɔ botɔɔ. ŋon na balarŋ dikpii keŋ bɔɔ lee saese kegyiise na donɔɔ kegyiise gyaŋ nɛ kɔŋala. Na be man baale dana yoosilase na akpokpose. ⁴⁸ Gyudase ŋon waa kaa lese Yesu fa nɛ tarŋ wulaa yako balarŋ baŋ nyiaa, “Walarŋ ŋon maa kaa pukaa e nɛ, ŋon yɛna walarŋ ŋon ɛ ne gyae nɛ. ɛ kyarŋ e.” ⁴⁹ Mena dɔɔ Gyudase tɛɛwɔ teenŋ gyu Yesu gyaŋ te ɔ baake e nyi “De Gbenŋgyoo, te ɔ pukaa e doo e nɔɔ.” ⁵⁰ Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Me gyoo, yɛɛ kpene keŋ dɔɔ n be kɔŋ kɛbo nɛ.” Botɔɔ te balarŋ baŋ kaa tɔɔ Yesu do

te be kyanja e. ⁵¹ Botɔɔ te Yesu kaseela banj manj njolo lese ɔ yoosila, te ɔ moowɔ kara saese pou kegyia njon tobaale denjele lese ke lo. ⁵² Kenje Yesu yako ɔ kaseele njon nyiaa, “Mo n yoosila kenj do ke bɔɔlee man. Nawolo nyi walaŋ kamaŋ njon ɔ ne wɔŋ yoosila na, waa yerj bo yoosila nɔɔman. ⁵³ N ba gyerj nyi maa tale sola me kya na waa yela ɔ kpilala kakponkakaŋse ka lee adido kɔŋ debokeiman kaa yoo lɛɛ manj yee? ⁵⁴ Mɔna akpaa me yɛɛ mena na, sena te Wurubuarɛ nombia aŋmarasenj see njan ne yako nyi, kaboena nyi mena nombia kenja deɛkɔŋ nɛ, gyae ke yɛɛ ampaŋ.” ⁵⁵ Kenje Yesu bɔɔse balaŋ dikpii kenj bɔɔ kɔŋ be kaa kyanj e nɛ nyiaa, “Me yɛɛ walaŋkum e te ɛ moo yoosilase na akpokpose ɛ ne kɔŋ ɛ kaa kyanj manj? Wee kamaŋ na mɛɛ kyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa man wola njon Wurubuarɛ nombia, mɔna ɛ te kyanj manj ya. ⁵⁶ Mɔna kenja pou kɔŋae mena na nombia njan Wurubuarɛ akpenjkenjgyɔɔra be njmarase see nɛ ke kɔŋ mena.” Botɔɔ te ɔ kaseela banj pou korowɔ yeu tina e yela.

Be ka mo Yesu gyu kegyiise siaman

Maake 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Gyɔn 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Balaŋ banj bɔɔ kyanj Yesu nɛ moo e gyu saese pou kegyia Kaifase dekpajalaŋ man, botɔɔ kenj mmaraa wolala na donɔɔ kegyiise pou be gyanjee nɛ. ⁵⁸ Pita sila Yesu wɔle wɔle menɛɛ kelii saese kegyia njon dekpajalaŋ man. ɔ gyoowɔ ke man te ɔ gyuowɔ ke kyaa tewulɛɛ banj bee gyee dekpajalaŋ kenj nɛ gyanj, na waa naa kpene gyae ke kɔŋ Yesu dɔɔ. ⁵⁹ Saese kegyiise na donɔɔ kegyiise banj pou bɔɔ gyanjee botɔɔ nɛ, ne gyae nombii kenj baa mo gyakaa Yesu dɔɔ na baa nyinj gbɛɛ ko e. ⁶⁰ Balaŋ burum kɔŋawɔ kaa kɛrɛɛ Yesu nɔɔse, mɔna be te nyinj nombiikum kenj baa mo gyakaa ɔ dɔɔ ya. Wɔle wɔle na

te baala bala baale kɔŋawɔ kaa yako nyi, ⁶¹ “De nyiiwɔ balee kei yakowɔ nyi ‘Waa tale tekerii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei lɔ, na waa mo weeya atooro ma ke bela.’ ”

⁶² Botɔɔ te saese kegyia ŋon korowɔ seŋ te ɔ bɔɔse Yesu nyiaa, “Nombia ŋan bɛɛ mo gyakaa n dɔɔ nɛ, n be tale tira ŋe nɔɔ yee?” ⁶³ Mɔna Yesu te gyuusuu ɔ nɔɔ ya. Keŋte saese kegyia ŋon yako Yesu nyiaa, “Ma te kɛɛ Wurubuarɛ ŋon ɔ kyaa kekpaakekpa nɛ nae fa neŋ, akpaa nyan yɛna nyeelɛere ŋon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ, ŋon ɔ yɛɛ Wurubuarɛ bu dokolonŋ koonŋ ŋon e na, yako daa”

⁶⁴ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Keŋ yaa n yakowɔ nɛ. Mɔna mɛɛ yako ɛ popou ɛ ke nyii nyiaa, wee daale nɛ ɛ kena maŋ Deniwalanŋ Bu ŋon kyaa Wurubuarɛ donŋ pou gbenŋgyoo ŋon dunolonŋ dɔɔ, na ɛ ka bese naa maŋ na me ta lee ŋɔma man adido mɛɛ kɔŋ.”

⁶⁵ Saese kegyia ŋon ke nyii nombia keŋa nɛ, ɔ kyana ɔ kegba tirii (Keŋ nawolo nyi nombia ŋan ta wee e gbaa) te ɔ yakowɔ nyiaa, “ɔ te kolosi mmusuo nombia! Wonŋ nombii yaa dɛɛ gyae dɛɛ tekaa nyii kpu bela? Nɛnɛɛ ɛmɛɛ gbagba ɛ nyii mmusuo nombia ŋan ɔ be kolosi nɛ. ⁶⁶ Sena yɛna ya agyueŋ lee nombia keŋa man?” Keŋte be tiranɔɔ nyi, “ɔ kaboena yeŋ.” ⁶⁷ Keŋte be tɔɔ nɔɔlonŋse woli ɔ siagbɛɛ te be takee e akɔtase. Baale mɔ ŋmeree e ɔ lakaase man, ⁶⁸ te be yako e nyiaa “Wurubuarɛ dekpenŋkpenŋgyɔɔre Kristo, wola daa ŋon ɔ be gyɔ neŋ.”

Pita keɛɛ Yesu

Maake 14:66-72; Luka 22:56-62; Gyɔn 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Debanŋ kenanŋ na Pita kyaa dekpanalanŋ keŋ man. Keŋte saese kegyia ŋon alebu ŋolo kɔŋawɔ ɔ gyan kaa yako e nyiaa, “Nyanŋ mɔ n kpuɛ na Yesu ŋon ɔ ba lee Galelia tɛɛle man nɛ.” ⁷⁰ Keŋte Pita lɛɛ anmaarenŋ balanŋ banŋ pou siaman botɔɔ nyiaa, “Mɔɔ gyeŋ nombia ŋan n ne

yako nE man korakora ya.” ⁷¹ Te ɔ leewɔ gyu dekpajalan keŋ denanɔɔ man. Botɔɔ te alebubii ŋolo mɔ besewɔ naa e te ɔ yako ɔ tebia ban be kyaa botɔɔ nE nyiaa, “Balee kei mɔ kpuE na Yesu ŋon ɔ ba lee Nasarete donɔɔ man nE.” ⁷² Keŋte Pita besewɔ lEe aŋmaareŋ te ɔ kaŋa ntam nyiaa, “Mɔɔ gyeŋ balee kei korakora ya.” ⁷³ Te kyare ya nE, balan ban be kyaa botɔɔ nE koŋawɔ Pita gyaŋ kaa yako e nyiaa, “Kei ɔɔ ke yEe ampan ke kaŋe nyi nyan mɔ n kpuE na balee kei. N kekolosi koran nawolo nyi n yEe be man ŋolo e.” ⁷⁴ Botɔɔ te Pita fiasEe ɔ ne falaa ɔ wose te ɔ kaŋa ntam nyiaa, “Mɔɔ gyeŋ balee kei korakora ya.” Debokenan man te kegyim lɔɔ woya. ⁷⁵ Keŋte Pita tɔɔse nombia ŋan Yesu be yako e nyiaa, “PEte kegyim ke lɔ woya na, nyan ke bEe betabotooro nyi n ba gyeŋ man ya” nE. Te Pita leewɔ debɔɔman ke kyan ɔ nyee wii.

27

Be kamo Yesu gyu gyoo Pilato gyan

Maake 15:1; Luka 23:1; Gyɔn 18:28

¹ TEe kena nebo nebo fuu nE, saese kegyiise na donɔɔ kegyiise ban gyanewɔ te be yakowɔ sEe dɔŋa nyi baa ko Yesu. ² Mena ɔɔ be bake e te ba moo e gyu ka do Pilato ŋon ɔ seŋEe Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man nE nyinmaa man.

Gyudase yey

Kpilala 1:18-19

³ Gyudase ŋon ɔ ba lese Yesu fa kena nyi be te bu Yesu fɔɔ nyi baa ko e nE, takaa e nideli te ɔ kyEkeke wa agyueŋ. Mena ɔɔ ɔ besena kɔba keŋ ɔ be lEe Yesu nyeeman nE gyina kegyiise ban. ⁴ Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ma te yEe nombiakumEe ŋgba mɔɔ lese walaŋ ŋon dukum kamase be doo ɔ man ya fa ŋon nE.” Te kegyiise ban mɔ tiranɔɔ fa

e nyiaa, daa be famenε na ηenan ya. ηe yEE nyan gbagba n nombia ηa. ⁵ Botɔɔ te Gyudase funja kɔba keη lo wɔ Wurubuarε ɔsom deni dinaa keη man, te ɔ gyuuwɔ kado ɔ wose ηmeleη. ⁶ Keηte saese kegyiise baη tɔɔsee kɔba ηan te be yakowɔ nyiaa, “Da mmaraa bEE fa daa gbEE nyi dEE mo kɔba kei kyakale na dɔ ɔsom deni kɔba man ya. Nawolo nyi kɔba keη dana ayimEE.” ⁷ Keηte kegyiise baη moo ba nyeeya baη na dɔηa te be sEEwɔ nyi, baa mo kɔba kenan ke lEE tEEle saabuse maare ηolo gyan, na baa kyaa wuu ηɔɔla botɔɔ. ⁸ Mena dɔɔ kaa lii nan gyEη nE, bEE baake tEEle kenan bo nyi fatabo tEEle. ⁹ KEηa pou yela Wurubuarε nombia ηan ɔ be tEE ɔ dekpenkpengyɔɔre Gyeremia dɔɔ yako see nE kɔηawɔ mena. ɔ yakowɔ nyiaa,

“Ba moo kɔba wolom bia sao na kufu 30 ηan ηe yEE koya keη Iseraetena be dii ɔ nyeeman nE,
¹⁰ ke lEE tEEle saabuse maare gyan ηgba mena keη de Gbeηgyoo Wurubuarε ba wola man nE.”

Be kamo Yesu gyu Pilato gyan

Maake 15:2-5; Luka 23:3; Gyɔn 18:33-38

¹¹ Keηte ba moo Yesu kaa seη Pilato ηon ɔ seηEE Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man nE siaman. Te Pilato bɔɔse e nyiaa, “Nyan yEna Gyudatena gyoo ηon?” Te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Keη yaa n yakowɔ nE.” ¹² Mɔna debaη keη saese kegyiise na donɔɔ kegyiise ba mo nombia gyakaa Yesu dɔɔ nE, ɔ te gyuusuu ɔ nɔɔ ya. ¹³ Botɔɔ te Pilato bɔɔse Yesu nyiaa, “Nombia burum keηa bEE mo gyakaa n dɔɔ nE, n bee nyii yee?” ¹⁴ Mɔna Yesu bEE ɔ te gyuusuu ɔ nɔɔ yako nombii dokolonη koonη gba ya. Nombii kei doo Pilato nɔɔ nideli.

Be kalese Yesu fa yeη

Maake 15:5-15; Luka 23:13-25; Gyɔn 18:39-19:6

¹⁵ Gyudatena nyeekelee wee kedi wee kamase ne, kaboena nyi Pilato non o sejeje Romantena gyoo dinaa nawoo man ne, waa tina balan ban booo kyam too deni ne man dokolon, non balan benan gbagba ne gyae ne yela fa wo. ¹⁶ Mena deban kenan na Barabase non o yee nombiakumeyere e, te balan pou be nyii o nombia ne doo deni man. ¹⁷ Balan dikpii ken ke too kaa yilaa ne Pilato boose wo nyiaa, “Balan bala kewo man na be man wonti te e ne gyae nyi maa tina yela fa non. Barabase yaa Yesu non bee baake e nyi Kristo ne?” ¹⁸ Nawolo nyi na Pilato gye nyi, ken balan ban ne kola Yesu too te ba lese e fa. ¹⁹ Pilato keyaa o ne di nombia nan ne, o weele kpilawoo kaa yako e nyiaa, “Lese n nyinmaase lee mena walan non nombiikum kamase be doo o man ya ne nombia man. Nawolo nyi nelim me doosi doseje jaale lee o wose man na, yee man gyakolon te me naa diyem nideli.”

²⁰ Mona Wurubuar e saese kegyiise na kegyiise akan ban feefuwo do balan dikpii ken nyi, baa sola Pilato na waa tina Barabase yela na baa ko Yesu. ²¹ Kenje Pilato besewoo boose balan ban nyiaa, “Balan bala kewo man na, be man wonti te e ne gyae nyi maa tina e yela?” Te be tiranoo fa nyiaa, “Tina Barabase yela fa daa.” ²² Kenje Pilato besewoo boose wo nyiaa, “Kenan na sena te maa yee Yesu non bee baake nyi Kristo ne?” Botoo te be popou yakowo nyi, “Yela baa gyoo e sakaa opanjan too.” ²³ Kenje Pilato boose wo nyiaa, “Won dukum te o yee wo?” Mona be see bee fae yeesa nedon nyiaa, “Yela baa gyoo e sakaa opanjan too.”

²⁴ Pilato kena nyi balan ban noowoya na kela e te o be gyae waa tale yee kolo lee Yesu wose man ya ne, o kyee lon faafo o nyinmaase balan dikpii ken siaman te o yako wo nyiaa, “Man nyinmaa be doo balee kei yen man

korakora ya. Ke yEE EMEE gbagba E nombia ŋa.” ²⁵ Keŋte balan̄ ban̄ pou sEEwɔ yako nyiaa, “Deŋele kewɔŋ keŋ gyae ke kɔŋ lee ɔ kako wose man nE, dEEkɔŋ daa na de bia dɔɔ.” ²⁶ Mena dɔɔ Pilato tinaa Barabase yela fa wɔ, te ɔ yela ba ŋmerree Yesu dambiise te ɔ moo e fa yoonɔɔtena ban̄ nyi baa gyu ke gyɔ e sakaa ɔpanɗan̄ dɔɔ.

Be kekulu Yesu

Mateo 27:27-32

²⁷ Keŋte Pilato yoonɔɔtena ban̄ moo Yesu gyu ŋon Pilato dekpɔŋalan̄ man, te be baake yoonɔɔtena akan̄ ban̄ pou kaa gyan̄ee kilisi Yesu. ²⁸ Be kyaŋa ɔ kegbase kpee te ba moo kegba yayam wurikyim daale ŋgba ŋan Romantena gyoon̄eŋ na doo nE do e. ²⁹ Keŋte ba moo sɔɔse loo gyooro kotɔɔɔ wuu e, te ba moo gbutu do e ɔ dunoluŋ nyiŋmaa man na bEE buŋ ɔ siaman kulu e nyiaa, “Gyudatena gyoo nyan̄ na ke yEE. N nyee dEE wolose.” ³⁰ Be tɔɔ nɔɔlon̄se woli e, te be lEɔ ɔ gbutu keŋ mo ŋmerree e ɔ nyee man. ³¹ Be ke kulu e taŋ nE, te ba kpee kegba yayam keŋ bɔɔ mo do nE te ba moo ŋon gbagba wui abɔɔ do e. Te ba moo lee be kaa gyɔ e sakaa ɔpanɗan̄ dɔɔ.

Ba kegyɔ Yesu ɔpanɗan̄ dɔɔ

Maake 15:21-32; Luka 23:26-43; Gyɔn 19:17-27

³² Be ka lee debɔɔ man bee gyu nE, te be gyan̄ee na balee ŋolo ŋon ɔ ba lee Kirene te bEE baake e nyi Simɔn nE. Keŋte ba ŋere e nyi waa lEE Yesu ɔpanɗan̄ keŋ seele. ³³ Keŋte be gyuuwɔ ka gyoo botɔɔ keŋ bEE baake nyi “Golgata,” keŋ nawolo nyi Nyeepookoo dEE nE. ³⁴ Botɔɔ te ba moo tee ŋaŋte daale mo kyakale na solon̄ fa Yesu nyi waa nyɔɔ. Mɔna ɔ ke daa ke kEE nE te ɔ bEEwɔ nyi ɔ be nyɔɔ ya. ³⁵ Ba ke gyɔ e sakaa ɔpanɗan̄ dɔɔ nE, te be kpELEE ɔ kegbase buŋii te be lɔɔ boe ŋe dɔɔ na baa naa keŋ walan̄ kamaSE waa nyiŋ. ³⁶ Kenan̄ wɔle nE, te be

kyaawo botoo bEE deke e. ³⁷ Kenje be nmarase nombii kenj doo boo gyoo e opanjanj doo nE mataa o nyee gbEE nyiaa,

“KEI YENA YESU, GYUDATENA GYOO HON.”

³⁸ Botoo te be gyoo nmeelatena bala baale sakaa opanjaase doo kpu na Yesu. Holo sakaa o dunolunj doo te holo mo sakaa o demena doo.

³⁹ Na balanj banj bEE lam botoo nE na tee e na bee kpiisi ba nyeyea, ⁴⁰ na bEE yako e nyiaa, “Nyanj hon n kpa n ke tekerii WurubuarE osom deni dinaa kenj na n ka mo weeya atoro ma ke nE, lEE n wose na dEE kEE. Akpaa nyanj yena WurubuarE bu hon na, lEE n wose na n ke tisi lee opanjanj kenj doo.” ⁴¹ Mena mo te saese kegyiise na mmaraa wolala na donoo kegyiise banj mo kulu e nyiaa, ⁴² “o ne lEE balanj nyee, mona o be tale lEE hon gbagba wose ya. Hgba n kpa nyanj yena Iseraetena gyoo hon, tisi lee danj kenj doo na dEE lEE nejj di. ⁴³ o na mo o wose lo WurubuarE doo te o ne yako nyi, ‘Hon yena WurubuarE bu. Akpaa WurubuarE ne gyae e na, E yela dEE kEE nyi waa lEE e.’ ” ⁴⁴ Mena mo te nombiakumEEyEEra banj boo gyoo wo sakaa opanjaase doo kpu na e nE mo kulu e.

Yesu yej

Maake 15:33-41; Luka 23:44-49; Gyoon 19:28-30

⁴⁵ Lee weese kasej dEE kelii o ke gEEse nE, ditihtEE kaa lEE tEEle kenj doo pou. ⁴⁶ Debanj kenanj nE, te Yesu fae yeesa kenkenj nyiaa, “Eli, Eli lama sabatani?” Kenj nawolo nyi, “Me WurubuarE me WurubuarE, weera te n lese n sia yela manj?” ⁴⁷ Balanj banj ba senjEE botoo ke nyii mena nE be yakowo nyiaa, “E nyii, o ne baake Elaegya.” ⁴⁸ Debokenanj man te be man holo yeuwoo ka mo kolo hgba kokyaa kenj gyae ke tale lEE lonj nE do solonj denyanjesa daale man, te o moo ke tooso na danj te o gyinaa ke adido fa Yesu nyi waa nyoo. ⁴⁹ Kenje balanj akanj banj yakowo

nyiaa, “E yela dEE kEE nyi Elaegya waa kɔŋ kaa lEE e?”
⁵⁰ Keŋte Yesu besewɔ fae yeesa keŋkeŋ te ɔ kara weesi.

⁵¹ Kekɔŋ mena nE, kanyaŋ keŋ bɔɔ mo kpase WurubuarE ɔsom deni dinaa keŋ man nE bEEsewɔ kyEEkyEE ala lee adido kaa lii ka mokɔɔ man. TEEle wosiwɔ, te boya dinaana mɔ yeleeewɔ. ⁵² Yebɔɔse gyuusuwɔ te WurubuarE gyusu ɔ balaŋ baŋ be gbEeneŋ tenEE ɔ siaman te bɔɔ yekee nE, man balaŋ burum lee ba yebɔɔse man. ⁵³ Yesu kefoŋ lee yeŋ man nE, WurubuarE balaŋ baŋ bɔɔ foŋii lee ba yebɔɔse man nE, gyuu Gyerusalem donɔɔ man ka lese ba wose wola balaŋ burum.

⁵⁴ Romantena yoonɔɔtena siamante ŋon na baŋ ba seŋEE bEE gyee Yesu nE kena tEEle kewosi na gyakolonŋ nombia ŋan be yEE pou nE, ba wose yeŋa wɔ te be yakowɔ nyiaa, “Balee kei yeŋa WurubuarE bu ŋon ampaŋ.” ⁵⁵ Na ala burum baale mɔ seŋEE yenaŋ botɔɔ lemlem bEE kEE. Be wulaa be silana Yesu leenaŋ Galelia donɔɔ man bEE kEE ɔ dɔɔ. ⁵⁶ Ala benaŋ man baale yeŋa MEEre ŋon ɔ ba lee Magedala nE, na Gyemisi na GyosEfo be naa MEEre, na Sebedeo bia baŋ be naa.

Yesu kewuu

Maake 15:42-47; Luka 23:50-56; Gyɔn 19:38-42

⁵⁷ Kelii balinɔɔ nE kɔbate ŋolo ŋon bEE baake e nyi GyosEfo, ŋon ɔ ba lee Arimatia donɔɔ man nE kɔŋawɔ botɔɔ. Na ŋon mɔ yEE Yesu silala baŋ man ŋolo e. ⁵⁸ ɔ gyuu Pilato gyaŋ ka sola e nyi waa fa e gbEE na waa mo Yesu woo ŋon ke wuu. Keŋte Pilato sEEwɔ nyi baa moo Yesu woo ŋon fa e. ⁵⁹ Keŋte GyosEfo moo woo ŋon, te ɔ moo akaralEE wɔle wɔle daale milii e. ⁶⁰ Te ɔ moo e ke wuu boe bɔɔ wɔle keŋ ŋon GyosEfo gbagba be kare see ɔ wose nE man. Keŋte ɔ biliŋi boe dinaa daale tɔ yebɔɔ keŋ nɔɔ te ɔ laŋawɔ. ⁶¹ Na MEEre ŋon ɔ ba lee Magedala

nɛ, na Mɛɛre balate ɲon baɲɛɛ botɔɔ be sia tee na yebɔɔ keɲ.

⁶² Tɛɛ kena keɲ ke yɛɛ Gyudatena keƒɛɛfowee ke nɛ, Wurubuarɛ saese kegyiise na Farasiitena baɲ gyuuwɔ ke gyaɲee Pilato dekpɔɲalaɲ man. ⁶³ Keɲte be yako Pilato nyiaa, “Kegyia dɛɛ tɔɔse nyi Yesu dekarate ɲon ke kyaa keɲ nɛ ɔ yakowɔ nyiaa, weeya atoorote wɔle na waa foɲ lee yeɲ man. ⁶⁴ Mena dɔɔ yela be kaa deke yebɔɔ keɲ na baa gyee ke nideli kelii weeya atoorote keɲ. Na mena ya na ɔ kaseela baɲ baa yo gyu ke ɲmɛɛle e lese na baa yako nyi, ɔ foɲae lee yeɲ man. Na mena ya na, dekara alate kei gyae ka kela gyaɲgba te keɲ.” ⁶⁵ Keɲte Pilato yako wɔ nyiaa, ɛ lese ɛmɛɛ gbagba ɛ balaɲ na baa gyu ka deke yebɔɔ keɲ nideli fa ɲon ɲgba mena keɲ baa tale nɛ. ⁶⁶ Mena dɔɔ be gyuuwɔ ke desina yebɔɔ keɲ tɔ nideli keɲ nyi ɲolo na ɲolo be tale tɛɛse boe keɲ lee ke nɔɔ man ya. Keɲte ba lese balaɲ nyi baa gyee yebɔɔ keɲ nideli.

28

Yesu kefoɲ lee yeɲ man

Maaƒe 16:1-10; Luka 24:1-12; Gyɔn 20:1-10

¹ Gyudatena keƒɛɛfowee wɔle tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ, Mɛɛre ɲon ɔ ba lee Magedala na Mɛɛre balate ɲon korowɔ gyu botɔɔ keɲ bɔɔ wuu Yesu nɛ. ² Debaɲ kenaɲ nɛ tɛɛle wosiwɔ nawolo nyi de Gbeɲgyoo Wurubuarɛ kpilale te tisi lee adido kɔɲ kaa bilinji boe keɲ see yenaɲ, te ɔ tisiwɔ kyaa ke dɔɔ. ³ Na Wurubuarɛ kpilale ɲon ne ɲalakee ɲgba ɔga keɲmaale nɛ, te ɔ kegba wolosɛɛ futututu ɲgba akaralɛɛ nɛ. ⁴ Balaɲ baɲ bɛɛ deke yebɔɔ keɲ kena Wurubuarɛ kpilale ɲon nɛ, gyakolon gyoo wɔ nideli te be dɔɔwɔ ba seɲɛɛ botɔɔ ɲgba woya nɛ.

⁵ Keɲte Wurubuarɛ kpilale ɲon yako ala baɲ nyiaa, “ɛ na yee ya, ma gyeɲ nyi Yesu ɲon bɔɔ gyɔɔ sakaa ɔpaɲdaɲ

dɔɔ nɛ yaa ε ne kεo. ⁶ ɔ be kyaa kεbo ya. ɔ te fom lee woja man ηgba mena keŋ ɔ be yako see nɛ. ε kɔŋ kaa kεε ɔ dedoi man, ⁷ na ε ke ta bilenbilen ke yako ɔ kaseela baŋ nyiaa ‘ɔ te fom lee woja man te ɔ te kyaŋ ŋon gbεε ɔ ne gyu Galelia tεεle man. Botɔɔ te ε kena e. Kei yeŋa nombii keŋ me dana maa yako ŋon.’ ”

⁸ Keŋte ala baŋ moo gyakolonŋ yeu lee yebɔɔ keŋ gyaŋ. Mɔna yeε wɔ gyonŋ te be yeuwɔ gyu be kaa yako ɔ kaseela baŋ. ⁹ Karatete dokolonŋ te Yesu gyaŋee na ala baŋ te ɔ doo wɔ nɔɔ nyiaa, “Wurubuarε waa fa ŋon wosefεεreŋ.” Keŋte ala baŋ tuuwɔ benaa e te be tisiwɔ buŋ kyaŋ ɔ nawɔɔ som e. ¹⁰ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “ε na yee ya, ε gyu ke yako me tebia baŋ nyiaa, baa gyu Galelia tεεle man. Botɔɔ te baa naa maŋ.”

¹¹ Debaŋ keŋ ala baŋ ne gyuu nɛ, yoonɔɔtena baŋ bee gyee yebɔɔ keŋ nɛ man baale gyuuwɔ donɔɔ man ke yako Wurubuarε saese kegyiise kpene kamaε keŋ be kɔŋ nɛ. ¹² Botɔɔ te Wurubuarε saese kegyiise na donɔɔ kegyiise baŋ gyaŋeewɔ, te be bakewɔ te be faa yoonɔɔtena baŋ bεε deke yebɔɔ keŋ nɛ kɔba burum daale, ¹³ na baa yako nyi nelim ba ke doo na, te Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ kaa ηmεεle ɔ woo ŋon. ¹⁴ Te be yako wɔ nyi akpaa Pilato de nyii nombia keŋna na, daa dee gyu kekolosi na e na dεε lese ŋon lee nombia man. ¹⁵ Mena dɔɔ yoonɔɔtena baŋ lεε kɔba keŋ te be gyuuwɔ ke yeε ηgba mena keŋ kegyiise baŋ be yako wɔ nɛ. Mena nombia keŋna te yaasee Gyudatena tεεle man kaa lii na gyeŋ.

Tom dinaa keŋ Yesu ba ma do ɔ kaseela nyinŋmaa man
Maake 16:14-18; Luka 24:47-49

¹⁶ Mena dɔɔ Yesu kaseela kufu daale akanŋ baŋ gyuuwɔ Galelia tεεle man, te be gyuu bula keŋ dɔɔ Yesu ba wola wɔ nyi baa gyu nɛ. ¹⁷ Botɔɔ te Yesu ka lese ɔ wose wola

wɔ te be burjawɔ som e, mɔna be man baale te lee di ya. ¹⁸ Kenɛte Yesu tuuwɔ benaa wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ te fa maɲ doɲ adido na tɛɛle kei pou dɔɔ. ¹⁹ Mena dɔɔ ɛ gyu tɛɛle kei pou dɔɔ na ɛ kaa wola balan na baa bese me kaseela. ɛ sɔ wɔ Wurubuarɛ loɲ lee Wurubuarɛ kya ɲon na ɔ Bu ɲon na ɔ Felɲ ɲon ye le man. ²⁰ Na ɛ ka wola wɔ na baa di kpene kamaɛ keɲ mɔɔ faree ɲon nɛ dɔɔ. Te mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, me kpuɛ na ɲon deban kamaɛ kelii tɛɛle kei ɔto.”

WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA NŌŌKEBAKESEE WŌLE
Delo: WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA NŌŌKEBAKESEE WŌLE New
Testament

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Delo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 13 Jun
2022

80e9f745-c10c-5e3f-94bb-9d65aa1a1b11